

Inštitút odborného rozvoja (Slovensko)
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad (România)
Centrul Universitar Nord din Baia Mare (România)
Association of International Educational and Scientific
Cooperation (Ukraine)

Development of modern science in the conditions of the latest paradigm of functioning of society and the state

*Collection of theses of scientific and methodical reports
of international scientific-practical conference*

December 6-7, 2021

Development of modern science in the conditions of the latest paradigm of functioning of society and the state. Collection of theses of scientific and methodical reports of international scientific-practical conference, which was organized by Inštitút odborného rozvoja, Slovensko, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, România, Association of International Educational and Scientific Cooperation, Ukraine, for research and teaching staff of Ukrainian universities on December 6-7, 2021.

ORGANIZING COMMITTEE OF SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE:

Asociat. prof. Molnar Shandor, Cs.
Conf. univ. dr. Berlingher Daniel
Conf. univ. dr. Ioan-Mircea Farcash
S.L. Dr. Lile Ioana
Dr. Asociat prof. Ioan-Liviu Taut
Prof. JUDr. Dmytry Byelov, DrSc.
Asociat prof. Taras Datio
Asociat prof. Herzanich Vitaliy, Cs.

Executive Secretary of the conference:
Tymko Valentyna

UNIVERSITATEA DE VEST
“VASILE GOLDIȘ”
din ARAD

Section 1. PHILOLOGY

- SOCIOLINGUISTIC EXPERIMENT IN THE BUCHOVIN AREA**
СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ В
БУКОВИНСЬКОМУ АРЕАЛІ
Сеник Г.І. 8
- COLORISTIC COMPONENT OF THE IMAGE SERIES**
IN THE EXPRESSION COMPLEX OF ARTISTIC TEXT:
FEATURES OF THE IMAGE
КОЛОРИСТИЧНА СКЛАДОВА ОБРАЗОТВОРЧОГО РЯДУ
В ЕКФРАСИСНОМУ КОМПЛЕКСІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ
Іванченко А.В. 11

Section 2. JOURNALISM, ADVERTISING AND PR

- INFORMATION COMPONENT OF MODERN CONFLICTS**
ІНФОРМАЦІЙНИЙ СКЛАДНИК СУЧАСНИХ КОНФЛІКТІВ
Джолос О.В. 15
- ON THE ISSUE OF INFORMATION AND COMMUNICATION**
ACTIVITY AS A FACTOR OF FORMATION OF NATIONAL-
PATRIOTIC IDEALS
ДО ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК ЧИННИКА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ
ІДЕАЛІВ
Мироненко В. В., Кругов Т. О. 19
- TRANSLATED MESSAGES IN THE MEDIA AS IMAGE MATERIALS**
ПЕРЕКЛАДНІ ПОВІДОМЛЕННЯ В ЗМІ ЯК ІМІДЖЕВІ МАТЕРІАЛИ
Пономаренко Л. Г., Пузанов В. М. 25
- VISUAL MEANS OF DESIGN «TIME» MAGAZINE**
ВІЗУАЛЬНІ ЗАСОБИ ОФОРМЛЕННЯ ЖУРНАЛУ «ТІМЕ»
Плеханова Т.М. 29

Section 3. SOCIOLOGY

CHARACTERISTICS OF DISCOURSE AS A SOCIAL PHENOMENON <i>ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСКУРСУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА</i> <i>Ivanova A.K.</i>	34
--	----

SOCIAL NETWORKS AS A MEANS OF BRAND FORMATION <i>СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ БРЕНДУ</i> <i>Зінюк А.В., Варфоломієва О.В.</i>	38
--	----

Section 4. SOCIAL COMMUNICATIONS

LIBRARIES USE OF BUILT-IN RECOMMENDATION INSTRUMENTS IN TRADITIONAL LIBRARY SERVICES <i>ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕКАМИ ВБУДОВАНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ТРАДИЦІЙНІ БІБЛІОТЕЧНІ СЕРВІСИ</i> <i>Струнгар В. В.</i>	44
---	----

Section 5. MEDICINE AND DENTISTRY

BIOCOMPATIBILITY OF IMPLANTATION MATERIAL SAMPLES BASED ON MULTIPOTENT MESENCHYMAL STROMAL FATTY TAXIS CELLS <i>БІОСУМІСНІСТЬ ЗРАЗКІВ ІМПЛАТАЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ НА ОСНОВІ МУЛЬТИПОТЕНТНИХ МЕЗЕНХІМАЛЬНИХ СТРОМАЛЬНИХ КЛІТИН ЖИРОВОЇ ТКАНИНИ</i> <i>Бамбуляк А.В.</i>	49
--	----

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF THE STRUCTURAL RESISTANCE OF ENAMEL AMONG PAIRS OF MONOZYGOTIC AND DIZYGOTIC TWINS <i>ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНОЇ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ЕМАЛІ СЕРЕД ПАР МОНОЗИГОТНИХ ТА ДИЗИГОТНИХ БЛИЗНЮКІВ</i> <i>Білинський О. Я.</i>	52
--	----

HYGIENIC ASSESSMENT OF ATMOSPHERIC AIR POLLUTION IN SETTLEMENTS IN THE INDUSTRIAL REGION BY AROMATIC HYDROCARBONS AND FORMALDEGD <i>ГІГІЄНІЧНА ОЦІНКА ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ НАСЕЛЕНИХ МІСЦЬ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ АРОМАТИЧНИМИ ВУГЛЕВОДНЯМИ ТА ФОРМАЛЬДЕГІДОМ</i> <i>Рублевська Н.І., Степанов С.В.</i>	58
--	----

Section 6. PUBLIC ADMINISTRATION

ON THE ISSUE OF SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF PROFESSIONAL TRAINING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS SECOND (MASTER) LEVEL OF HIGHER EDUCATION FROM PUBLIC GOVERNANCE AND ADMINISTRATION

ДО ПИТАННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ
Пашко Л.А..... 64

MAIN DIRECTIONS OF ANTI-CORRUPTION IN UKRAINE

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ
Предко М.Є. 69

Section 7. HISTORY

SERBIAN COLLABORATIONISM DURING THE SECOND WORLD WAR

КОЛАБОРАЦІОНІЗМ СЕРБІЇ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ
Сухушина О. В. 75

Section 8. PHYSICAL EDUCATION

IMPLEMENTATION OF SELF-CONTROL AND SELF-ASSESSMENT GENERAL MENTAL CONDITION AND FORMATION OF NECESSARY INSTALLATION DURING MORNING GYMNASTICS

ЗДІЙСНЕННЯ САМОКОНТРОЛЮ І САМООЦІНКИ ЗАГАЛЬНОГО ПСИХІЧНОГО СТАНУ ТА ФОРМУВАННЯ НЕОБХІДНОЇ УСТАНОВКИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ РАНКОВОЇ ГІМНАСТИКИ
Тянянський С.Ф., Коноваленко О.К. 81

STRUCTURE, CONTENT AND METHODS OF CONDUCT MORNING HYGIENIC GYMNASTICS FOR STUDENTS

СТРУКТУРА, ЗМІСТ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ РАНКОВОЇ ГІГІЄНІЧНОЇ ГІМНАСТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ
Коноваленко О.К., Коновалов Д.О., Оршацька Н.В. 88

Section 9. LEGAL SCIENCES

ON THE QUESTION OF CONSIDERATION OF THE CASE WITHIN A REASONABLE PERIOD

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗГЛЯД СПРАВИ У РОЗУМНИЙ ТЕРМІН
Guyvan Petro Dmytrovych..... 95

**IMPROVEMENT OF REGULATORY REGULATION ENSURING
THE COLLECTION OF EVIDENCE BY THE PROSECUTOR**

*УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ СТОРОНОЮ
ОБВИНУВАЧЕННЯ*

Подкопаєв С.В...... 101

**HUMAN RIGHTS FOR INFORMATION IN SOCIAL NETWORKS:
MODERN REALITY**

Byelov Dmytro 104

**THE STATE'S MAIN FUNCTIONS IN THE ECONOMIC SYSTEM:
SOME QUESTIONS**

Hromovchuk Myroslava..... 109

**HUMAN FREEDOM AND THE RIGHT TO CHOOSE MEDICAL
SERVICES**

СВОБОДА ЛЮДИНИ ТА ПРАВО НА ВИБІР МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Ковач Ольга..... 115

**UKRAINIAN EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION OF
TRANSPLANTATION OF HUMAN ORGANS AND TISSUES:
CERTAIN ASPECTS**

*УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ І ТКАНИН ЛЮДИНИ:
ОКРЕМІ АСПЕКТИ*

Попович Терезія..... 118

Section 10. POLITOLOGY

**POLITICAL OPPOSITION AS A CONDITION FOR STABILITY
OF DEMOCRATIC DEVELOPMENT OF THE STATE**

*ПОЛІТИЧНА ОПОЗИЦІЯ ЯК УМОВА СТАБІЛЬНОСТІ
ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ*

Костюк Т.О., Кушнір А.А...... 124

Section 11. PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY

**INNOVATIVE FORMS AND METHODS OF SOCIAL WORK
WITH FAMILIES**

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ І МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ
Ясточкина І.А...... 130

Section 12. CULTURE AND ART

**TO THE ISSUE OF THE LATEST METHODS OF COMMUNICATION
INTERACTION IN LIBRARIES: REGIONAL EXPERIENCE OF
ZAPORIZHZHA**

*ДО ПИТАННЯ НОВІТНІХ МЕТОДІВ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У
БІБЛІОТЕКАХ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД ЗАПОРІЖЖЯ*

Ковпак В.А., Таточенко К.П. 135

Section 13. ECONOMY

**DIRECTIONS FOR SOLVING THE PROBLEM OF ACCESS TO
INFORMATION BETWEEN PARTICIPANTS LEADING FOREIGN
ECONOMIC ACTIVITIES AND STATE CUSTOMS SERVICE**

*НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДОСТУПНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ
МІЖ УЧАСНИКАМИ, ЯКІ ВЕДУТЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ
ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ДЕРЖАВНОЮ МИТНОЮ СЛУЖБООЮ УКРАЇНИ*

Герзанич В.М., Молнар О.С., Тимко В.В., Микулянець В.І. 140

**TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE DOMESTIC
REINSURANCE MARKET**

*ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ
ПЕРЕСТРАХУВАННЯ*

Димніч О.В., Німич В.Є. 143

TRANSPORT LOGISTICS IN A PANDEMIC

ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Розман І.В., Булеца Н.В. 146

**ADDED VALUE FORMATION MANAGEMENT IN AGRICULTURAL
PRODUCTION**

*УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ В
АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ*

Світовий О.М. 149

Section 14. PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

THE CONCEPT OF FRONTEND

ПОНЯТТЯ ФРОНТЕНД

Гутлебет С.С. Костюк Т.О., Кушнір А.А. 153

Section 1.
PHILOLOGY

SOCIOLINGUISTIC EXPERIMENT
IN THE BUCHOVIN AREA

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ
У БУКОВИНСЬКОМУ АРЕАЛІ

Сеник Г.І.

*кандидат філологічних наук,
асистент кафедри германського,
загального і порівняльного мовознавства
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

На Буковині, яка тривалий час перебувала у складі Австро-Угорщини, контакти української і німецької мов були настільки інтенсивними, що запозичення з однієї мови в іншу сприймалися місцевим населенням як звичне явище і створювали для нього проблеми при спілкуванні з носіями української мови інших регіонів України. Фонетичну та семантичну асиміляцію германізмів в південно-західних говірках української мови ґрунтовно проаналізовано на Галичині (Христина Вільперт, Оксана Гаврилів, Юліане Бестерс-Дільгер, Василь Лопушанський, Михайло Онишкевич, Тарас Пиц, Олександр Рот), запозичення з німецьким етимомом у структурі українських говірок Закарпаття вивчали Ольга Гвоздяк, Г. Меліка. Ступінь інтерферованості української та німецької мов на Буковині досліджували Костянтин Герман, Олександр Огуй, Іван Яцюк.

Метою дослідження є виявлення закономірностей і відмінностей в ареальному поширенні запозичених слів та інтерферентних явищ на території Буковини, в Німеччині й Австрії як результатів українсько-німецьких мовних контактів

Соціолінгвістичний експеримент проведено в буковинському ареалі – у колишніх австрійських шести районах Чернівецької області і м. Чернівці (115 інформантів-представників буковинських говірок) та опитано 30 буковинських німців – вихідців з Буковини, які нині проживають за її межами в Німеччині та Австрії. Анкета для мешканців Буковини складалася зі 100 запозичених слів з німецьким етимологом, для буковинських німців – 30 запозичень з українським етимологом та 26 виразів інтерферентного характеру.

Динаміка вживання запозичених слів на Буковині: загалом запозичені з німецької мови слова (61,2 %) вживаються нині на Буковині зрідка або взагалі вийшли з обігу, а 38,8 % від їх загальної кількості ідентифікуються як такі, що інтегрувалися в мові як часто вживані і з часом можуть увійти до основного словникового фонду української мови. За територіальною ознакою найвищий відсоток (44,3%) у Заставнівському районі, найнижчий (30%) – у Глибоцькому (вплив румунської мови). У віковому вимірі старше покоління за 70 років розуміє 80% наведених в анкеті слів, їхні діти – 30%, онуки – усього 10%. У часовому вимірі у синхронії встановлено, що з кожним роком кількість запозичень з німецьким етимологом у буковинських говірках зменшується. На карті ізоглосою позначено поширення запозичених слів німецького походження, встановлено межу між колишніми австрійськими та російськими районами Буковини,

Динаміка вживання реліктів Bukowiner Deutsch поза межами буковинського ареалу. Загалом колишні буковинські німці й австрійці ідентифікують майже половину запропонованих запозичень з української мови (49,5 %). Сюди належать насамперед назви страв буковинської кухні та харчових продуктів, з яких вони готуються. Лексику з абстрактним значенням або соціально-побутового характеру більшість респондентів не може ідентифікувати (50,5 %). Запропоновані словосполучення, які були характерні для Bukowiner Deutsch, ідентифікує майже третя частина (31 %) респондентів, які зараз живуть у Німеччині й Австрії. Представники старшого по-

коління ідентифікують 80% запозичень з українським етимологом, діти та онуки вихідців з Буковини не можуть їх розпізнати.

Незважаючи на тривалий час (більше 60 років) життя колишніх німців і австрійців поза ареалом використання Bukowiner Deutsch, певна частина запозиченої україномовної лексики й інтерферентних явищ збереглася в їхній пам'яті або навіть вживається в побутовому спілкуванні. Підтверджено гіпотезу дослідження: колишні мешканці Буковини, зокрема буковинські німці й австрійці, і сьогодні зберігають у мовній свідомості запозичену з української мови лексику, а кількість запозичених слів з німецьким етимологом в українській мові Буковини з кожним роком все зменшується.

Вплив німецької мови на українську мову був набагато глибшим на основі її культурного престижу. Буковинські говірки зазнали значних змін на лексико-семантичному рівні, найбільшою різноплановістю вирізняється семантична інтеграція. Інтерферентні явища під впливом української мови у мові буковинських німців найпоширеніші на синтаксичному рівні та виражені калькуванням українських словосполучень.

Література:

1. Гвоздяк О. М. Шляхи засвоєння німецької побутової лексики в українських говірках Закарпаття. Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія. Черкаси: ЧІТІ. 2001. С.105–108.
2. Гуцульські говірки. Короткий словник / [відп. ред. Я. Закревська]. Львів. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. 1997. 232 с.
3. Кочерган М. П. Німецькі лексичні запозичення в південно-західних говорах української мови. Мовознавство. 1997. № 1. С. 19–24.
4. Мартине А. Распространение языка и структурная лингвистика. Новое в лингвистике. Москва. 1972. № 6. С. 83.
5. Національний склад населення України та його мовні ознаки за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року / [за ред. О.Г. Осауленка]. Київ. Державний комітет статистики України. 2003. 245 с.
6. Огуй О. Д. Міжмовна інтерференція на Буковині початку ХХ ст. Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації україністів. Мовознавство : зб. наук. статей. Чернівці. Рута. 2003. С. 209–214.
7. Weinreich U. Languages in contact. New York 1974. Deutsche Übersetzung: Sprachen in Kontakt. München. 1977.

COLORISTIC COMPONENT OF THE IMAGE SERIES IN THE EXPRESSION COMPLEX OF ARTISTIC TEXT: FEATURES OF THE IMAGE

КОЛОРИСТИЧНА СКЛАДОВА ОБРАЗОТВОРЧОГО РЯДУ В ЕКФРАСИСНОМУ КОМПЛЕКСІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ: ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ

Іванченко А.В.,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Одеського державного екологічного університету*

Найважливішим аспектом образотворчого мистецтва є колористика. Особливості використання різноманітних колорем у художньому тексті (далі – ХТ) розглядалися у низці досліджень таких видатних вчених-філологів, як, наприклад, у працях Мізецької В.Я. [1].

Колірна гама досить точно відображається в екфрасисному комплексі (далі – ЕК) за допомогою відповідних колірних позначень, хоча, як відомо, всі відтінки палітри кольорів неможливо передати вербальним шляхом.

Поліхромні зображення у ХТ не піддаються тим перетворенням, як це іноді буває у кінематографі, коли режисер перемикається на монохромні способи зображення (чорно-біла палітра).

Кольори можуть називатися безпосередньо, а також не мати конкретного позначення. Замість конкретних номінацій у тексті можуть використовуватися родові поняття (гіпероніми), наприклад, dark або light.

Кольори також можуть називатися відповідно до ефекту, який вони мають на спостерігача. Тоді в них з'являється аксіологічний відтінок – crude colours; loud colours; gaudy та ін.

Для передачі більш точних відтінків кольору використовуються порівняння та метафори, які покликані посилити ефект наочності опису.

При передачі кольору також використовуються еталонні порівняння типу sanary-yellow.

Різні письменники вдаються до різних способів номінації кольору зображення. Так, А. Мердок віддає перевагу засобам, які передають особливості сприйняття та оцінки колірної гама (pale, somber та ін.).

Набір різноманітних лінгвістичних засобів кольоропозначення можна знайти у С. Моема. Він використовує їх при описі екзотичних картин Стріклєнда:

The colours were so strange that words can hardly tell what a troubling emotion they gave. They were sombre blues, opaque like a delicately carved bowl in lapis lazuli, and yet with a quivering lustre that suggested the palpitation of mysterious life; there were purples, horrible like raw and putrid flesh, and yet with a glowing, sensual passion that called up vague memories of the Roman Empire of Heliogabalus; there were reds, shrill like the berries of holly one thought of Christmas in England, and the snow, the good cheer; and the pleasure of children <...> [2, p. 217].

Можна помітити, що Моем вдається до різних способів кольоропозначення і вказує на емоційно-психологічний вплив кольору на спостерігача. Тут з'являються:

- 1) прямі традиційні найменування кольорів (green, deep yellows);
- 2) узагальнені найменування-характеристики у системі координат «світлий-темний» (sombre; opaque);
- 3) еталонні або псевдоеталонні порівняння (the snow; red; shrill like the berries of holly; purples like raw and putrid flesh);
- 4) вербемі, що вказують на синестетичний ефект зорових колірних позначень (green as fragrant as the spring);
- 5) вербемі-оцінювальні прикметники, що вказують на вплив кольорів та реакцію на них (strange colours).

Колорема також може виконувати роль Агенса в таких реченнях, де кольоропозначення використовується в ролі підмета-каузатора (to give a troubling emotion).

З погляду структурно-семантичних характеристик колірні особливості картини найчастіше представлені в ЕК як кваліфікатори (атрибутиви), що утворюють колокації із субстантивами, що позначають зображувані предмети (82%).

Набагато рідше використовуються абстрактні колірні іменники, наприклад, the green або greenness (18 %). Останнє, зокрема, є характерним для ЕК у Дж. Фаулза. Письменник широко використовує номінативні перерахункові конструкції, де колірні індикатори відірвані від певних об'єктів, створюючи самостійні номінативні ряди. Предмети, зображені на картині, називаються та об'єднуються в окремі номінативні ряди, відірвані від своїх колористичних кваліфікаторів:

Flooded with evening light, it was altogether a more homely room than the one downstairs, and by contrast pleasantly free of books.

But its tone was really set by its two paintings: both nudes, girls in sunlit interiors, pinks, reds, greens, honeys, ambers<...>

“Sunlight. A naked girl. A chair. A towel, a bidet. A tiled floor. A little dog. And he gives the whole of existence a reason.»

I stared at the one on the left, not the one he had inventoried. It showed a girl by a sunlit window with her back turned, apparently drying her loins and watching herself in the mirror at the same time. <...> [3, p. 68].

У цьому ЕК описуються дві картини постімпресіоніста П'єра Боннара (1867 – 1947), який вважався одним із найкращих колористів свого часу. Судячи з опису, швидше за все йдеться про картини «Оголена проти світла» і «Дама з собачкою в ванні», хоча автор у тексті роману їх не називає.

Таким чином, як вбачається, колірна гама цих полотен відірвана від зображуваних Боннаром предметів, що перераховуються. Відсутність чіткої предметної прив'язаності колірних позначень допомагає автору передати характерну для художника колірну розпливчастість та відсутність жорстко прокреслених колірних зон на картинах Боннара.

Література:

1. Мизецкая В.Я. Универсалии и их модификации в художественном тексте: лингвопоэтические этюды: монография. Одесса – Херсон: Олди-плюс, 2014. 256 с.
2. Maugham W.S. The Moon and Sixpence. M.: Progress Publishers. 240 p.
3. Fowles J. The Magus. Toronto: Little, Brown & Company Limited, 1965. 489 p.

Section 2.
JOURNALISM, ADVERTISING AND PR
INFORMATION COMPONENT OF MODERN CONFLICTS
ІНФОРМАЦІЙНИЙ СКЛАДНИК СУЧАСНИХ
КОНФЛІКТІВ

Джолос О.В.

*кандидат наук з соціальних комунікацій,
доцент кафедри телебачення і радіомовлення,
навчально-науковий інститут журналістики Київського
національного університету імені Тараса Шевченка,
jolos72oleg@gmail.com*

Трагічні події на Донбасі та в Криму які розпочалися на весні 2014 року експерти називають гібридним військовим конфліктом. В сучасному світі будь-яка війна є гібридною, тобто не обмежується лише збройним протистоянням, а має дипломатичну, економічну, та інформаційну складові. Особливість збройного конфлікту на Сході України є його надпотужна інформаційно-психологічна складова.

В Україні вивченням проблем інформаційних війн займається визнаний професор Георгій Почепцов. У своїй статті «Информационная политика и безопасность современных государств» Почепцов зробив детальний аналіз щодо інформаційної політики та безпеки, які проводять провідні країни світу. Проаналізувавши вплив інформації в міжнародних відносинах у внутрішній та зовнішній політиці провідних держав професор Георгій Почепцов робить висновки щодо беззаперечних переваг інформаційного компоненту під сучасних час конфліктів. «Значне посилення інформаційної

зброї змушує переглядати типи загроз, оскільки прийшов час зброї мирного часу - інформації. Перебудова і оксамитові революції, кольорові революції, включаючи арабські, - все базувалися на інтенсивному використанні саме інформаційного компонента, за допомогою якого були переграні всі інші варіанти сил» [1].

Глибокий аналіз теорії походження та розвитку інформаційних війн у сучасному світі також зробив американський журналіст Філіп Тейлор. У своїй книзі «Глобальні комунікації, міжнародні відносини та ЗМІ починаючи з 1945» [2]. Тейлор доводить що стрімкий розвиток цивілізації, нових технологій масових комунікацій має кардинальний вплив на розвиток міжнародних відносин у сучасному світі. «Починаючи з ХХ-го сторіччя ЗМІ реально впливають на розвиток нової світової історії», - стверджує Філіп Тейлор. Тейлор детально аналізує вплив ЗМІ на розвиток міжнародних подій під час так званої «холодної війни», війни у В'єтнамі та Перській затоці. Саме революція у технології комунікацій призвела до появи так званих наддержав. Тейлор стверджує, що глобального впливу масових комунікацій на розвиток подій ще не відчувалось у роки Другої світової війни і навіть під час конфлікту навколо Фолклендських островів 1982 року. Але під час війни у Перській затоці проявилась кардинальна та водночас небезпечна роль ЗМІ. ЗМІ під час цієї війни, самі стали суб'єктом конфлікту, а не стороннім спостерігачем. Нерідко ЗМІ свідомо виконували функцію дезінформаторів. Наприклад, коли ЗМІ неодноразово давали інформацію, що атака на Ірак буде розпочато з моря, тоді як насправді армія Хусейна була атакована з суші. Інший приклад, коли трагічні події у Перській затоці, які супроводжувались чисельними людськими жертвами, висвітлювались на телебаченні як «кібервійна», а не реальна трагедія, яка відбувається на планеті.

Можна привести безліч прикладів щодо інформаційної агресії Росії проти України з новітньої історії. Вже на початку травня 2014 року у Донецькій та Луганській областях у аналоговому та цифровому наземному ефірі були відсутні такі потужні українські мовники як «Інтер», «1+1», «Україна», ICTV, «5 канал». На їх частотах з того часу і до сьогодні відбувається трансляція російських телеканалів: ОРТ, НТВ, РТР, Росія 24. Так само з ефіру зникли регіональні мовники. Обмеження, за наказом самопроголошених республік,

торкнулись і абонентів операторів кабельного телебачення та Інтернет-ТВ (IPTV). Дивлячись на легкість, з якою агресори заволоділи як аналоговим, так і цифровим ефірним наземним телебаченням України, можна стверджувати про на той час недостатній рівень технологічної безпеки національної телекомунікаційної інфраструктури та інформаційної безпеки загалом.

Смислова або інформаційно-психологічна війна спочатку перемагає уми і тільки потім території. Очевидно що саме завдяки тотальному домінуванню в інформаційному просторі ще навіть на територіях контрольованих Україною як результат потужному інформаційному впливу з боку агресора, пересічні громадяни Слов'янська, Маріуполя та інших міст сходу повірили в жахи «Правого сектора», на кшталт «розп'яття хлопчика», та вважали українським військових агресорами. Професор Георгій Почепцов називає інформаційну політику Росії по відношенню до України «першою смисловою війною у світі», маючи на увазі останні події на сході України та анексію Криму [3].

Саме телебачення за рахунок своєї візуалізації стає найпотужнішим засобом інформаційно-психологічної війни. Почепцов це називає смисловою війною. «Смислова війна рухається образами. Образ - це символ, переведений в емоційну площину. Режими можуть падати через смерть однієї людини або самоспалення іншого. Образ включає світ емоцій, де немає місця раціональним міркуванням. Смерть і самоспалення, які ставали спусковими гачками революцій, яскраво ілюструють поняття «жорстокість режиму». І цей незрозумілий страх паралізував дії політиків і військових. А породження подібного страху також є метою смислової війни. Точно так перед воїнами Чингізхана йшли чутки, що якщо місто не здається, його все одно захоплюють, а жителів поголовно всіх вирізують» [3].

В сучасному світі відбувається бурхливий розвиток масових комунікацій, але водночас виникла проблема: «Чим більше ви знаєте, тим менше розумієте». Тому одним з головних завдань ЗМІ та журналістів є визначення у бурхливому потоці інформації справжніх орієнтирів розвитку цивілізації. Дуже важливим є моральний аспект в роботі працівників ЗМІ. Згадаємо трагічні події у Китаї на пекінській площі Тяньаньмень у 1989 році, революції у країнах Східної Європи на початку 90-х, коли саме ЗМІ ефективно сприяли

перемозі ліберальної демократії над авторитаризмом. Але є і інші приклади, коли інформаційні технології, наприклад, радіо, слугували пропаганді фашизму у Німеччині, сталінізму у Радянському Союзі, геноциду у Боснії та Руанді.

Інформація сьогодні є справжньою потужною силою в руках влади. Але інформація сама по собі є сировиною. Саме цьому уряди тоталітарних держав намагається контролювати ЗМІ з метою впливу на свідомість і дії людей. Це явища у сучасному світі називають пропагандою нового типу, яка використовує насамперед психологічний вплив. Незважаючи на це медіа повинні забезпечувати моральність свого контенту, та вільний неупереджений доступ поширення інформації.

Література:

1. Почепцов Г. Г. Информационная политика и безопасность современных государств – Электронный ресурс: <http://psyfactor.org/psyops/infowar6.htm>
2. Philip M. Taylor. Global communications, international affairs and the media since 1945 / Philip M. Taylor. Taylor & Francis e-Library, Routledge -2003, 248 p.
3. Почепцов Г. Г. Первая смысловая война в мире (Украина, Крым, Россия). - Стаття – Электронный ресурс - Режим доступа: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/31194>

ON THE ISSUE OF INFORMATION AND
COMMUNICATION ACTIVITY AS A FACTOR
OF FORMATION OF NATIONAL-PATRIOTIC IDEALS

ДО ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЧИННИКА ФОРМУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ІДЕАЛІВ

Мироненко В. В.

*доцентка кафедри реклами та зв'язків з громадськістю
Дніпровського національного університету
імені Олесея Гончара,
м. Дніпро, Україна*

Кругов Т. О.

*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти Дніпровського
національного університету імені Олесея Гончара,
м. Дніпро, Україна*

Першочерговим для Української держави залишається формування патріотизму в суспільстві. Військові, суспільно-політичні, інтеграційні процеси, які відбуваються в Україні, спонукають до пошуку нових підходів і шляхів у вихованні патріотизму як стрижневої якості особистості. Високий рівень патріотизму свідомих громадян забезпечує гармонійний розвиток окремої особистості і суспільства загалом, національну безпеку країни. Важливим є виховання дітей, молоді та студентів у дусі патріотизму, розуміння національної ідентичності, самобутності, історії свого народу. Про-

мадянин-патріот України повинен поважати Конституцію, законодавство, державні символи (Герб, Прапор, Гімн), державну мову, мати почуття власної та національної гідності, толерантно ставитися до цінностей і переконань представників іншої культури тощо.

Складна природа явища патріотизму, різні форми його прояву породжують чисельні варіанти розуміння сутності цього поняття. Сучасними дослідниками патріотизм розглядається як моральне почуття, моральний принцип, моральна якість, риса світогляду або складна інтегративна єдність почуттів, переконань та діяльності.

Отже, існує нагальна потреба здійснення цілеспрямованої діяльності, системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання громадян, а також подальше вдосконалення такої системної діяльності. Протягом останніх років прийнято низку важливих законодавчих та нормативних документів, де окреслено засади та план дій щодо національно-патріотичного виховання, як-от Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (редакція 2019 р.), Стратегія національно-патріотичного виховання (2019 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки» та Розпорядження «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року» (2020 р.).

Так, в основі Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України [1] полягає ідея розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства та політичної нації, а національно-патріотичне виховання визначається як комплексна системна і цілеспрямована діяльність щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави.

Наразі пріоритетною складовою патріотичного виховання є військово-патріотичне виховання, орієнтоване на формування у громадян готовності до захисту України, розвиток бажання здобувати

військовій професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Наголошується, що військово-патріотичне виховання має проводитися комплексно, спільними зусиллями органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, Збройних Сил України та інших силових структур [1].

У Стратегії національно-патріотичного виховання [2] підкреслюється, що національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямків діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей, формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей. Крім того, національно-патріотичне виховання охоплює усі сфери життєдіяльності суспільства: освіту і науку, молодь та сім'ю, культуру і мистецтво, рекламу, профорієнтацію на військові спеціальності, відновлення та збереження національної пам'яті, краєзнавство, туризм, охорону довкілля, фізкультуру і спорт, цивільну оборону тощо.

Серед виховних завдань, які конкретизують мету національно-патріотичного виховання є: культивування кращих рис української ментальності, як-от справедливості, доброти, чесності, бережливого ставлення до природи; підвищення престижу військової служби, зокрема культивування ставлення до військовослужбовця як до захисника України, героя; формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій. Ці та інші завдання виконуються за допомогою правильно вибудованої та втіленої в життя інформаційно-комунікаційної діяльності.

У затверженому Кабінетом Міністрів України плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 рр. є заходи, які стосуються організації та координації інформаційно-просвітницької роботи [3]:

- поширення соціальної реклами щодо популяризації військової служби, донесення достовірної інформації про роль Збройних Сил та інших, законодавчо утворених, військових формувань тощо;

- створення ігрових та неігрових просвітницьких фільмів, а також проведення освітньо-виховних, інформаційно-просвітницьких, культурологічних, міжнародних заходів національно-патріотичного спрямування відповідно до ціннісних орієнтирів та індикаторів ефективності, визначених у Стратегії;
- сприяння проведенню культурно-мистецьких заходів, присвячених українським історичним подіям і діячам, борцям за незалежність України та її територіальну цілісність;
- організація стаціонарних і пересувних фотодокументальних експозицій, присвячених визначним постатям і подіям історії України;
- забезпечення наповнення офіційних інтернет-ресурсів інформацією щодо цінності культурної спадщини та необхідності її збереження, а також виховання поваги до неї.

Важливою рисою інформаційного суспільства є виробництво, збір та розповсюдження інформації. У наш час відбуваються динамічні зміни в освіті та вихованні, які через пандемію тільки прискорилися. Такі інструменти, як комп'ютер, Інтернет, смартфон, інші інтелектуальні технології, стають важливими аспектами сучасного суспільства. Знання виступають фактором виробництва, найціннішим і бажаним товаром. Тому надзвичайно важливим є використання інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволяють розширити обсяг знань, отримуваних молоддю, та спрощують/покращують процес їх передачі. Підкреслимо, що інформаційно-комунікаційні технології є одним із ефективних способів подачі патріотичного контенту. Не можна заперечувати існування значного впливу на освіту дітей і молоді медіа, що стають джерелом неформальної освіти та чинником соціалізації у суспільстві.

Окрім традиційного поняття патріотизму є економічний патріотизм, сутність якого полягає у підтримці вітчизняних продуктів та компаній-виробників з вітчизняним капіталом. Згадаймо, наприклад, рекламні кампанії зі слоганом «Купуй українське!», акції, бонуси, спрямовані на підтримку вітчизняних товарів. Мобільні застосунки також можуть успішно використовуватися у формуванні патріотичної свідомості. Так, у Польщі вже протягом 6 років існує застосунок «Pola», за допомогою якого користувач може знайти у магазині товари, вироблені польською компанією. Сканувавши

штрих-код на будь-якому продукті, можна дізнатися більше про компанію-виробника: який капітал, де знаходиться виробництво, чи створюються кваліфіковані робочі місця, чи є виробник частиною іноземного концерну. Звісно, є й зворотний зв'язок: якщо у базі даних відсутній виробник, користувач має змогу повідомити про це і поповнити унікальну базу даних.

Для сучасної молоді смартфон – головне джерело інформації про навколишню дійсність. Отже, при розповсюдженні контенту патріотичного змісту, необхідно використовувати цей інструмент. За допомогою віртуальних турів/екскурсій/музеїв, 3D панорами, QR-кодів можливо подорожувати, пізнавати українські міста, окремі будівлі, визначні пам'ятки, знайомитись з видатними особистостями, вивчати історію та культуру країни.

Вважаємо, програма «Держава у смартфоні» та концепція цифровізації, яка швидко впроваджується в країні, може стати не тільки чинником руйнування старих принципів взаємодії держави з громадянами, зайвої бюрократії, ліквідації великої кількості корупційних чинників, але й допомогою у вихованні свідомих громадян. Адже рівні впровадження онлайн-послуг, які передбачає цифровізація: інформація про державу – комунікація з державою – транзакції з державою – залучення в управління державою, сприяє ефективній взаємодії громадян з державою та розвитку почуття патріотизму, національної свідомості, соціальної активності, сповідування європейських цінностей.

Література:

1. Наказ МОН України від 16.06.2015 р. № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді і методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#n13>.
2. Указ Президента України від 18.05.2019 р. № 286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 р. № 932 «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-dij-shchodo-realizaciyi-strategiyi-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-na-20202025-roki-i091020-932>

TRANSLATED MESSAGES IN THE MEDIA AS IMAGE MATERIALS

ПЕРЕКЛАДНІ ПОВІДОМЛЕННЯ В ЗМІ ЯК ІМІДЖЕВІ МАТЕРІАЛИ

Пономаренко Л. Г.

*професор кафедри кіно- і телемистецтва,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна*

Пузанов В. М.

*старший викладач кафедри теорії
та практики перекладу (англійська мова)
Запорізького національного університету,
м. Запоріжжя, Україна*

У наш час усе менше ЗМІ займається класичним новинарством. Відряджати на виконання редакційних завдань репортерів майже недоцільно з двох причин: людей мало цікавлять суто місцеві новини, більшість репортерів не можуть забезпечити ту якість матеріалів, яка покращує престиж видання. Тому робота журналіста сьогодні суттєво переформатовується, йде орієнтація на переробку сирого та напівсирого контенту з відкритих джерел, а репортери перетворюються на багатомовних редакторів, здатних формувати цікаві дайджести топових новин для свого ЗМІ. Саме завдяки пошуку цих новин, цікаво поданих та з правильними хештегами, сучасні ЗМІ підвищують свою популярність.

У нашому суспільстві будь-які іміджеві матеріали [1] прийнято сприймати як джінсу і псевдожурналістику. Втім, це так і є лише в

тому випадку, якщо ці матеріали справді замовні. Якщо ж це самопіар, то це не тільки добре, але й правильно з прагматичної точки зору. В Україні сотні, якщо не тисячі ЗМІ, більшість з яких схильні до ретрансляції одних і тих самих новин з авторитетних іноземних джерел. От саме тут і потрібен креативний і риторичний талант редактора. Якщо ЗМІ нічого не може додати чи щось переробити в змісті повідомлення, то воно точно може видати оригінальний формат його репрезентації чи взагалі влаштувати дайджест [2] з кількох таких значущих новин. Фактично, новітні ЗМІ інтегрують величезну складову якісного блогінгу до сучасного новинарства: такі новини й об'єктивні (за фактажем), і суб'єктивні (за формою та модальністю подачі) одночасно. Сьогодні дуже часто можна побачити гібридні журналістські матеріали, які зібрані з уривків іноземних повідомлень з поглядом оглядача чи без нього; матеріали-огляди іншомовних відео з хостингу YouTube; матеріали-коментарі, в основі яких лежать думки іноземних блогерів, перекладених українською мовою; дайджести інфлуенсерів з іноземного сегменту соціальних мереж; огляди іноземних музичних альбомів та фільмів на основі іноземних рецензій чи промо-матеріалів цих релізів тощо.

Такі матеріали дуже вигідні для Інтернет-ЗМІ тим, що цитованість іноземних першоджерел дуже часто мінімальна, тобто на такі матеріали не поширюються авторські права закордонних видань і журналістів. Натомість харизматичний оглядач чи блогер, який працює на те чи інше видання, може збільшувати аудиторію цього ЗМІ ще й за рахунок власного бренду. Саме тому відомих блогерів часто запрошуюють вести «авторську колонку» чи блог на сайті якогось великого Інтернет-ЗМІ.

Згідно з результатами онлайн-дослідження TNS у 2015 році, 89% опитаних вчили англійську мову, але тільки 18% володіють нею на рівні вище середнього. Найкраще, за даними EF English Proficiency Index, серед європейських країн англійську знають у Швеції (70,94% населення), Нідерландах (70,58% населення) і Данії (70,05% населення) [3]. У 2020 році Україна піднялася з 49-го місця у світовому рейтингу володіння англійською мовою на 44-те місце зі 100 можливих, повідомляється в Індексі EF EPI [4]. Сьогодні за даними цього дослідження Україна перейшла з групи країн

із низьким рівнем до групи із середнім рівнем володіння англійською мовою: зараз приблизно 63% дорослих українців володіють англійською; у світі цей показник становить 62%, у Європі – 69% [4]. Тож можна зробити висновок, що 63–89% українців володіють англійською, але значна частина все ще потребує перекладача. Саме з цієї причини ніша перекладних новин є настільки затребуваною, а швидко і якісно перекладені іноземні новини легко можуть стати іміджевим матеріалом, який здатен забезпечити тисячі чи навіть сотні тисяч безкоштовних переглядів навіть маленькому Інтернет-ЗМІ, з чим пов'язана можливість дорожче продавати рекламу.

Дуже важливою також є робота над популярними хештегами. Основним джерелом інформації для більшості сучасних користувачів Інтернету є соціальні мережі, пошук же релевантної для читача інформації відбувається за відповідним хештегом чи навіть їх групою. Так, якщо людина шукає якусь художню виставку в місті Запоріжжі, то хештеги будуть #Запоріжжя #Україна #мистецтво#виставка. Чи долучати нове повідомлення до ланцюжка повідомлень з відповідним хештегом, система упорядкування інформації у соціальній мережі вирішує автоматично, а тому ці хештеги одразу програмують певний план повідомлення, в якому має бути і щось про Україну загалом та про Запоріжжя зокрема, про мистецтво взагалі та про окрему виставку.

Як ми бачимо, сучасна журналістика все більше переміщується від національної площини до міжнародної. Сучасний читач і глядач Інтернет-ЗМІ здебільшого хоче отримувати найновішу світову інформацію своєю мовою, робити це якісно і за можливості мати змогу ознайомитися з першоджерелами. Тож не дивно, що саме формат дайджестів і оглядів виходить на перший план. Також значно змінюється уявлення про іміджевий матеріал у сучасних ЗМІ: якщо раніше це був унікальний матеріал, добутий шляхом великих зусиль і значного творчого потенціалу репортерів, то сьогодні такі матеріали – це радше результати надшвидкого професійного перекладу, вміння робити дайджести та огляди та, врешті-решт, результат значного впливу особистої харизми оглядача.

Література:

1. Blynova N, Polishko N, Mukhailova A. Іміджевий копірайтинг: жанри і способи створення іміджевих текстів. *Communications and Communicative Technologies* [інтернет]. 20 Лют 2020 [cited 5 Груд 2021]; (20):100-6.
2. Available from: <https://cct.dp.ua/index.php/journal/article/view/180>
3. Дайджест // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — Київ : ВЦ «Академія», 2007. — Т. 1 : А — Л. — С. 254.
4. Тільки 18% українців володіють англійською на рівні вище середнього [інтернет]. 17 груд 2015 [cited 5 Груд 2021]; Available from: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/tolko-18-ukraincev-vladeyut-angliyskim-na-urovne-vyshe-srednego-676272.html>
5. Україна піднялася на новий рівень володіння англійською мовою. Світовий рейтинг [інтернет]. 29 лист 2020 [cited 5 Груд 2021]; Available from: <https://minfin.com.ua/ua/2020/11/29/56331430/>

VISUAL MEANS OF DESIGN «TIME» MAGAZINE

ВІЗУАЛЬНІ ЗАСОБИ ОФОРМЛЕННЯ ЖУРНАЛУ «TIME»

Плеханова Т.М.

*доцент, завідувач кафедри
видавничої справи та редагування
Запорізького національного університету,
м. Запоріжжя, Україна*

Періодичні видання змушені конкурувати з великою кількістю яскравих візуальних форм, які пропонують споживачеві телебачення та інтернет-видання. Тому, при створенні концепції журнальних видань приділяють велику увагу розробці візуального образу журнального продукту, що передбачає формування композиційного формоутворення та досягнення стильової єдності графічного оформлення на журнальних сторінках.

Візуальний складник журнального видання – «одна з найдавніших форм комунікації, що має на меті забезпечити унікальність об'єкта та його зорове виокремлення особливими графічними характеристиками. Візуальна комунікація перебуває на межі мистецтва, психології, естетики, інформаційних технологій, соціології, соціальних комунікацій, видавничої справи, при цьому її активно використовують у сфері суспільних і особистих стосунків, у інформаційно-видавничій і рекламній діяльності, економіці, бізнесі, науці, техніці, освіті» [1]. У загальному розумінні візуальне оформлення журнального видання – сукупність постійних художніх, текстових, декоративних, кольорових елементів оформлення. У видавничій галузі візуальний складник видання виокремлює його серед

інших, стає орієнтиром для читача. Окрім того, графічні засоби сприяють впорядковуванню та систематизації інформації, допомагають читачеві орієнтуватися у виданні.

Сучасні технології, вивчення вітчизняного та закордонного досвіду, насиченість інформаційними подіями та інші чинники знайшли своє відображення у формуванні нових тенденцій в оформленні журналів. Аналіз цих тенденцій і особливостей є *актуальним завданням* журналістикознавства.

«TIME» – американський тижневий журнал новин, що публікується у Нью-Йорку. Він був заснований у 1923 р. і протягом наступних десятиліть став дуже прибутковим та відомим журналом в Америці та всьому світі. Журнал «TIME» має один з найбільших накладів в світі для щотижневого журналу новин, і має читачську аудиторію близько 25 млн. осіб. Журнал також має регіональні філії – т. зв. європейське, тихоокеанське та азійське видання. Він став відомим завдяки аналітичним коментарям з важливих питань світової та вітчизняної політики та рейтингам, таким як «Людина року».

Журнал «TIME» має спеціальні видання. До них належать такі:

1) Людина року – щорічне видання, в якому обирають особу або групу осіб, що за останні 12 місяців мали найбільший вплив на новини в цьому журналі.

2) Time 100 – щорічний список найвпливовіших людей року.

3) Закреслена обкладинка – спеціальний випуск, де на обкладинці обличчя людини перекреслене червоним хрестиком. Протягом своєї історії у чотирьох непослідовних випадках виходив такий випуск. Вперше журнал з червоним закресленням обкладинки був випущений 7 травня 1945 із зображенням Адольфа Гітлера. 21 квітня 2003 «Time» випустив свою другу закреслену обкладинку з червоним хрестом на особі Саддама Хусейна, через два тижні після повалення іракського диктатора. Третій червоний хрестик на обкладинці журналу з'явився 13 червня 2006, після смерті Абу Мусаба аль-Заркаві від авіаудару США в Іраку. Четвертий випуск побачив світ у травні 2011 року, після смерті Осамі бен Ладена.

4) Time для дітей – спеціальний випуск, в якому міститься рубрика «Мультфільм тижня», а також низка статей, що стосуються масової культури.

Одним з головних елементів у журналі «TIME» є ілюстрація, яка найчастіше слугує для підтвердження правдивості написаного тексту, і разом з вербальним компонентом існує як одне ціле. На сторінках журналу «TIME» ми спостерігаємо, що саме ілюстрація відіграє важливу роль у його функціонуванні. Вона є на кожній сторінці цього видання, а титульна сторінка повністю складається з однієї великої ілюстрації, де текст відіграє допоміжну роль і слугує задля пояснення, про що буде йти мова. Журнал «TIME» можна назвати унікальним явищем, якщо говорити про обкладинку. Вона виконана зазвичай у мінімалістичному стилі, завжди має червону рамку та незмінний надпис угорі з назвою журналу.

Ми виділяємо шість видів ілюстрацій, що використовуються у журналі:

1) креслення; 2) схема; 3) графік; 4) діаграма; 5) рисунок; 6) фотографія.

У журналі «TIME» саме фотографія є основним засобом візуального складника. Вона присутня на кожній сторінці цього журналу. І найчастіше виконує пояснювальну функцію, тобто показує, про кого чи про що буде йти мова у цій статті.

Також на сторінках цього американського журналу часто трапляються різного роду схеми, таблиці, діаграми, графіки та ін., що виконують інформаційну функцію та відносяться за класифікацією до умовно-схематичних засобів. Тут візуальний складник полегшує реципієнтові роботу з текстом та сприяє швидкому розумінню інформації.

Колір є головним елементом у забезпеченні емоційного впливу на читача за допомогою графічного оформлення. «У візуальному світі колір є єдиним найпотужнішим інструментом символів, що є у розпорядженні дизайнера. Розуміння й ефективне використання кольору як символічного або мотиваційного інструмента є ключем до потужної візуальної комунікації. Оскільки колір – це мова візуального спілкування, то дизайнер за його допомогою може привернути увагу і розповісти про ідею своєї роботи. Вплив кольору – подразнюючий або розслабляючий, стимулюючий участь або відчуження – повністю залежить від дизайнера» [2].

Журнал «TIME» відомий своїм червоним контуром на обкладинці, яка вперше була представлена у 1927 році. Це стало своє-

рідним брендом і зараз з червоним контуром асоціюється лише це видання. Цей контур змінював колір лише чотири рази. Видання журналу, що вийшло у світ відразу після терактів 11 вересня в США вийшло з чорною рамкою, яка символізувала траур. Крім цього, 28 квітня 2008 року був День Землі, присвячений екологічним проблемам, і журнал мав рамку зеленого кольору. Наступна зміна рамки відбулася 19 вересня 2011 року на честь вшанування пам'яті 10-ї річниці терактів 11 вересня, тому випуск цього номеру вийшов з рамкою кольору металевого срібла. Останні зміни (знову зі срібною рамкою) відбулися 31 грудня 2012 року, після обрання Барака Обами Людиною року. Тобто зміна цього контуру відбувається лише в деяких випадках і колір обов'язково стосується тематичного наповнення журналу. Траур асоціюють з чорним кольором смутку, а зелений – з природою, землею. Отже, колір, як елемент візуального оформлення, узгоджується з наповненням самого журналу чи статті, базуючись на асоціативних образах, які викликає в людей той чи інший колір.

У журналі «TIME» використовують досить сталу кольорову гаму. Основний текст завжди чорного кольору, лише окремі речення чи слова червоного кольору або ж просто виділені жовтим. Іноді це робиться аби показати, що саме тут знаходиться важлива інформація, на яку слід звернути особливу увагу або це просто виділення назви чи імені автора.

Заголовки в цьому журналі майже завжди надруковані також чорним кольором, лише на сторінках розділу «Культура» є варіювання кольорів, таких як блакитний, фіолетовий, рожевий, помаранчевий та червоний.

При виділенні кольором у журналі «TIME» використовують декілька способів: друкування фрагмента іншим кольором, вміщення тексту в кольорову рамку, розміщення тексту на кольоровому фоні. Різні за змістом фрагменти потребують різного кольорового вирішення, для рамок використовують яскраві кольори, для фонових плашок — бліді. Червоне виділення тексту також часто зустрічається на сторінках цього видання. Частіше за все червоним виділяють цитати або ключові моменти публікації.

Графічні засоби сприяють передаванню структурно-сміслових особливостей тексту та створюють ритмічні ряди, побудовані на

акцентах та паузах, що організують читання та надають текстові емоційного забарвлення. До графічних засобів відносимо ідеограми, шрифт та лінійки. На сторінках американського щотижневика «ТІМЕ» також дуже часто використовують ідеограми. В кожному випуску цього видання обов'язково є такі засоби, що демонструє важливість та цінність цього елемента у друкованих засобах масової інформації.

Шрифт – невід'ємний елемент візуального складника, також є важливим атрибутом у створенні ефективного тексту. Він також впливає на свідомість людини, створюючи спеціальні ефекти та подаючи сигнал щодо важливості повідомлення. Крім того, це основний засіб формування стилю друкованого видання. Вдалий підбір шрифтів – один з найважливіших аспектів попиту серед читачів. На сторінках журналу «ТІМЕ» використовується майже завжди один і той же вид шрифту. В цьому журналі курсивного виділення майже немає, але напівжирне зустрічається чи не на кожній сторінці, але у невеликих кількостях, коли це якась важлива інформація, на яку слід звернути увагу або ж це заголовок. На шпальтах цього видання простежується тенденція до використання напівжирного виділення на кожній сторінці, а саме виділення заголовків.

Отже, роль візуальних засобів оформлення є вагомою для розуміння впливу видання на суспільну думку та популярності журналу. Основними засобами візуального складника на шпальтах журналу «ТІМЕ» є зображення та колір. Саме вони привертають увагу читачів, зосереджують її на основних моментах публікацій, сприяють засвоєнню інформації.

Література:

1. Шевченко В.Е. Роль візуального стилю журналу для ідентифікації видання. <http://nz.uad.lviv.ua/static/medi/2-51/44.pdf>
2. Людвик І. В. Теоретико-методологічні підходи до класифікації засобів масової інформації України. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2008. № 11/12. С. 150-154.

Section 3. SOCIOLOGY

CHARACTERISTICS OF DISCOURSE AS A SOCIAL PHENOMENON

ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСКУРСУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

Ivanova A.K.

*PhD Student at the Faculty of Sociology,
Department of Political Sociology,
V. N. Karazin Kharkiv National University*

In the most general sense, discourse within social science is seen as a language and its social context. However, this definition is not enough to conduct a deeper analysis of any discourse. Discourse is a phenomenon that has a dual nature: on the one hand, it is a product of a certain social reality, and on the other hand, it influences and shapes the reality itself. Social and physical realities simultaneously are constructed by discourses and also generate them. However, the way individuals perceive and interpret these processes depends largely on the discourse within which they are located, as there is no significant reality outside of discourse [1, p.13]. It also does not make sense to separate the discursive (linguistic) and social (practical) levels of discourse, because they are not in a dichotomous relationship, but are part of one whole. Therefore, we suggest looking closer at the features of discourse, which help to better understand its nature and its functioning. These are the characteristics we suggest to examine:

1. Contextuality;
2. Historicity;

3. Ideological nature;
4. Declarativeness;
5. Manipulativeness;
6. Production of truth;
7. Mythological patterns.

Considering the **contextuality** of discourse as one of its characteristics, one should note that discourse can never exist independently because it is a product of social interactions and often tends to be influenced by other discourses. Thus, the context of its emergence affects the nature of the discourse itself, its specific features and characteristics. In the same way, the discourse itself influences the context, spreading certain narratives, ideas and meanings that it attributes to the social world. Just as any concept acquires meaning only within a certain discourse, so does discourse form within a certain context. This is the essence of social constructivism: the understanding that a certain situation and a certain object in a different context could look completely different.

Discourse is largely determined by **the historical period** of social development. Thus, at each stage, there are special characteristics that distinguish, for example, the political discourse of the Middle Ages from the political discourse of the New Age. Similar restrictions are imposed on the discourse and the society itself. Thus, being at the same historical stage of development, different societies may produce different discourses [2, p.24].

According to L. Althusser, **ideology** is a system of ideas that masks the true attitude to the Other through the construction of imaginary relations between people and between people and formations, which is a «distorted interpretation of real social relations» [2, p.40]. In addition, a person's social position is formed in the process of addressing ideology through language. Certain institutions (media, education system, family, etc.) formally construct the belief that the subject is autonomous, discursively define and teach, what it means to play certain social roles. Thus, the discourse and language that underlies it are able to both transmit ideology and produce it.

Declarativeness of discourse can be analyzed in two aspects: 1) as a property of human consciousness, which makes it possible to formally adopt socially acceptable beliefs, principles and norms; 2) the ability of discourse to activate this property of human consciousness, to focus the audience's attention on the formal aspect of discourse, without go-

ing into detail [3]. Any discourse is declarative to a certain extent, so it makes sense to talk about its degree, which can be described by the saturation of the discourse with stamps, patterns, «empty» language forms. Moreover, normally several discourses compete in one space, so as a result, one becomes more or less approved [3].

Declarativeness of discourse is directly related to its next characteristic – **manipulativeness**, which can be described as hiding the true motives for achieving certain goals through the «darkening» of the elements in order to impose a certain option of structuring social reality [3]. Since discourse often becomes a part of a power struggle, its manipulative nature turns out to be an effective instrument in this process.

Each discourse claims to comprehend the only true image of reality and rejects all alternative options for structuring the world. According to Foucault, access to the production of discourse, and, consequently, the description of the construction of reality gives access to power, which consists in the **production of truth** [2, p. 37-39]. According to Foucault, truth is unattainable and there are no discourses that accurately reflect it, so it is more appropriate to talk about its degree and methods of its production. Thus, we can assume that the degree of truth of the discourse increases with decreasing degree of its declarative and manipulative.

Also, each discourse is based on a certain **myth** or set of myths. In relation to discourse, the myth acts as a rather dual phenomenon: the myth is the basis of discourse, a prerequisite for its formation, and at the same time the myth is the main tool of discursive power. Thus, myth first constructs discourse, and then discourse uses myth as its tool. Thus, a certain degree of mythology is also one of the characteristics of discourse in general [4].

Summing up, the set of the above-mentioned characteristics helps understand the character and nature of discourse more fully, indicating its ability to both reflect and construct social reality. And this is exactly what proves that discourse is a social phenomenon, since it, on the one hand, contains a practical element in itself, and on the other hand, is able to produce social practices and influence social reality.

References:

1. Schmidt J. Same, Different or Diverse? An Analysis of the European Union's Gender Mainstreaming Policies- a Critical Comment/

Schmidt Johanna// Lund: Lund University Department of Political Science, 2008. – 33 p.

2. Йоргессен М. В., Дискурс-анализ. Теория и метод / М.В. Йоргессен, Л. Дж. Филлипс; пер. с англ. – 2-е изд., испр. – Х.: Изд-во «Гуманитарный центр», 2008. – 352 с.

3. Литовченко А. Д. Декларативность как свойство дискурса // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, 2002. – с. 476-479.

4. Литовченко А. Д. Господствующий дискурс и основные политические мифы современной Украины [Электроний ресурс]. / Литовченко Артём Дмитриевич// / Режим доступа: <http://serkha.rkov2001.narod.ru/litovchenko.htm> - Назва з екрану.

SOCIAL NETWORKS AS A MEANS OF BRAND FORMATION

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ БРЕНДУ

Зінюк А.В.

*доцент кафедри прикладної соціології
та соціальних комунікацій
соціологічного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна*

Варфоломієва О.В.

*магістрантка прикладної соціології
та соціальних комунікацій
соціологічного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна*

На сьогодні соціальні мережі є найбільш популярним засобом комунікації. Ця комунікація може набувати багатьох форм: особисте спілкування між людьми, комунікація між клієнтом та продавцем, між клієнтом та тим, хто надає послугу, між людиною, що споживає інформацію, та тим, хто надає інформацію. Соціальні мережі стали частиною життя сучасної людини. На разі, існують тисячі різних соціальних мереж та сервісів: комунікаційні, новинні, професійні, за інтересами, на основі блогів тощо. Важливим аспектом для роботи над соціальними мережами для брендів та організацій є карантинні обмеження у зв'язку з COVID-19.

На сьогоднішній день, коли число користувачів мережі Інтернет близиться до половини світового населення, технології розвиваються і взаємодія з аудиторією будується вже не за класичними шаблонами: розробляються нативні мобільні медіа, нові механіки впливу і способи аналізу даних. Споживач цифрової епохи має інший досвід і переваги, сама сегментація споживачів і їх характеристики змінилися. Покупці довіряють думкам зовсім незнайомих їм людей в соціальних мережах і перестають вірити традиційній рекламі.

Традиційні кордони між пристроями і форматами комунікації стираються, а характер споживання інформації стає все більш фрагментованим. Контент, прив'язаний до конкретних пристроїв, сьогодні так само легко доступний і на всіх інших платформах. Все це підштовхує компанії до інтенсивного залучення клієнтів через нові способи просування бренду. Уміння правильно використовувати інструменти цифрового маркетингу і брендингу вкрай необхідно для успішного просування, а також для управління репутацією. Це допомагає новим компаніям підвищити свою цінність для споживачів, а вже відомим брендам адаптуватися в інтерактивній реальності.

На разі одним з найбільш популярних каналів комунікації з аудиторією для організацій, компаній, брендів є соціальні мережі. Головна особливість соціальних мереж або соціальних медіа є в тому, що соціальні мережі дозволяють поєднати онлайн та офлайн, дозволяють працювати з тією аудиторією, яка зацікавлена в товарах або послугах певних компанії/брендів.

В практичній діяльності часто соціальні мережі визначають як специфічні інструменти, технології, які включають в себе соціальні відносини, участь користувачів та контент, який створюється користувачами.

Соціальні мережі стали найбільш популярним засобом для розповсюдження рекламної інформації та PR-активностей. На разі, такий вид діяльності називають social media marketing (SMM) [3].

Популярність соціальних мереж як засобу для просування брендів можна пояснити кількома факторами:

- Зниження рівня «відповіді». Споживачі все частіше ігнорують звичайні мережі маркетингу, такі як банери та реклама

по електронній пошті через незацікавленість та спам.

- Розвиток технологій. Розвиваються IT-інфраструктури, з'являються нові інструменти для оцінки статистики, інструменти для виявлення та взаємодії з аудиторією, та в цілому збільшення кількості користувачів в Інтернеті сприяє привабливості соціальних мереж для просування продуктів/послуг.
- Демографічні зрушення. Люди, особливо молоді люди, більше користуються Інтернетом, для отримання будь-якої інформації, спілкування навчання, тощо. При цьому, використання традиційних медіа-каналів зменшилось.
- Уподобання клієнта. Довіра дуже важлива в Інтернеті, і люди довіряють більше друзям, блогерам, відгукам навіть незнайомців в Інтернеті більше, ніж, наприклад, звичайним рекламним роликам по телебаченню.
- Низька вартість. Таргетована рекламна кампанія в соціальних мережах може дати набагато більше зацікавлених клієнтів, ніж телевізійна кампанія за значно нижчою вартістю.

У SMM акцент робиться на створенні контенту, що користувачі поширюватимуть через соціальні медіа самостійно, без участі автора. Вважається, що такий контент викликає більше довіри у потенційних споживачів товару або послуги, адже людина схильна довіряти своєму оточенню, яке, в свою чергу, публікує на своїх сторінках інформацію певної компанії. Це поширення за рахунок соціальних зв'язків, що лежать в основі взаємодії користувачів. Так мовити сучасне сарафанне радіо. Такий контент не сприймається потенційними споживачами в якості реклами і, відповідно, практично не викликає відторгнення. Завдяки цьому інформація передається швидко і добре сприймається споживачами [3].

Прикладом може бути співпраця брендів з лідерами думок, а саме блогерами з широкою аудиторією, в соціальних мережах. Бренд може запропонувати блогеру користуватись продуктом бренду та висловити свою думку в соціальних мережах, або запропонувати скористатись послугою бренду, або просто розповісти про бренд в своїх соціальних мережах для власної аудиторії. Варіантів співпраці багато, і постійно з'являються нові.

Аудиторія довіряє блогеру та іноді навіть хоче бути подібним

до нього, вести подібний образ життя, тому користується порадами блогера, купує те, що рекомендує блогер.

Одним з популярних способів співпраці бренду з блогером в соціальних мережах є проведення giveaway. Giveaway – це розіграш подарунків в соціальних мережах серед учасників, зазвичай умовами для участі в розіграші є підписка на соціальні мережі тих, хто надає призи, лайки та репости. Зазвичай, блогер рекламує цей розіграш, де подарунки надає певний бренд або декілька брендів. Таким чином бренди в соціальних мережах можуть залучити більше аудиторії до свої сторінок, знайти потенційних клієнтів.

Одна з основних переваг SMM полягає в тому, що при використанні цього виду маркетингу можливо впливати на цільову аудиторію, найбільш ефективними засобами, обирати платформи на базі яких ми будемо поширювати інформацію та якими користується наша цільова аудиторія. При цьому не зацікавлені в певній рекламі користувачі зачіпаються мінімальним чином. Завдяки SMM ми не тільки працюємо з контентом і аудиторією, а й повноцінно формуємо бренд. Ми працюємо з логотипом, фірмовими кольорами, транслюємо через пости наші головні ідеї, цінності, філософію.

Важливо пам'ятати і про позиціонування бренду. Соціальні мережі надають великі можливості і різні інструменти, що дозволяють управляти позиціонуванням бренду. Позиціонування бренду – це процес управління його становищем у свідомості споживачів серед брендів конкурентів. Позиції бренду визначаються його конкурентними перевагами. Основне в позиціонуванні – знання того, для яких споживачів призначений даний бренд, що для них істотно і чому вони повинні віддавати йому перевагу [1].

У зв'язку з цим технологія позиціонування, яка використовується при побудові бренду, традиційно включає в себе роботу на п'яти рівнях сприйняття споживачем бренду [4]:

1-й рівень – атрибутивно-стильовий акцент на соціально-демографічні характеристики споживача: стать, вік, дохід, освіту, соціальний стан і пов'язані з ними стиль поведінки і життя, портрет цільової аудиторії, з якою асоціює або хотів би асоціювати себе споживач.

2-й рівень – акцент на оцінках якості продукту, особливості дизайну, смакових характеристиках, технологіях виробництва та ін.

3-й рівень – функціональний: акцент на перевагах використання продукту, включаючи особливості упаковки.

4-й рівень – емоційний: створення емоційної атмосфери навколо товару/послуги за рахунок використання асоціацій з продуктом і ситуацією його споживання.

5-й рівень – ціннісний: перетин цінностей, що стоять за продуктом/послугою зі значущими цінностями його споживачів, включаючи світоглядні установки [4].

Є певні аспекти, що відрізняють off-line просування від просування бренду on-line (в соціальних мережах):

- Оскільки в мережі існують мільйони різних сайтів, тут набагато складніше виділитися з більшості. Користувачі Інтернету не витрачають на пошук багато часу.
- Відрізняються риси брендів в Інтернеті та в off-line. Тут важливо не тільки візуалізація, а й ті асоціації, які викликає конкретний логотип, колір, іноді навіть шрифт.
- Зручність використання сайту істотно відрізняється від тих комфортних умов, що забезпечуються в справжніх пунктах продажів.
- Позитивна репутація, лояльне ставлення технічної підтримки (адміністратора сторінки) до користувача, вміння менеджера говорити з клієнтом, – критерії, які можуть забезпечуватися щохвилини.
- Середа інтернету досить гнучка, досягти результату і навіть обігнати конкурентів цілком можливо навіть молодому проєкту. Можливості практично не обмежені для кожного бренду.
- Висока швидкість відгуку в Інтернеті, отримання максимально оперативного фідбеку.
- Брендинг в інтернеті не обмежений зовнішніми факторами. Тут не існує яскраво виражених фізичних параметрів, географічних [2].

Таким чином, бізнес вимагає формування та розвитку бренда, просування його в соціальних мережах. Однією з важливих стратегій розвитку бренда є формування експертного образу в очах клієнтів та потенціальних клієнтів. Образ експерту на ринку – це одна з причин, чому саме обирають певну послугу / організацію.

Література:

1. Афанасьев, М. П. Маркетинг: стратегия и тактика развития фирмы: учебник / М. Афанасьев. – М.: Книга, 2013. – 304 с.
2. Бондарь А. Методы продвижения компании и бренда в Интернете [Электронный ресурс] / Андрей Бондарь – Режим доступа до ресурсу: <https://yeella.com/seo/post/brending-i-metody-prodvizheniya-brenda-kompanii-v-internete>
3. Ольшевский Д. Smm-продвижение как эффективный инструмент интернет-маркетинга / Д. Ольшевский. // Синергия знаний. – 2017, – № 9. – С. 59-63.
4. Панкрухин А. П. Бренды и брендинг / А. П. Панкрухин. // Практический маркетинг. – 2011. – №4. – С.4-15

Section 4. SOCIAL COMMUNICATIONS

LIBRARIES USE OF BUILT-IN RECOMMENDATION INSTRUMENTS IN TRADITIONAL LIBRARY SERVICES

ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕКАМИ ВБУДОВАНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ТРАДИЦІЙНІ БІБЛІОТЕЧНІ СЕРВІСИ

Струнгар В. В.

*старший науковий співробітник відділу теорії та
історії бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, переорієнтація бібліотечних стратегій розвитку на користувача сприяють розширенню використання рекомендаційних сервісів у сфері бібліотекознавчих студій соціальних комунікацій. Серед перспективних напрямів використання рекомендаційних сервісів вагомим місцем займає вбудовування рекомендаційних інструментів у традиційні бібліотечні сервіси, які надають надвисокі можливості для ефективної комунікації бібліотеки за векторами бібліотека-бібліотека, бібліотека-користувач, користувач-користувач.

Цей напрям може бути проілюстрований використанням рекомендаційних сервісів як додаткового інструменту інтерактивного каталогу, що має на меті надання інформації користувачам та обговорення каталогу бібліотеки. Загалом такі проекти мають обме-

жений доступ редагування та/або доступ серед користувачів та їх модерують бібліотекарі.

Так, бібліотеки можуть технологічно по-різному розробляти інструментарій інтерактивного каталогу: використовувати інтегрований рекомендаційний сервіс на вебсайті, надавати посилання на автономний рекомендаційний сервіс на вебсайті бібліотеки.

Щодо представленості документів у бібліотечних каталогах вітчизняних та зарубіжних бібліотек, то бази даних загалом поділяються за типами видань. Для пошуку документів у вітчизняних каталогах бібліотек пропонується вибірка за автором, назвою документа, анотацією, мовою, видом, роком та ін.

Водночас в інтерактивних каталогах вибірку можна сформулювати за всіма критеріями відразу, зокрема і за типами видань. Тому пошук у зарубіжних інтерактивних каталогах бібліотек можна здійснити за більш ширшою вибіркою, наприклад, за ширшим форматом представлених документів (аудіокнигами, музикою, іграми, іншими вебсайтами), новинками бібліотеки, доступом (можливістю забрати документ додому або ж подивитися його в бібліотеці та отримати електронний доступ), змістом, аудиторією, жанром, мовою, рейтингом, тегами, рівнем читання (від початківця до 1200 і вищий рівень), можливістю придбати книгу та ін. Також можуть надаватися додаткові рекомендації за представленим запитом.

Щодо централізованості/дисперсності, то аналіз передбачав виявлення пов'язаності сторінок. Доволі цікавим у цій вибірці виступає приклад Нью-Йоркської публічної бібліотеки (США) (<https://www.nypl.org/>): у пошуковій системі інтерактивного каталогу бібліотека надає можливість перейти та переглянути цю ж саму книгу в традиційному каталозі.

Не менш корисним є приклад Національної бібліотеки Ірландії (<http://www.nli.ie>), яка в каталозі пропонує переглянути схожі документи з бази даних ірландських досліджень бібліотеки.

Щодо самого опису документів в інтерактивних каталогах бібліотек, то на противагу традиційним каталогам, у перших надається більш розгорнутий опис книг, а саме: можливість перевірити та замовити всі формати книги; ключові слова; анотація; ISBN; основні терміни; додаткова інформація (замітки автора, біографія

автора, зміст, відгуки на книгу від професійної спільноти, анотації, перегляд книги в Google Preview) та ін.

Не можна залишити без уваги приклад Національної бібліотеки Австралії (<http://www.nla.gov.au>), яка в описі книг каталогу надає відеоматеріали про те, як замовити книгу в бібліотеці (<https://www.youtube.com/watch?v=plnMnaUhQjg>). Це неабияк допомагає користувачеві та покращує з ним комунікацію.

Щодо інтенсивності зворотного зв'язку з користувачами бібліотеки в інтерактивному каталозі, то вона може визначитися функцією участі користувачів, зокрема рекомендаціями, коментарями, цитатами, тегами, відеоматеріалами та ін. Так, Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» (<http://www.library.ukma.edu.ua/>), Національна бібліотека Фінляндії (<https://www.kansalliskirjasto.fi/en/>), Національна бібліотека Ірландії (<http://www.nli.ie>) пропонують у каталозі «переглянути схожі документи»; вподобання надають Національна бібліотека Нової Зеландії (<http://natlib.govt.nz>) і Національна бібліотека та архів Квебека (Канада) (<http://www.banq.qc.ca/accueil/>); Національна бібліотека Нової Зеландії (<http://natlib.govt.nz>) представляє репости; Британська бібліотека (<https://www.bl.uk/>), Національна бібліотека Фінляндії (<https://www.kansalliskirjasto.fi/en/>), Національна бібліотека Молдови (<http://www.bnrm.md/>), Бостонська публічна бібліотека (США) (<https://www.bpl.org/>), Районна бібліотека Енн-Арбор (США) (<https://aadl.org/>), Публічна бібліотека в Оквіллі (Канада) (<https://www.opl.on.ca/>) пропонують «зірковий» рейтинг (оцінки від одного до п'яти).

У процесі аналізу виявлено, що загалом зарубіжні бібліотеки надають рекомендаційні поради щодо вибору книг. Варто зауважити, що такі рекомендації може надавати безпосередньо бібліотека за двома напрямками: по-перше, на вебсайті, використовуючи при цьому свої технологічні та кадрові рішення або ж застосовуючи технологію посилань на рекомендаційні сервіси; по-друге, бібліотека використовує технологію інтегрованих рекомендаційних сервісів, надаючи рекомендації від користувачів.

Привертає увагу рубрика «Рекомендації» в каталозі на вебсайті Нью-Йоркської публічної бібліотеки (США) (<https://www.nypl.org/>), у якій експерти представляють різноманітні списки книг: від новинок видань до сортування книг за аудиторією, тематикою та жанром.

Крім того, надається можливість вибрати період та фільтрувати книги за тегами. Бібліотека також пропонує переглянути рубрику «Популярний вибір» книг, де зазначається, що якщо користувачам цікава певна тематика книги, то можуть зацікавити ще й інші видання.

Також зарубіжні бібліотеки радять користувачам персоналізовані пропозиції, зокрема рекомендують створити рекомендаційний список книг на основі надання відповідей на запитання. У такому випадку необхідно надати ім'я, номер бібліотечної карти, email; відповіді на запитання щодо інтересів, формату книги; назвати книги, які подобаються і не подобаються та чому, вказати улюблені фільми, телепередачі і/або подкасти, також є можливість надати ще інформацію про вподобання в читанні.

Крім рекомендаційних списків, бібліотеки можуть використовувати технологію посилань на рекомендаційні сервіси на своєму офіційному вебсайті. Цікавим прикладом залучення користувачів на каталог вебсайту бібліотеки може бути представлення інформації щодо автономних рекомендаційних сервісів саме в каталозі.

Також Нью-Йоркська публічна бібліотека (США) на вебсайті використовує сервіс NovelList Recommendations. За його допомогою вона пропонує рекомендації за назвою та автором книги, які ще й можна оцінити – подобаються чи не подобаються. При цьому фахівці бібліотеки описують, чому назва книги залучає читачів, представляючи контекстний опис, а саме: сюжет, тональність, темп та стиль написання, надаючи повний опис термінам та пропонуючи переглянути книги зі схожими вподобаннями на сервісі NovelList. Крім того, бібліотека ще надає рекомендації на книги і статті та рекомендаційні списки сервісу, виступаючи при цьому інтелектуальним утримувачем ресурсів та залучаючи користувачів в каталог бібліотеки.

Водночас Публічна бібліотека в Оквіллі (Канада) (<https://www.op1.on.ca/>) використовує технологію інтегрованих рекомендаційних сервісів на вебсайті, представляючи користувачькі рекомендаційні списки.

Крім того, зарубіжні бібліотеки надають можливість співробітникам бібліотеки в інтерактивних каталогах залишати оцінку книгам, фільмам та ін. Також користувачі можуть залишати коментарі, визначати вікову категорію, додавати цитати, надавати резюме, залишати замітки, надавати відеоматеріали, додавати теги та подібні назви до книг.

Дуже цікавим рекомендаційним інструментарієм, який використовують зарубіжні бібліотеки у своїх інтерактивних каталогах, можна назвати рівень читання, який дозволяє знайти списки книг за допомогою інших рекомендаційних сервісів за таким же рівнем читання, як у представлених. Рівень читання вираховується за допомогою освітнього інструмента Lexile, який дозволяє визначити рівень читання в балах, що відображає градацію від «простого» до більш складнішого читання книг.

Також бібліотеки, використовуючи рекомендаційні сервіси, можуть запропонувати користувачеві створити сторінку на вебсайті бібліотеки, на якій він може розробити полиці для групування книг, полиці «завершено», «в процесі», «на потім» для управління та упорядкування процесу читання; надавати рекомендаційні списки; підписуватися на спільноти. Крім того, користувач може надати та представити опис профілю сторінки, спеціалізацію, сферу інтересів. На сторінці також відображається недавня активність читача, кількість підписок та підписників. Також можна переглянути новинну стрічку користувача за створеними списками; списками, які сподобались; наданим коментарем; коментарем, який сподобався; додаванням на полицю книги тощо; переміщенні на полицю книги та ін.; оцінкою книги тощо.

Отже, одним із перспективних напрямів бібліотечного використання рекомендаційних сервісів виступає – вбудовування рекомендаційних інструментів у традиційні бібліотечні сервіси, наприклад, як додатковий інструмент інтерактивного каталогу, що має на меті надання інформації користувачам та обговорення каталогу бібліотеки. Важливим є те, що в бібліотечних сервісах, в яких вбудовано рекомендаційні інструменти з високою динамічністю переважає комунікаційна складова – користувачі можуть створювати та розширювати контент інтерактивного каталогу за допомогою коментарів, вподобань, рейтингів, оглядів тощо в інформаційному просторі.

Хотілось б наголосити на перспективі використання вбудованих рекомендаційних інструментів у традиційні бібліотечні сервіси. По-перше, інтеграція рекомендаційних сервісів і порталу в інтерактивний каталог. По-друге, трансформація статичних каталогів бібліотек в інтерактивні бази даних на основі простої та зручної пошукової системи каталогу.

Section 5.
MEDICINE AND DENTISTRY

BIOCOMPATIBILITY OF IMPLANTATION MATERIAL
SAMPLES BASED ON MULTIPOTENT MESENCHYMAL
STROMAL FATTY TISSUE CELLS

БІОСУМІСНІСТЬ ЗРАЗКІВ ІМПЛАТАЦІЙНОГО
МАТЕРІАЛУ НА ОСНОВІ МУЛЬТИПОТЕНТНИХ
МЕЗЕНХІМАЛЬНИХ СТРОМАЛЬНИХ КЛІТИН
ЖИРОВОЇ ТКАНИНИ

Бамбуляк А.В.

*доцент кафедри хірургічної стоматології
та щелепно-лицевої хірургії
Буковинського державного медичного університету,
м. Чернівці, Україна
bambuljak.andrij@bsmu.edu.ua*

Відновлення кісткової тканини залишається складною та надзвичайно актуальною проблемою для сучасної хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії. Впродовж останніх років ведуться активні пошуки щодо виявлення імплантаційного матеріалу, який за своїми властивостями міг би відповідати аутокістці [1]. Технології тканинної інженерії дозволяють створювати тканинні еквіваленти кісткової тканини, використовуючи аутогенні стромальні клітини, нанесені на біосумісний синтетичний або біологічний матеріал тканинної інженерної конструкції. Мультипотентні мезенхімальні стромальні клітини дорослого організму є оптимальними для застосування в практичній медицині та найкращим чином підходять для регенерації кісткової тканини, оскільки мають здат-

ність до спрямованої диференціювання в стовбурові остеогенні клітини [2–4]. Висока швидкість проліферації мультипотентних мезенхімальних стромальних клітин дозволяє виростити достатню кількість клітин для трансплантації. Одним з перспективних джерел мультипотентних мезенхімальних стромальних клітин є жирова тканина [5]. Використання тканинно-інженерної конструкцій на основі мультипотентних мезенхімальних стромальних клітин жирової тканини дозволяє скоротити терміни стаціонарного лікування пацієнтів із вираженим дефіцитом кісткової тканини.

Метою дослідження було вивчення зразків біосумісності імплантаційного матеріалу на клітинному рівні з вмістом мультипотентних мезенхімальних стромальних клітин жирової тканини.

Дослідження біосумісності проводилось методом клітинної культури *in vitro*. Як джерело клітин використовували підшкірну клітковину лабораторних щурів, що в умовах культивування, викликає ріст фібробластичних та фібробластоподібних елементів. Культури були досліджені методом експлантації в згустку плазми у флаконах Кареля. При дослідженні зразків на 3, 7 та 10 добу культивування тканинних еквівалентів, модельне середовище замінювали витяжками з досліджуваних культур. Витяжку готували у співвідношенні маси зразків до об'єму модельного середовища як 100 мг/мл. Час контакту зразків з модельним середовищем становив 3 доби, при температурному режимі екстракції +37°

Група дослідження / Вікова категорія	Монозиготні близнюки		Дизиготні близнюки	
	Значення	p-значення	Значення	p-значення
18-25 років	0,57±0,19	p>0,05	0,85±0,28	p>0,05
26-30 років	0,79±0,25	p>0,05	1,15±0,18	p<0,05
31-35 років	0,84±0,49	p<0,05	1,09±0,27	p<0,05
Середні значення	0,73±0,24	p>0,05	1,03±0,20	p<0,05

Слід відмітити, що ТЕР-тест не є достатньо об'єктивним методом для обґрунтування висновку щодо різниці у структурних складових емалі між парами монозиготних та дизиготних близнюків,

остаточний факт якої може бути підтверджений лише за допомогою більш деталізованих інструментальних та лабораторних методах дослідження. Проте виходячи з патерну розподілу отриманих результатів можна резюмувати факт відносно однорідного характеру розподілу показників ТЕР-тесту між досліджуваними вибірками, та наявність різниці даних показників між парами дизиготних близнюків.

Література:

1. Abbasoglu Z., Tanboga I., Kuchler E. C., Deeley K., Weber M., Kaspar C., et al. . (2015). Early childhood caries is associated with genetic variants in enamel formation and immune response genes. *Caries Res.* 49, 70–77. 10.1159/000362825
2. Amaecha B. T., Higham S. M., Edgar W. M. (1999). Effect of sterilisation methods on the structural integrity of artificial enamel caries for intra-oral cariogenicity tests. *J. Dent.* 27, 313–316. 10.1016/S0300-5712(98)00064-5
3. 28 Everett ET, Yin Z, Yan D, Zou F. Fine mapping of dental fluorosis quantitative trait loci in mice. *Eur J Oral Sci.* 2011;119 (Suppl 1):8–12.
4. Fincham A. G., Moradian-Oldak J., Simmer J. P. (1999). The structural biology of the developing dental enamel matrix. *J. Struct. Biol.* 126, 270–299. 10.1006/jsbi.1999.4130
5. Gerreth K., Zaorska K., Zabel M., Nowicki M., Borysewicz-Lewicka M. (2017). Significance of genetic variations in developmental enamel defects of primary dentition in Polish children. *Clin. Oral Investig.* [Epub ahead of print]. 10.1007/s00784-017-2115-1
6. 30 Li Y, Navia J, Caufield P. Colonization by mutans streptococci in the mouths of 3- and 4-year-old Chinese children with or without enamel hypoplasia. *Archs Oral Biol.* 1994;39:1057–1062.
7. Petersen PE, Bourgeois D, Ogawa H, Estupinan-Day S, Ndiaye C. The global burden of oral disease and risks to oral health. *Bull World Health Organ.* 2005;83:661–669.
8. Tanzer JM. Dental caries is a transmissible infectious disease: the Keyes and Fitzgerald revolution. *J Dent Res.* 1995;74:1536–1542.
9. 29 Wright JT, Carrion IA, Morris C. The molecular basis of hereditary enamel defects in humans. *J Dent Res.* 2015;94:52–61.

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF THE STRUCTURAL RESISTANCE OF ENAMEL AMONG PAIRS OF MONOZYGOTIC AND DIZYGOTIC TWINS

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНОЇ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ЕМАЛІ СЕРЕД ПАР МОНОЗИГОТНИХ ТА ДИЗИГОТНИХ БЛИЗНЮКІВ

Білинський О. Я.

*старший викладач кафедри терапевтичної стоматології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

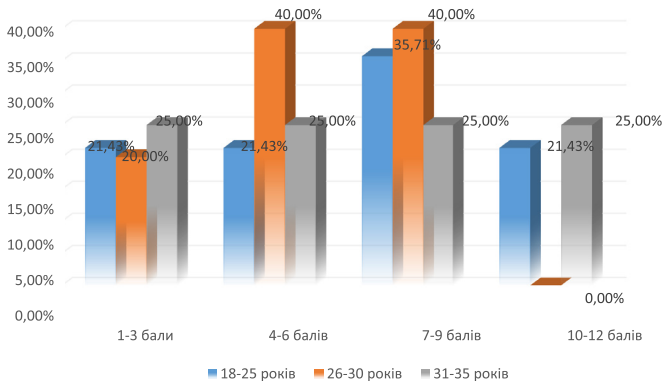
Карієс зубів є найпоширенішим хронічним захворюванням, що вражає людей. [1] Викликаний дисбалансом захисних та руйнівних сил, що призводить до розчинення мінеральних речовин зуба, карієс зазвичай називають інфекційним, але ніяк не спадковим захворюванням. [2,4] Говорячи про роль спадковості у виникненні карієсу та потенційної величини його генетичного внеску, прийнято вважати, що генетика дійсно відіграє певну роль, але вона не є такою визначальною, як взаємодія з навколишнім середовищем. [5,7,8]

Наукові дані вказують на те, що реакція кожного індивіда на вплив навколишнього середовища, може змінюватися в залежності від генетичної конституції пацієнта.[3] Формування емалі включає експресію тисяч генів, і безліч з них пов'язані з аномальним формуванням структури емалі. [9] Дефекти ж твердих тканинах зуба пов'язані з ранньою і більшою колонізацією стрептококових мутацій та утворенням ділянок уражень. [6]

З метою вирішення поставленого завдання вивчення ролі генетичної складової у виникненні карієсу був проведений аналіз

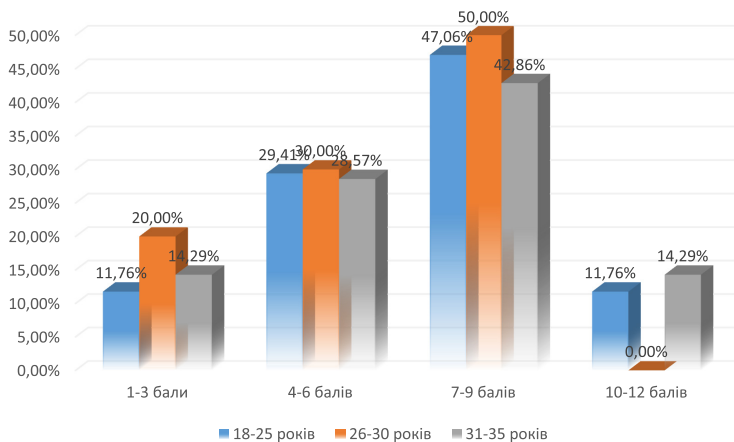
структурної резистентності емалі серед монозиготних та дизиготних близнюків, формування вибірок котрих проводилося за відповідними критеріями.

Дослідження структурної резистентності емалі проводили за допомогою модифікованого ТЕР-тесту за Окушко В.Р. із застосуванням 12-бальної шкали градації результатів. Серед вибірки монозиготних близнюків 18-25 років високий рівень структурно-функціональної резистентності емалі, що відповідає 1-3 балам за шкалою ТЕР-тесту, був відмічений у 21,43% осіб даної вікової категорії, середній рівень структурно-функціональної резистентності емалі, що відповідає 4-6 балам за шкалою ТЕР-тесту – у 21,43% осіб, знижений рівень структурно-функціональної резистентності емалі, що відповідає 7-9 балам за шкалою ТЕР-тесту – у 35,71% осіб, низький рівень структурно-функціональної резистентності емалі, що відповідає 10-12 балам за шкалою ТЕР-тесту – у 21,43% осіб. Серед монозиготних близнюків вікової категорії 26-30 років розподіл значень показника ТЕР-тесту був наступним: 1-3 бали – 20,00% осіб, 4-6 балів – 40,00% осіб, 7-9 балів – 40,00% осіб, 10-12 балів – 0,00% осіб. Вибірка монозиготних близнюків віком 31-35 років характеризувалася розподілом значень показників ТЕР-тесту, при якому кожна інтервальна градація індексу була відмічена у 25% осіб, що може бути обумовлено найменшою чисельністю даної вікової категорії серед вибірки монозиготних близнюків.

Мал. 1. Розподіл показників ТЕР-тесту серед монозиготних близнюків різних вікових категорій

Вибірка дизиготних близнюків віком 18-25 років характеризується таким розподілом показників ТЕР-тесту, при якому 11,76% осіб характеризувалися високим рівнем структурно-функціональної резистентності емалі та високою стійкістю до розвитку карієсу, 29,41% осіб – середньою структурно-функціональною резистентністю, 47,06% осіб – зниженим рівнем структурно-функціональної резистентності, і 11,76% осіб – критично-низьким рівнем структурно-функціональної резистентності та максимальним ризиком розвитку карієсу. Серед вибірки дизиготних близнюків 25-30 років значення ТЕР-тесту в 1-3 бали були відмічені у 20,00% осіб даної вікової категорії, в 4-6 балів – у 30,00% осіб, в 7-9 балів – у 50,00% осіб, в 10-12 балів не були зареєстровані у жодного досліджуваного суб'єкта даної вікової категорії. Серед дизиготних близнюків вікової категорії 31-35 років розподіл значень показника ТЕР-тесту був наступним: 1-3 бали – 14,29% осіб, 4-6 балів – 28,57% осіб, 7-9 балів – 42,86% осіб, 10-12 балів – 14,29% осіб.

Мал.2. Розподіл показників ТЕР-тесту серед дизиготних близнюків різних вікових категорій

Найбільш виражені статистично значимі відмінності у розподілі значень показників ТЕР-тесту між вибірками монозиготних і дизиготних близнюків були зареєстровані у віковій категорії 31-35

років, що може бути обумовлено найменшою чисельністю даних груп в обох досліджуваних вибірках.

Середній показник різниці значення ТЕР-тесту між парами досліджуваних монозиготних близнюків віком 18-25 років складав $0,57 \pm 0,19$, між парами монозиготних близнюків віком 26-30 років - $0,79 \pm 0,25$, а між парами монозиготних близнюків віком 31-35 років - $0,84 \pm 0,49$. Дані показники різниці значень ТЕР-тесту між парами монозиготних близнюків усіх вікових категорій не є статистично значимими ($p > 0,05$), що можна бути інтерпретовано як однорідність розподілу показників даного індексу між досліджуваними суб'єктами. Середній показник різниці значення ТЕР-тесту між усіма парами монозиготних близнюків складав $0,73 \pm 0,24$, і дана різниця для усієї досліджуваної групи не була статистично значимою ($p > 0,05$).

Середній показник різниці значення ТЕР-тесту між парами досліджуваних дизиготних близнюків віком 18-25 років складав $0,85 \pm 0,28$, між парами дизиготних близнюків віком 26-30 років - $1,15 \pm 0,18$, а між парами дизиготних близнюків віком 31-35 років - $1,09 \pm 0,27$. Дані показники різниці значень ТЕР-тесту між парами дизиготних близнюків вікової категорії 18-25 років не є статистично значимими ($p > 0,05$), в той час як зареєстрована різниця між парами досліджуваних суб'єктів вікових категорій 26-30 років та 31-35 років була статистично значимою ($p < 0,05$), що потенційно може свідчити про генетично-детерміновані відмінності структурно-функціональної резистентності емалі, проте для обґрунтування даного факту необхідно проведення додаткових досліджень із врахуванням відносно низької чисельності досліджуваних вибірок. Середній показник різниці значення ТЕР-тесту між усіма парами дизиготних близнюків складав $1,03 \pm 0,20$, і дана різниця для усієї досліджуваної групи була статистично значимою ($p < 0,05$).

*Таблиця 1
Порівняння середніх показників різниці значень
ТЕР-тесту між парами близнюків*

Група дослідження / Вікова категорія	Монозиготні близнюки		Дизиготні близнюки	
18-25 років	$0,57 \pm 0,19$	$p > 0,05$	$0,85 \pm 0,28$	$p > 0,05$

Група дослідження / Вікова категорія	Монозиготні близнюки		Дизиготні близнюки	
	26-30 років	0,79±0,25	p>0,05	1,15±0,18
31-35 років	0,84±0,49	p<0,05	1,09±0,27	p<0,05
Середні значення	0,73±0,24	p>0,05	1,03±0,20	p<0,05

Слід відмітити, що ТЕР-тест не є достатньо об'єктивним методом для обґрунтування висновку щодо різниці у структурних складових емалі між парами монозиготних та дизиготних близнюків, остаточний факт якої може бути підтверджений лише за допомогою більш деталізованих інструментальних та лабораторних методах дослідження. Проте виходячи з патерну розподілу отриманих результатів можна резюмувати факт відносно однорідного характеру розподілу показників ТЕР-тесту між досліджуваними вибірками, та наявність різниці даних показників між парами дизиготних близнюків.

Література:

1. Abbasoglu Z., Tanboga I., Kuchler E. C., Deeley K., Weber M., Kaspar C., et al. (2015). Early childhood caries is associated with genetic variants in enamel formation and immune response genes. *Caries Res.* 49, 70–77. 10.1159/000362825
2. Amaecha B. T., Higham S. M., Edgar W. M. (1999). Effect of sterilisation methods on the structural integrity of artificial enamel caries for intra-oral cariogenicity tests. *J. Dent.* 27, 313–316. 10.1016/S0300-5712(98)00064-5
3. 28 Everett ET, Yin Z, Yan D, Zou F. Fine mapping of dental fluorosis quantitative trait loci in mice. *Eur J Oral Sci.* 2011;119 (Suppl 1):8–12.
4. Fincham A. G., Moradian-Oldak J., Simmer J. P. (1999). The structural biology of the developing dental enamel matrix. *J. Struct. Biol.* 126, 270–299. 10.1006/jsbi.1999.4130
5. Gerreth K., Zaorska K., Zabel M., Nowicki M., Borysewicz-Lewicka M. (2017). Significance of genetic variations in developmental enamel defects of primary dentition in Polish children. *Clin. Oral Investig.* [Epub ahead of print]. 10.1007/s00784-017-2115-1

6. 30 Li Y, Navia J, Caufield P. Colonization by mutans streptococci in the mouths of 3- and 4-year-old Chinese children with or without enamel hypoplasia. *Archs Oral Biol.* 1994;39:1057–1062.

7. Petersen PE, Bourgeois D, Ogawa H, Estupinan-Day S, Ndiaye C. The global burden of oral disease and risks to oral health. *Bull World Health Organ.* 2005;83:661–669.

8. Tanzer JM. Dental caries is a transmissible infectious disease: the Keyes and Fitzgerald revolution. *J Dent Res.* 1995;74:1536–1542.

9. 29 Wright JT, Carrion IA, Morris C. The molecular basis of hereditary enamel defects in humans. *J Dent Res.* 2015;94:52–61.

HYGIENIC ASSESSMENT OF ATMOSPHERIC
AIR POLLUTION IN SETTLEMENTS IN THE INDUSTRIAL
REGION BY AROMATIC HYDROCARBONS
AND FORMALDEGD

ГІГІЄНІЧНА ОЦІНКА ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО
ПОВІТРЯ НАСЕЛЕНИХ МІСЦЬ ПРОМИСЛОВОГО
РЕГІОНУ АРОМАТИЧНИМИ ВУГЛЕВОДНЯМИ
ТА ФОРМАЛЬДЕГІДОМ

Рублевська Н.І.

*професор кафедри гігієни, екології та охорони праці
Дніпровського державного медичного університету,
м. Дніпро, Україна*

Степанов С.В.

*аспірант кафедри гігієни, екології та охорони праці
Дніпровського державного медичного університету,
м. Дніпро, Україна*

В Україні загальна кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферу в перше десятиріччя 21 століття склала 7065 млн. т, серед яких понад 40% припало на підприємства енергетичного та металургійного комплексу, що є джерелом забруднення атмосферного повітря такими специфічними хімічними речовинами, як ароматичні вуглеводні та формальдегід. За даними Держстату Дніпропетровська область посідає друге місце за обсягами викидів забруднюючих хімічних речовин до атмосферного повітря від стаціонарних джерел викидів. Кількість викидів забруднюючих речовин в перерахунку на одну особу складає понад 200 кг [1]. Результати багаторічних досліджень свідчать, що в промислових містах Украї-

ни існує стабільне забруднення атмосферного повітря шкідливими хімічними речовинами, які становлять небезпеку для навколишнього природного середовища та здоров'я людини [2-7].

Мета - надати гігієнічну оцінку вмісту ароматичних вуглеводнів (АВ) та формальдегіду в атмосферному повітрі населених міст індустріального регіону в динаміці за 2013-2018 рр.

Методи дослідження. В якості основних предметів дослідження обрано атмосферне повітря промислових міст Дніпро, Кривий Ріг та Кам'янське, для порівняння обрано найменш техногенно навантажене місто Дніпропетровської області – Новомосковськ. У ході досліджень узагальнені та статистично оброблені результати досліджень атмосферного повітря у 2013-2018 рр. Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології (ДРЦГМ) та ДУ «Дніпропетровський обласний лабораторний центр МОЗ України» та власних лабораторно-інструментальних досліджень.

Відбір проб в ДРЦГМ проводився на стаціонарних постах спостереження, які розташовані у містах Дніпро, Кам'янське, Кривий Ріг. Відбір проб атмосферного повітря та лабораторний аналіз концентрації хімічних речовин в атмосферному повітрі проводився відповідно до методик, зазначених у РД 52.04.186-89 «Руководство по контролю загрязнення атмосферы». За результатами лабораторного аналізу визначалась середньодобова концентрація забруднювача. Гігієнічна оцінка забруднення атмосферного повітря проведена згідно [8].

Для еколого-гігієнічної оцінки викидів забруднюючих речовин до атмосферного повітря від стаціонарних джерел проаналізовано звітні форми № 2-ТП (повітря) «Звіт про охорону атмосферного повітря» у досліджуваних містах за період 2013-2018 роки. Дані порівнювалися між досліджуваними містами, контрольним містом, загальними показниками по Дніпропетровській області. Результати аналізу наведені у таблиці.

Аналіз отриманих даних свідчить, що кількість викидів від промислових джерел в атмосферне повітря в цілому в Україні у 2018 в порівнянні з 2013 роком знизилась у 1,71 рази або на 41,7% ($p < 0,001$). В цілому за період спостереження обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в Україні склав 3085,56 (593,01) тис. тон.

Таблиця
Обсяг викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря від
стаціонарних джерел забруднення за 2013-2018 рр., тис.т/рік

№	Місто	Обсяги викидів від стаціонарних джерел забруднення, тис т./рік						У середньому за період спостереження М (SD)
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	
1	Україна	4295,1	3190,4	2857,4	3077,26	2584,9	2508,3	3085,56 (593,01)
2	Дніпропетровська область	940,5	855,77	723,9	833,07	657,3	614,3	770,81 (115,09)
3	м. Дніпро	104,8	87,72	48,5	80,56	45,68	47,08	69,06 (23,13)
4	м. Кам'янське	115,45	105,03	100,99	90,45	52,51	103,31	103,05 (8,01)
5	м. Кривий Ріг	351,78	327,37	327,03	342,02	323,41	266,5	323,02 (27,13)
6	м. Ново-мо-сковськ	0,165	0,117	0,092	0,096	0,092	0,138	0,12 (0,03)

У Дніпропетровській області обсяг викидів у 2018 році склав 614,3 тис. тон, що в порівнянні з 2013 роком нижче у 1,53 рази ($p < 0,001$). У Дніпропетровській області, як і в цілому по Україні, спостерігається тенденція до зниження викидів забруднюючих речовин до атмосферного повітря від стаціонарних джерел забруднення, що пов'язане з проведенням низки природоохоронних заходів.

У Кривому Розі обсяг викидів за 5 річний період склав 323,02 (27,13) тис. тон шкідливих хімічних речовин, або 41,9% загальнообласного обсягу ($p < 0,001$). У 2018 р. спостерегалось зниження об'єму викидів до 266,5 тис. тон, що менше ніж у 2013 році на 24,3% ($p < 0,001$).

В структурі викидів забруднюючих речовин до атмосферного повітря від стаціонарних джерел у досліджуваних містах переважають оксид вуглецю, пил та сірчаний ангідрид. Окрім основних

хімічних сполук, що потрапляють до атмосфери від промислових підприємств, в повітрі цих міст присутні й специфічні забруднювачі: метали, поліциклічні вуглеводні, фенол, формальдегід та ароматичні вуглеводні, які володіють гостронаправленою, подразнюючою, алергенною, канцерогенною дією.

Аналіз результатів лабораторних вимірів рівня фенолу, формальдегіду та ароматичних вуглеводнів (бензол, ксилол, толуол) встановив, що протягом періоду спостережень рівень фенолу у атмосферному повітрі м. Дніпро та Кривий Ріг достовірно ($p < 0,05$) знаходився в межах нормативного рівня. У м. Кам'янське вміст фенолу у атмосферному повітрі перевищував гранично допустиму концентрацію протягом всього періоду спостереження на рівні 2,17 – 2,67 ГДК ($p < 0,001$). Концентрації формальдегіду у всіх досліджуваних містах перевищували ГДК с.д. на протязі всього періоду спостереження. Результати спостережень зі стаціонарних постів у містах Дніпро, Кам'янське, Кривий Ріг свідчать про тривале стійке забруднення атмосферного повітря формальдегідом з тенденцією до підвищення за період 2013-2018 роки. В ході аналізу виявлено сезонність підвищення концентрацій фенолу та формальдегіду в досліджуваних містах ($p < 0,001$).

За результатами досліджень концентрацій ароматичних вуглеводнів в атмосферному повітрі у містах спостереження за 2013-2018 роки встановлено, що середнє значення вмісту цих сполук знаходиться в межах ГДК м.р. Виявлено тенденцію до підвищення рівню АВ у атмосферному повітрі промислових міст. У 2017-2018 році виявлено разові перевищення ГДК м.р. бензолу, ксилолу та толуолу у атмосферному повітрі м. Кам'янське. У контрольному місті Новомосковськ протягом усього періоду спостереження концентрації АВ, фенолу та формальдегіду в повітрі зареєстровано на рівні чутливості методу досліджень.

Виявлено залежність між викидами специфічних забруднювачів до атмосферного повітря від стаціонарних джерел та концентраціями фенолу у м. Дніпро - ($r = 0,6$, $p = 0,05$). Встановлено, що концентрації АВ та фенолу достовірно пов'язані з викидами від стаціонарних джерел забруднення. Так, для бензолу $r = 0,63$, $p = 0,05$, для ксилолу $r = 0,73$, $p = 0,05$, для толуолу $r = 0,64$, $p = 0,05$, для фенолу $r = 0,57$, $p = 0,05$.

Висновок. Гігієнічна оцінка вмісту ароматичних вуглеводнів та формальдегіду в атмосферному повітрі населених міст індустріального регіону в динаміці за 2013-2018 рр. свідчить про тенденцію до підвищення рівню АВ у атмосферному повітрі промислових міст. Концентрації АВ та фенолу достовірно пов'язані з викидами від стаціонарних джерел забруднення ($r = 0,57-0,73$, $p = 0,05$).

Література:

1. Регіональна доповідь та Екологічний паспорт – Дніпро ОДА. Головна | Дніпропетровська обласна державна адміністрація. URL: <https://adm.dp.gov.ua/pro-oblast/ekologiya-pro-oblast/ekologiya> (дата звернення: 19.04.2021).
2. Турос О.І., Моргульова В.В., Петросян А.А., Парсаданян К.Г. Нові інформаційні ресурси в гігієні атмосферного повітря // Актуальні питання гігієни та екологічної безпеки України (одинадцяті марзеєвські читання) : зб. тез доп. наук.-практ. конф. Івано-Франківськ, 2015. С. 328-330.
3. Степанов С.В., Рублевська Н.І. Обґрунтування регіональної програми моніторингу за якістю атмосферного повітря у Дніпропетровській області. Український журнал медицини, біології та спорту. 2021.Том 6. №3 (31).С.46-52.
4. Степанов С.В., Рублевська Н.І., Зуб М.Ю. Обґрунтування необхідності переходу на ризикорієнтовану систему оцінювання впливу забруднення атмосферного повітря на здоров'я населення на підставі оцінки рівня бензолу в атмосферному повітрі м. Кам'янське. Клінічна та профілактична медицина. 2021.Том 2 №16. С.56-61.
5. Rublevskaya N. I. The effect of aerogenic intake of phenol and formaldehyde on the formation of children's health /N. I. Rublevskaya, S. V. Stepanov// International Scientific Periodical Journal «Almanahul SWorld». – 2020. – №4. – С. 79–85.
6. Сердюк А.М., Гушук І.В., Черниченко І.О., Литвиченко О.М. Особливості забруднення атмосферного повітря непромислового міста: ризик для населення // Медичні перспективи. 2019. Т. 24 (№ 4). С. 154-159. 12th Report on Carcinogens National Toxicology Program– U.S. Department of Health and Human Services; HHS, 2011. – 498 p.

7. Ананьєва О.В. Вдосконалення гігієнічної оцінки забруднення атмосферного повітря викидами автомобільного транспорту: автореф. дис. ... канд. біол. наук: 14.02.01 – Гігієна та професійна патологія. К., 2017. 20 с.

8. Наказ МОЗ України №52 від 14.01.2020 року «Про затвердження гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць».

Section 6.
PUBLIC ADMINISTRATION

ON THE ISSUE OF SCIENTIFIC AND
METHODOLOGICAL SUPPORT OF PROFESSIONAL
TRAINING OF HIGHER EDUCATION STUDENTS
SECOND (MASTER) LEVEL OF HIGHER EDUCATION
FROM PUBLIC GOVERNANCE AND ADMINISTRATION

ДО ПИТАННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО
(МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ З
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Пашко Л.А.
*професор кафедри політології
та публічного управління
Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

Сучасний етап функціонування Української держави свідчить про необхідність осучаснення підходів до методичного забезпечення навчальної діяльності майбутніх магістрів публічного управління та адміністрування.

Крім цього, такого осучаснення вимагає також, на нашу думку, запровадження з наступного року єдиного кваліфікаційного комплексного іспиту (далі – ЄДКІ) для випускників вищої освіти другого магістерського рівня зі спеціальності публічного управління та

адміністрування [1]. Тим паче, що ця Програма має корелюватися зі Стандартом вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої освіти ступеня «магістр» галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування (далі – Стандарт) [2].

У цьому контексті необхідно передусім визначити суб'єктів науково-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх магістрів публічного управління та адміністрування. Ми вважаємо, що крім фахівців з державного управління, основними серед них мають стати такі державні інституції загальнонаціонального рівня, як: Міністерство науки освіти та науки України (далі – МОН) та Національне агентство України з питань державної служби (далі – НАДС). Причому їхня діяльність щодо науково-методичного забезпечення навчальної діяльності майбутніх магістрів має ґрунтуватися на принципах партнерства, взаємозацікавленої взаємодії, прозорості та довіри.

Це – імператив, без якого їхня діяльність залишиться лише імітацією бурхливої діяльності, а не результативним вирішенням проблеми осучаснення професійної підготовки здобувачів вищої освіти другого магістерського рівня зі спеціальності публічного управління та адміністрування. Про його актуальність може переконливо свідчити організація цього річного пробного тестування ЄДКІ в усіх закладах вищої освіти України (далі – ЗВО), у яких здійснюється магістерська підготовка зі спеціальності публічного управління та адміністрування. Незважаючи на те, що Програма ЄДКІ була затверджена представниками МОН та НАДС лише 18 жовтня цього року, у 35 ЗВО в один день – 14 грудня цього року буде проведено таке електронне тестування. Причому онлайн, незважаючи на пандемічну ситуацію.

Ми вважаємо, що проведенню ЄДКІ мала б передувати кілька етапна підготовка до нього. Першим етапом має стати оновлення відповідного науково-методичного забезпечення викладачів, що надають освітні послуги студентам спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». На нашу думку, таке забезпечення має стосуватися не лише розробки сучасного підручника з публічного управління й адміністрування та методичних рекомендацій щодо проведення практичних занять зі студентами, а й надання

викладачам широкої палітри статистичних та аналітичних матеріалів.

Другий підготовчий етап мав би стосуватися навчально-методичного забезпечення здобувачів вищої освіти другого магістерського рівня зі спеціальності публічного управління та адміністрування. При цьому важливо, щоб студенти отримали у своє розпорядження низку матеріалів як для підготовки до аудиторних занять, так і для самопідготовки. На нашу думку, це мають бути, наприклад, робочі зошити для самопідготовки з дисципліни, збірники ситуативних завдань тощо. Очевидно, що таке навчально-методичне розмаїття сприятиме посиленню мотивації та відповідальності студентів магістратури.

Наступним етапом має стати визначення сучасної освітньої парадигми та контексту професійної підготовки майбутніх фахівців сфери публічного управління та адміністрування.

Цей етап передбачає посилення міждисциплінарності та активізації міжкафедральної взаємодії у процесі викладання дисциплін навчального циклу спеціальності публічного управління та адміністрування. Результатом такого бачення має стати визначення дієвих міждисциплінарних підходів до змістового осучаснення силабусів та навчальних програм.

Головним у зв'язку з цим має стати трансформація навчального процесу у суб'єкт-суб'єктну взаємозацікавлену взаємодію у форматі «викладач – студент». Це – завдання відповідно до Закону України «Про освіту». У його Преамбулі міститься чітка вказівка на студентоцентризм в освіті. Причому її метою «є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [3].

Передусім мова має йти про трансформацію студента із статусу пасивного споживача запропонованих йому знань в активного

суб'єкта не лише навчальної, а й поза аудиторної діяльності. Саме таке поєднання здатне забезпечити формування спеціаліста у галузі публічного управління та адміністрування – освіченого, відповідального та з чіткою громадянською позицією, здатного професійно виконувати посадові обов'язки в органах публічної влади.

Не викликає сумніву той факт, що така трансформація потребує зусиль усіх зацікавлених суб'єктів, адже вона:

- не може бути банальною зміною понять;
- постає передумовою формування партнерських взаємозацікавлених відносин у форматі «викладачі – студенти – МОН – НАДС»;
- уможливорює реалізацію студентами власного особистісного потенціалу;
- формує динамічний молодіжний простір закладу вищої освіти;
- надає кожному студенту реальну можливість формувати власну навчально-наукову аудиторну траєкторію;
- посилює відповідальність студентів за власні результати навчання не лише перед собою та батьками чи рідними людьми, а й перед академічною групою, факультетом, інститутом, університетом в цілому;
- зміцнює віру студентів у власні творчі сили та значимість своєї індивідуальності;
- формує навички та вміння взаємодіяти у межах академічної групи як потенційної команди однодумців.

Таким чином, осучаснення професійної підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти з публічного управління та адміністрування можливе за умови суттєвого оновлення її науково-методичного забезпечення. Саме воно має стати основою не лише навчальної діяльності студентів, а й викладацької діяльності науково-педагогічних кадрів.

Література:

1. Програма Єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» на другому (магістерському) рівні вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України та Національного агентства України з питань

державної служби від 18.10.2021 № 10105/165-21 _prog_kval_pua.pdf.

2. Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої освіти ступеня «магістр» галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування: Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.08.2020 р. № 1001. Київ, 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/08/05/281publichne-upravlinnya-ta-administruvannya-magistr.pdf>

3. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-19 // (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

MAIN DIRECTIONS OF ANTI-CORRUPTION IN UKRAINE

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Предко М.Є.

*аспірант кафедри парламентаризму
Навчально-наукового інституту публічного управління та
державної служби Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна*

У сучасній Україні проблема корупції набуває особливої актуальності. Корупція стала однією з головних перешкод для соціально-економічного і політичного розвитку країни, невід'ємною частиною життя, без якої неможливо вирішити повсякденні проблеми. Показово, що в підсумковому рейтингу сприйняття корупції-2020 міжнародної неурядової організації Transparency International Україна посіла 117 місце серед 180 країн, піднявшись у рейтингу на 3 бали.

За Законом України «Про запобігання корупції»[1], взаємодія влади та громадськості в процесі запобігання корупції має розвиватися у трьох напрямках: 1) надання пропозицій органам влади за результатами проведення досліджень/громадської антикорупційної експертизи; 2) надання пропозицій щодо вдосконалення існуючого антикорупційного законодавства; 3) вплив громадських організацій на формування державної антикорупційної політики. Причому, за результатами експертизи нормативно-правових актів громадськість має право подавати пропозиції до відповідних органів влади.

Неврахування позиції громадськості, а також не включення до її тексту вітчизняного та міжнародного досвіду запобігання проявам і фактам корупційних діянь загрожує продовженню й поглибленню політики розпорошеності державних ресурсів, спрямованих на за-

побігання та протидію корупції, односторонності підходів, що може не лише поглибити й ускладнити ситуацію, а й не сприяти її вирішенню. Цілісна Антикорупційна стратегія має бути представлена як частина лобістської кампанії громадсько-експертного середовища, адже саме від громадськості надходять скарги на корупційні діяння посадовців.

Однак при формуванні державної Антикорупційної стратегії варто враховувати: стан розвитку громадянського суспільства, загальнокультурний та освітній рівень громадян; соціально-економічне, політичне, міжнародне становище; особливості ментальності, розвитку інститутів держави та громадянського контролю. З огляду на це, задля здійснення ефективної боротьби з корупцією в Україні необхідно: привести національне антикорупційне законодавство у відповідність з міжнародно-правовими стандартами; здійснити чіткий розподіл діянь, що мають ознаки корупційних, на кримінальні, адміністративні, дисциплінарні та цивільно-правові, в залежності від ступеня суспільної шкідливості; закріпити нормативно жорстку підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями, перед реально незалежним органом, що здійснює моніторинг прозорості діяльності державних службовців; розробити чіткий механізм притягнення до відповідальності винних за вчинення корупційних діянь.

Однак антикорупційні заходи, що проводяться в Україні на основі зарубіжного досвіду, не дуже змінили корупціогенну ситуацію. Чому ж антикорупційні стратегії і технології, що демонструють високу ефективність в десятках країн, виявляються малоефективними в українських умовах? В цьому контексті звернемося до розмислів С.Воронцова [2] з приводу неефективності запозичених зарубіжних стратегій у Росії. Автор наводить низку принципів і «демонструє» їх ефективність в інших країнах і низьку результативність в Росії. З цілої низки принципів, зокрема, за кордоном протидію корупції зведено в ранг державної стратегії; діяльність з протидії корупції інституціоналізована; відстежується повна гласність антикорупційної діяльності; здійснюється як виявлення та попередження корупційних ризиків при підборі, розстановці і ротации кадрів, так і антикорупційна підготовка службовців; у боротьбі з корупціонерами не існує «недоторканих» фігур; активи

корупціонерів і членів їх сімей підлягають конфіскації; службовці зобов'язані доповідати роботодавцю і в правоохоронні органи про всі помічені випадки корупційних проявів; особи, що повідомляють про прояви корупції, перебувають під захистом держави; до протидії корупції реально залучені не тільки правоохоронні органи, а й інститути громадянського суспільства.

У США, наприклад, для того щоб стимулювати працівників державного апарату виявляти факти корупції в організаціях, де вони працюють, і повідомляти про них компетентним особам, був прийнятий Акт про захист інформаторів. Посадова особа, що переслідує підлеглого за його повідомлення про правопорушення в організації, підлягає дисциплінарній відповідальності за ініціативою Спеціальної ради, яка розслідує факт переслідування. Причому особи, що повідомляють про прояви корупції, перебувають під захистом держави.

В Україні Верховна Рада прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо упорядкування окремих питань захисту викривачів»[3] щодо викривачів корупції, де подається механізм практичного вирішення і забезпечення громадської підтримки даної ідеї. Не секрет, що серед широкого загалу ці люди в більшості випадків набувають ярлик «донощиків, стукачів», і нерідко допомогу правоохоронним органам у боротьбі з корупціонерами обертається для них ізоляцією в їх оточенні.

Доречним було б інститут добропорядного інформаторства використовувати в різних сферах діяльності. Власне, такий інститут не лише сприятиме протидії корупції, але й виховуватиме почуття відповідальності, формуватиме як громадянські якості, так і особистісно-моральну атмосферу в суспільстві.

В цьому контексті можна навести такий приклад. За архітектурними правилами будинки в Німеччині проектуються таким чином, щоб вікна виходили на чотири сторони світу, а квартири – принаймні на дві протилежні. Це пов'язано з тим, щоб мешканці будинків могли б бачити, що відбувається на вулиці і повідомляти правоохоронні органи про правопорушення. Німецька держава привчає громадянина бути господарем на своїй вулиці і в своєму місті, а не жити за принципом (в кращому випадку) «я плачу податки, оплачую роботу поліцейського, так нехай він і виконує свою роботу».

Корупція за своєю природою явище тіньове, так що оцінити її реальні масштаби в рамках держави досить складно. Офіційні дані представляють собою лише вершину айсберга; це також слід враховувати при розробці як довгострокових планів і концепцій протидії корупції, так і конкретних заходів, здатних вплинути на стан справ у цій сфері. Крім того, корупція здатна активно мімікрувати, вбудовуватися в змінюючі умови, пропонувати нові схеми функціональності законів, руйнуючи тим самим всю державну систему.

Загалом, реальна протидія корупції можлива лише в тому випадку, якщо вона буде розглядатися і державою, і суспільством як системне явище, що зачіпає широкий комплекс соціальних, економічних, організаційних та інших проблем. Важливу роль в боротьбі з корупцією повинні зіграти заходи профілактичного характеру, спрямовані на руйнація корупційної системи і факторів, що її обумовлюють.

Вже стало звичним, що практично кожна політична команда, яка приходить до влади в Україні, оголошує боротьбу з корупцією одним із своїх головних завдань. Поки ж ми бачимо, що за роки такої «боротьби» корупція в Україні тільки міцнішала, набуваючи більш вичурних форм. Сьогодні складається враження, що проголошення боротьби з корупцією в якості стратегічного завдання і пріоритетного напрямку антикорупційної політики – це черговий популістський лозунг держави, якийсь спосіб легітимації влади. Це свого роду маніпулятивний політичний інструмент, який використовується конкуруючими політичними елітами для вирішення внутрішніх протиріч, пов'язаних з розділом владних ресурсів.

Спираючись на досвід країн, в яких протидія корупції більш успішна, ніж в Україні, можна виокремити основні деякі основні антикорупційні інструменти, зокрема, це публічне усвідомлення людей необхідності дотримуватися принципу «не брати й не давати хабарів»; політична воля всіх гілок державної влади; прозора система правосуддя, ефективні правоохоронні органи і ЗМІ та неурядові агентства – як засоби нагляду. Однак «досвід боротьби з корупцією – як вітчизняний, так і світовий – засвідчує, що знищити її повністю як соціальне явище неможливо. Реальною метою антикорупційної політики можуть бути зменшення рівня та локалізація корупції

в суспільстві, зміна її характеру, обмеження її впливу на соціально-політичні та економічні процеси»[4].

Очевидно, Україні потрібно ввести такі системні, інструментальні заходи, які б унеможливили навіть передумови виникнення корупційних схем. Без них боротьба з корупцією буде лише її імітацією й просто-напросто неефективною. І тому треба, щоб в антикорупційний процес було залучено якомога більше громадян, які відчують себе частиною громади, частиною суспільства, усвідомлюють свою відповідальність за власне життя і життя своїх дітей.

В цьому контексті варто прислухатися до порад американського політолога, професора політичних наук Ф. Фукуями, який підкреслює: «Я вважаю, що ви потребуєте ідентичності. Суспільство, політична система повинні мати спільний набір цінностей і спільний набір інституцій, які громадяни визнають законними, навіть якщо вони не згодні з окремими питаннями у політиці. Але цей набір цінностей має бути демократичним, він не може базуватися на вилученні певних людей, він не може базуватися на відчутті верховенства над вашими сусідами — ці типи ідентичностей небезпечні на міжнародному рівні і, я думаю, небезпечні внутрішньо. Так що ви потребуєте національної ідентичності, яка буде відкритою, демократичною та підходитиме до демократичної політичної системи»[5].

Таким чином, в умовах відсутності політичної волі у правлячій еліті, інституційної слабкості громадянського суспільства, правового нігілізму «мовчазного більшості», недосконалого і неповного законодавства українська антикорупційна політика здебільшого носить декларативний характер. Авторитарний стиль правління, що передбачає жорсткі правила гри, дискредитація інституту виборів, популістські антикорупційні гасла і заходи перетворюють сферу протидії корупції в монополію політичної еліти в цілях її легітимації.

Отже, можна констатувати, що виклики сучасності в царині корупції, які існують перед Україною, політичною елітою ще далеко не вирішені. Значна частина представників влади, отримавши бажані посади чи мандати народних депутатів, одразу забуває про обіцянку тим, хто їх обрав: «усіма своїми діями боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут

українського народу, додержуватися Конституції України та законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників»[6].

Для боротьби з корупцією необхідні системні зусилля, тобто узгоджені дії всіх верств суспільства, всіх 3-х секторів: як влади, так і бізнесу та громадських організацій. Так як корупція – це міжнародна проблема, то можлива і бажана також координація та узгодження на міжнародному рівні. Ці узгоджені, скоординовані заходи повинні бути спрямовані, головним чином, на усунення причин і умов виникнення корупції і, крім цього, на пом'якшення її наслідків.

Література:

1. Про запобігання корупції. Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
2. Воронцов С.А. Об использовании в противодействии коррупции в России основных принципов зарубежных антикоррупционных технологий, показавших высокую эффективность // Юристъ-Правоведъ. 2011. №1.С.88-94.
3. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо упорядкування окремих питань захисту викривачів». Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1502-20#Text>.
4. Гаман П. І. Антикорупційна державна політика: проблеми та перспективи розвитку //Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1316> (дата звернення: 21.11.2021).
5. Блискучі уми. Політолог Френсіс Фукуяма — про розпад демократій у світі, розвиток України та вибори в Раду. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/blestyashchie-umu/providniy-politolog-i-filosof-frensis-fukuyama-v-interv-yu-nv-50031691.html>
6. Конституція України. Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

Section 7. HISTORY

SERBIAN COLLABORATIONISM DURING THE SECOND WORLD WAR

КОЛАБОРАЦІОНІЗМ СЕРБІЇ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Сухушина О. В.

*доцент кафедри археології
та спеціальних галузей історичної науки Черкаського
національного університету імені Б.Хмельницького,*

27 березня 1941 р. за наказом Гітлера столицю Югославії Белград почали бомбардувати з важких гармат. Два тижні квітневої війни (6–18 квітня) призвели до поразки Югославії і наступному поділу країни між Італією, Угорщиною, Болгарією і Німеччиною. На землях Хорватії, Боснії і Герцеговини утворилось маріонеткова Незалежна держава Хорватія (НДХ) під управлінням хорватської фашистської організації «усташів».

Сербія також була розділена цими країнами: Бачку, Баранью і Меджумур'є отримала Угорщина, південно-східну частину – Болгарія, райони Косово і Метохію окупувала Італія. Територія, що залишилась від довоєнної Сербії, перебувала під управлінням німецької військової адміністрації, котра спиралась на місцеву цивільну владу.

Окупація Югославії чотирма країнами, зменшення території власне Сербії, відкрита політика фізичного знищення сербів і утилки сербського духовенства в Незалежній державі Хорватія, відоме вороже відношення Гітлера до сербів, давали підстави сербам

припускати про можливе подальший поділ Сербії. Якимось чином вплинути на відтермінування і навіть не допустити цього, сербські офіцери вважали реальним через підтримку окупаційної влади.

Перший сербський колабораціоністський уряд Рада комісарів (Комісарське управління) на чолі з Міланом Ачимовичем був утворений 30 квітня 1941 року. До складу уряду входили представники правої націоналістичної довоєнної югославської організації «Збір», яку очолював полковник королівської армії Дімітрій Лютич – прихильник фашистської ідеології [1, с. 415–418].

Сербія представляла певний інтерес для німецької економіки: тут були розвинуті базові галузі промисловості. Німці зобов'язували уряд колабораціоністів підпорядковувати військово-промисловим інтересам Рейху джерела стратегічної сировини (олово, нікель, мідь), налагоджувати поставки кукурудзи, пшениці і товарів широкого вжитку в Німеччину. Серби головне призначення уряду бачили у відновленні роботи міських комунікацій, медичних закладів, збереженні довоєнного цивільного і кримінального законодавства, судової системи, дозвіл діяльності православної церкви, розміщення і продовольчого забезпечення біженців [2, с. 389].

З перших днів окупації на території Сербії виникли військові загони, які організовували самооборону від терору усташів і репресій властей. Це були перші загони двох напрямів антифашистського руху Опору – четники і партизани. Боротьба проти окупантів в Сербії активізувалась після нападу Німеччини на СРСР, а також після того, коли стало відомо, що хорватські усташі розгорнули геноцид сербського населення, і тисячі сербів, рятуючись від різанини тікали в гори. У 1941 р. центром збройної антифашистської боротьби стали Шумадія і Західна Сербія, де була звільнена значна територія і утворена «Ужицька республіка» [3, с. 345].

В містах Сербії партизани здійснювали диверсії і акції проти німців. Один із перших значних антинімецьких диверсійних актів відбувся 5 червня 1941 р в м. Смедерево – на повітря злетіло велика кількість боєприпасів і зброї. Німці жорстоко розправлялись з сербами: за кожного вбитого окупанти розстрілювали 100, і за кожного пораненого 50 сербів [4, с. 56–58]. Акції партизан, розстріл заручників, зниження обсягів поставок до Німеччини, тому уряд Ачимовича був розпущений.

Другий уряд колабораціоністів був утворений генералом Міланом Недичем у серпні 1941 р. і проіснував до наступу Червоної Армії в Югославію і визволення Воеводини, Східної і Північної Сербії, а також Белграда в жовтні 1944 року. Колабораціоністи назвали його урядом «національного порятунку». Призначення М. Недича головою уряду і міністром оборони коментувалось німцями як протиположна вага «остаточному поділу» Сербії між балканськими союзниками Третього рейху. А для цього могли бути використані угорські, болгарські і усташські війська. Така «сербська перспектива» і особиста трагедія Недича – загибель під час вибуху в Смередево сина, невістки і онука – мотивувала його співпрацювати з німцями [1, с. 219].

Недич почав із заяви, що спрямує свої зусилля на запобігання фізичного знищення сербського народу. На серпень 1941 р. із НДХ прибуло близько 180 тис. сербських біженців. Уряд надавав їм допомогу [5, с. 11; 6, с. 272].

У поглядах на долю Сербії Недич був прихильником створення «Великої Сербії». Він звернувся до міністра закордонних справ Німеччини Й. фон Ріббентропа з клопотанням розширити кордони окупованої Сербії за рахунок приєднання тих територій, на яких проживали серби, навіть в НДХ. Він пояснював ці погляди турботою уникнути фізичного знищення сербів та можливістю їх врятування на території Сербії. Водночас Недич був прихильником створення балканської федерації у складі Сербії, Чорногорії і Санджака. В таких планах не були зацікавлені союзники Німеччини – лідери НДХ, і не підтримали їх і окупанти [7].

Восени 1941 р. окупанти провели низку каральних акцій. У м. Крагуєвац 20 жовтня 1941 р. вони розстріляли 7 тис. осіб, переважно школярів і молоді за вбитих сербськими повстанцями десятиох і поранених 26-ох німців [8, с. 336–337]. У м. Кралево було розстріляно 5 тис. осіб, а в селі Яінці (поблизу Белграда) – близько 80 тис. осіб [9, с. 157–158]. У листопаді 1941 р. була розгромлена партизанська «Ужицька республіка». Партизани залишили Сербію, а четники розкололися: частина їх перейшли на бік колабораціоністів, інша – пішла в гори. До осені 1944 р. масових дій руху опору в Сербії не було [4, с. 84–85].

Незважаючи на те, що боротьба з окупантами була спільною метою партизан (очолював Й. Б. Тіто) і четників (Д. Михайлович), про-

грами відрізнялися і вони вели між собою боротьбу за лідерство в антифашистському русі Опору. Колабораціоністи симпатизували ідеології і засобам боротьби четників, навіть допомагали їм іноді зброєю. Партизани звинувачували всіх четників в колабораціонізмі. Боротьба за домінування в антифашистському русі Опору призвела до значних жертв, навіть більше ніж боротьба з окупантами [3, с. 345–346].

Для посилення своїх «можливостей» колабораціоністи створили власні військові загони – Сербський добровольчий корпус (СДК) і Сербську державну стражу, основний склад яких складався із сербських студентів і старшокласників націоналістичної спрямованості, а також членів організації «Збір». Члени СДК були озброєні німцями і загони цієї військової організації використовувалися окупантами для акцій проти партизан. В систему колабораціоністського режиму входили також Сербська спеціальна поліція і Сербська допоміжна поліція (сербське гестапо). Завдання першої полягало в підготовці списків комуністів, євреїв, обліку їх нерухомості, організації концентраційних таборів. Друга організація боролась проти партизанського і четницького підпілля. Означені організації були повністю підконтрольні німецьким військовим і поліцейським властям, «самостійності» вони не мали [8, с. 215–219, с. 419].

Серед першочергових завдань уряду М. Недича було забезпечення «нормального» функціонування окупаційних властей і сербськими трудовими ресурсами заводів Німеччини. В 1942 р. на утримання окупаційного апарату було витрачено 4–5 млрд. динарів, а на роботу в Німеччину із Сербії за роки окупації було направлено понад 100 тис. сербів [9, с. 100–102].

Командування німецького окупаційного режиму намагалось відправити хоча б один загін сербських добровольців на Східний фронт, принаймні б для демонстрації їх лояльності. Перед М. Недичем німці ставили це питання декілька разів, однак він, і інші члени колабораціоністського уряду рішуче відкидали ці пропозиції.

Відкриття Другого фронту в Нормандії, закордонні військові операції Червоної Армії в 1944 р., перспектива завершення війни на Балканах змусила німців поступово залишати Сербію. Напередодні вступу частин Червоної армії на територію Югославії колабораціоністами було прийнято рішення припинити бойові дії проти

комуністів і не вступати в боротьбу проти радянських військ [4, с. 166, с. 212–213, с. 219–220].

Таким чином, колабораціоністський режим в Сербії під час Другої світової війни має закономірні риси – економічна допомога агресору, створення маріонеткових урядів і військових формувань, страта і направлення незгодних з окупантами і колабораціоністами у концентраційні табори, співпрацю з окупантами задля вирішення питання майбутньої державності і кордонів.

Члени колабораціоністських урядів Сербії вважали, що їх завдання полягає в попередженні і недопущенні актів громадської непокори окупантам, уникненні взяття заручників, публічної страти, налагодженні повсякденного життя. Уряди М. Ачимовича і М. Недича допомагали у виживанні сотням тисяч біженців і депортованих сербів із зон етнічних конфліктів, забезпечували продовольством жителів міст, підтримували зв'язок з православним духовенством, відтерміновували поставки продовольства в Німеччину. Діяльність сербських колабораціоністів не супроводжувалось геноцидом, як це було в НДХ.

Сербські колабораціоністи прагнули не допустити остаточного поділу Сербії і забезпечити фізичне і духовне виживання сербського народу, зберегти сербську державність. Сербські колабораціоністи не брали безпосередньої участі у збройній боротьбі проти радянських військ і військ союзників СРСР. Незважаючи на деякі позитивні (гуманістичні) чинники діяльності урядів М. Ачимовича і М. Недича характеризується як профашистська, як колабораціонізм.

Література:

1. Petranovic B. Srbija u drugom svetskom ratu 1939–1945 / B. Petranovic. – Beograd, 1992.
2. Гибианский Л. Я. Югославия в период Второй мировой войны / Л. Я. Гибианский // Югославия в XX веке. Очерки политической истории / отв. ред. К. В. Никифоров. – М., 2011. С. 305–487.
3. Чиркович История сербов / Сима М. Чиркович; пер. с сербохорв. – М., 2009.
4. Тимофеев А. Ю. Сербские союзники Гитлера / А. Ю. Тимофеев. – М., 2011.

5. Marjanovic J. Ustanak s narodnooslododilacki pokret u Srbije 1941 / J. Marjanovic. – Beograd, 1963.

6. Ђирковић С. М. Срби међу европским народима / С. М. Ђирковић.– Београд, 2004.

7. Романенко С. А. Между национальной и пролетарской диктатурой (Милан Недич – Дража Михайлович – Анте Павелич – Йосип Броз Тито) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [srbija.narod.ru / Romanenko.html](http://srbija.narod.ru/Romanenko.html).

8. Елавіч Б. Історія Балкан ХХ століття / Б. Елавіч ; пер. с англ. Р. А. Семків. – К., 2004.

9. Васильева Н. Балканский тупик?... (Историческая судьба Югославии в ХХ веке) / Н. Васильева, В. Гаврилов. – М., 2000.

Section 8.
PHYSICAL EDUCATION

IMPLEMENTATION OF SELF-CONTROL
AND SELF-ASSESSMENT GENERAL MENTAL
CONDITION AND FORMATION OF NECESSARY
INSTALLATION DURING MORNING GYMNASTICS

ЗДІЙСНЕННЯ САМОКОНТРОЛЮ І САМООЦІНКИ
ЗАГАЛЬНОГО ПСИХІЧНОГО СТАНУ ТА ФОРМУВАННЯ
НЕОБХІДНОЇ УСТАНОВКИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ
РАНКОВОЇ ГІМНАСТИКИ

Таняньський С.Ф.

*Доцент кафедри фізичного виховання та спорту
Харківського національного університету радіоелектроніки,
м. Харків, Україна*

Коноваленко О.К.

*Старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту
Харківського національного університету радіоелектроніки,
м. Харків, Україна*

Після пробудження (бажано в один і той самий час, наприклад, о 6 годині ранку) рекомендується 2—3 хв полежати у ліжку з розплющеними очима, кілька разів потягнутися, зняти з себе ковдру. Енергійно підвівшись, слід відчинити балконні двері. Якщо ранкова гігієнічна гімнастика буде виконуватися у кімнаті, бажано включити магнітофон. Не треба відразу віддавати перевагу гучній, ритмічній мелодії, нехай спершу лунає спокійна, але бадьора музика.

Перед розминкою необхідно провести самооцінку свого загального психофізичного стану (див. табл. 1).

При цьому самооцінюється спочатку стан здоров'я (самопочуття), потім настроїв, працездатність, після чого визначається рівень загального стану [1].

Таблиця 1. Загальний психофункціональний стан

Загальний психічний стан і його самооцінка. Бали.	Оновні психофункціональні показники			Стисла характеристика стану	Методичні рекомендації по проведенню психо-м'язового тренування та ранкової гігієнічної гімнастики
	Самопочуття	Настроїв	Працездатність		
Стан піднесення					
1	Відмінне	Чудовий	Надзвичайно висока	Натхнення	Ранкова гігієнічна гімнастика проводиться із дозуванням великих та помірних фізичних навантажень
2	Таке саме	Піднесений	Дуже висока	Творчий або душевний порив, відчуття легкості та упевненості в успіху	Такі ж
Бадьорий стан					

Загальний психічний стан і його самооцінка. Бали.	Овновні психофункціональні показники			Стисла характеристика стану	Методичні рекомендації по проведенню психо-м'язового тренування та ранкової гігієнічної гімнастики
	Самопочуття	Настрій	Працездатність		
3	>>	Відмінний	Висока	Відчуття загальної бадьорості, активне прагнення досягти високих результатів	>>
4	>>	Такий же	Така сама	Звичайний робочий стан з відмінною працездатністю, результативністю та бажанням працювати	>>
Робочий стан					
5	Добре	Добрий	Вища за середню	Найзвичайший стан з відмінною та доброю результативністю діяльності	Зарядка проводиться з дозуванням помірних фізичних навантажень

DEVELOPMENT OF MODERN SCIENCE IN THE CONDITIONS OF THE LATEST
PARADIGM OF FUNCTIONING OF SOCIETY AND THE STATE

Загальний психічний стан і його самооцінка. Бали.	Оновні психофункціональні показники			Стисла характеристика стану	Методичні рекомендації по проведенню психо-м'язового тренування та ранкової гігієнічної гімнастики
	Самопочуття	Настрій	Працездатність		
6	Таке саме	Такий же	Середня	Стан з доброю та задовільною результативністю у праці	Окрім самоконтролю, обов'язково потрібен медичний контроль. При серцевих хворобах вправи на швидкість та силу виключаються; при простудних – заняття проводяться лише у приміщенні, плавання виключається
7	Задовільне	Задовільний (поганий)	Нижче за середню	Стан із задовільною результативністю праці	Заняття проводяться лише на свіжому повітрі у формі прогулянки та відпочинку на лаві (біля води, у сквері, у безлюдному місці)
Стан пригнічення та хвороби					
8	Погане	Задовільний	Низька	Фізична або нервова перевтома, сильні емоційні переживання	Те саме

Загальний психічний стан і його самооцінка. Бали.	Овновні психофункціональні показники			Стисла характеристика стану	Методичні рекомендації по проведенню психо-м'язового тренування та ранкової гігієнічної гімнастики
	Самопочуття	Настрій	Працездатність		
9	Хворобливе	Поганий	Дуже низька	Патологічний середньої форми	Ранкова гігієнічна гімнастика не проводиться
10	Дуже хворобливе	Дуже поганий	Практично відсутня	Патологічний стан тяжкої форми	Те саме

Наприклад, своє самопочуття людина оцінила як відмінне, настрій — добрий, працездатність (бажання працювати)— висока. Порівнявши свої дані з умовними балами табл. 1, вона виявила у себе бадьорий стан — 7 балів. Такий стан відповідно дозволяє їй провести ранкову гігієнічну гімнастику з новим навантаженням, а протягом дня виявити високу активність у праці або у навчанні. Другий приклад: людина стала на ранкову гігієнічну гімнастику з небажанням, її загальний стан у балах лише 4 (мінімальний рівень робочого стану). Тому ранкову гігієнічну гімнастику вона повинна провести спокійніше, причому на свіжому повітрі. Перевантаження неприпустимі, вправи потрібно виконувати повільно, зменшити їх кількість, загартування цього ранку проводити не слід. До робочого дня важливо ставитися серйозно, зусиллям волі заспокоїти себе, зосередитися на головному. При погіршенні стану здоров'я і на-

строю рекомендується звернутися до лікаря або приділити більше уваги активному відпочинку.

Практика показує: ті, хто сумлінно ставиться до ранкової гімнастики, можуть зусиллям волі, активізацією самосвідомості примусити себе почуватися краще. Про це свідчать і середні показники самооцінки загального психічного стану експериментальних груп спортсменів. Якщо середній показник спортсмена до ранкової гігієнічної гімнастики був 6,1 бала, після неї він підвищується до 7,3 бала. Тому в ранкову гігієнічну гімнастику для дівчат необхідно включати вправи на розвиток сили та витривалості. Звичайно, характер вправ, їх кількість і саме силове навантаження повинні бути іншими, ніж, наприклад, для юнаків. Силові вправи для дівчат добирають такі, які б стимулювали і розвиток гнучкості, спритності.

Юнакам та дівчатам слід запам'ятати основні рекомендації щодо виконання вправ:

1. Кожна вправа починається з певного вихідного положення, яке треба знати та правильно застосовувати. Вихідне положення — це фундамент вправи.
2. Кожна вправа виконується не більше 12—16 разів; спочатку повільно, потім у середньому та швидкому темпі. Після 2—3 вправ слід розслабитися, відновити глибоке та рівне дихання.
3. У кожній вправі є фаза розслаблення та вдиху, напруження та видиху. Виконання вправ без урахування цих фаз (стихійно) дає негативний ефект (наприклад, розвивається гіпоксія).
4. Кожна вправа ефективна, якщо вона виконується технічно правильно, зібрано, зосереджено, з оптимальною амплітудою руху.
5. Виконуючи вправи ранкової гігієнічної гімнастики в цілому, не слід забувати про обережність (заходи безпеки).

Заклучна частина ранкової гігієнічної гімнастики залежить від її варіантів. Якщо вона має кросову спрямованість, то її доцільно закінчувати вправою у повільній ходьбі з глибоким диханням; варіант ранкової гігієнічної гімнастики, який включає вправи для загальної фізичної підготовки та розвитку сили, швидкості, краще закінчувати бігом підтюпцем або на місці з наступним переходом на крок з високим підніманням колін.

Заключна частина зарядки закінчується самооцінкою свого загального психічного стану, вимірюванням показників частоти серцевих скорочень (ЧСС). ЧСС після заключної частини повинна бути адекватна вихідній — до ранкової гігієнічної гімнастики. У декого ЧСС може перевищувати вихідну на 6—8 за 1 хв, що теж вважається нормальним [2].

Головний елемент заключної частини — психом'язове тренування та формування мобілізаційної готовності до інтенсивної трудової (навчальної) діяльності. Найбільшого значення тут слід надавати мобілізуючим словесним формулам, які впливають на свідомість, підвищення психофізичного стану людини. Кожен у залежності від загального психічного стану та життєвих ситуацій може сам скласти формули мобілізації.

Ми наводимо орієнтовний варіант:

- 1) в усіх м'язах зникає відчуття важкості та розслаблення;
- 2) усі м'язи легкі, пружні, сильні;
- 3) я стаю все більш бадьорим;
- 4) розплюшую очі;
- 5) дивлюся напружено, гранично зосереджуюсь;
- 6) я приємно схвильований;
- 7) я повен енергії;
- 8) я повністю мобілізований;
- 9) я повинен досягти успіху;
- 10) я готовий діяти;
- 11) я виконую завдання.

Література:

1. Физическая культура : учебник и практикум для прикладного бакалавриата / А. Б. Муллер [и др.]. — Москва : Издательство Юрайт, 2019. — 424 с.
2. Виленский М.Я. Физическая культура : учебник / М.Я. Виленский, А.Г. Горшков. — 2-е изд., стер. — М. : КНОРУС, 2016. — 214 с.

STRUCTURE, CONTENT AND METHODS OF CONDUCT MORNING HYGIENIC GYMNASTICS FOR STUDENTS

СТРУКТУРА, ЗМІСТ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ РАНКОВОЇ ГІГІЄНИЧНОЇ ГІМНАСТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Коноваленко О.К.

*Старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту
Харківського національного університету радіоелектроніки,
м. Харків, Україна*

Коновалов Д.О.

*Старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту
Харківського національного університету радіоелектроніки,
м. Харків, Україна*

Оршацька Н.В.

*Старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту
Харківського національного університету радіоелектроніки,
м. Харків, Україна*

Ранкова зарядка для студентів складається з трьох частин — підготовчої, основної та заключної. Особливо важливе для неї спрямування змісту кожної частини. При цьому сам зміст ранкової гігієнічної гімнастики повинен максимально відповідати індивідуальним особливостям тих, хто займається: віку, статі, рівню фізичного розвитку, стану здоров'я та ін. Ці особливості враховуються в кожній частині ранкової гігієнічної гімнастики.

Підготовча частина — 5—10 хв:

1) організація ранкової гігієнічної гімнастики;

2) здійснення самоконтролю, самооцінки загального психічного стану, формування необхідної установки;

3) розминка.

Основна частина — 20—25 хв:

1) виконання вправ та дій у певній послідовності відповідно із запланованим загальним навантаженням — згідно з графіком ранкової гігієнічної гімнастики.

Заклучна частина — 3—5 хв:

1) вправи у повільній ходьбі і глибокому диханні;

2) психом'язове тренування;

3) самооцінка і формування мобілізаційної готовності до інтенсивної трудової або навчальної діяльності.

Час проведення зарядки коливається: для молоді — 20—25 хв, для осіб середнього та похилого віку — від 30 хв і більше. Люди, які систематично займаються ранковою гігієнічною гімнастикою, а також спортсмени високого класу виконують її від 40 хв до 1 год [1].

Як організувати та провести зарядку в цілому, правильно виконати її вправи, як додержуватися принципу послідовності та поступовості навантаження? На ці та інші запитання потрібно завжди мати правильні відповіді та суворо ними керуватися. Цьому сприяє тверде знання учасниками занять методики організації та проведення ранкової гігієнічної гімнастики.

Організація комплексної ранкової гігієнічної гімнастики включає в себе наявність спеціального місця для проведення ранкової гігієнічної гімнастики, необхідного спорядження та інвентаря, типового тижневого графіка варіантів ранкової гігієнічної гімнастики (табл. 1).

Найбільш корисно проводити ранкову гігієнічну гімнастику у природних умовах (у сквері, саду, парку, зеленій зоні біля дому). Якщо такої можливості немає, ранкову гігієнічну гімнастику проводять в кімнаті, яку заздалегідь старанно провітрюють (звичайно відчиняють настіж балконні двері).

Люди, які мешкають у гуртожитках, повинні привчити себе робити ранкову гігієнічну гімнастику на вулиці (біля гуртожитку, в парку). З цією метою рада та актив гуртожитку обладнують на прилеглий території найпростіші спортивно-гімнастичні містечка (майданчики).

У процесі ранкової гігієнічної гімнастики використовуються гантелі (розбірні), гімнастичні палиці, скакалки, гумові бинти,

гума, масажери, ігрові м'ячі, ракетки та ін. Одяг для вулиці повинен відповідати погоді, сезону; в кімнаті зарядку слід починати у футболці (легкій сорочці) і лише після розминки її можна скинути. Недоцільно восени, взимку, напровесні вибігати на вулицю роздягнутим по пояс. Таке можуть собі дозволити тільки добре загартовані спортсмени. Спочатку треба зробити легку розминку, адаптуватися до температури повітря, а потім можна зняти куртку (футболку).

Графік (тижневий цикл) ранкової гігієнічної гімнастики складається з урахуванням пори року, погодних умов та передбачає чергування по днях тижня. Усі ці фактори в цілому і обумовлюють головну спрямованість ранкової гігієнічної гімнастики, різноманітність змісту та інтенсивність навантаження.

З табл. 1 ми бачимо, що ранкова гігієнічна гімнастика передбачає розвиток та удосконалення у молоді насамперед основних фізичних якостей — сили, швидкості, витривалості, спритності. Сучасні наукові та практичні дані свідчать, що основною необхідною рисою для людини є загальна витривалість при гармонічному розвитку всіх інших сторін. Ось чому слід приділяти цьому неослабну увагу протягом усього життя, особливо замолоду. Кращими засобами розвитку та удосконалення загальної витривалості є чергування варіантів ранкової гігієнічної гімнастики, кросова підготовка, біг (підтюпцем, рівномірний, рівномірно-прискорений і т. п.). Середня норма рівномірного бігу під час ранкової гігієнічної гімнастики спрямована на розвиток витривалості: для молодшої людини — 2,5—3 км, для спортсмена — 3—5 км, для осіб старшого віку (біг підтюпцем) — 3—5 км.

Розминка — обов'язковий елемент ранкової гігієнічної гімнастики. Звичайно її починають виконувати при пересуванні до місця проведення заняття, а в домашніх умовах — відразу після самооцінки загального психічного стану.

У розминку входять такі елементи:

- вправи у прискореній ходьбі або ходьба на місці з високим підніманням колін;
- комплекс обертальних вправ для шиї, рук, тулуба, ніг; рівномірний біг (підтюпцем, на місці);
- вправи на напруження та розслаблення черевного преса у сполученні із глибоким діафрагмальним диханням (м'яким і рівним вдихом через ніс при одночасному

- розслабленні м'язів черевного преса та повним рівним видихом через рот та ніс з сильним його закінченням у заключній фазі при напруженні черевного преса) [2].

Після кожної вправи, яка виконується на місці, бажано 10—15 с просто походити, розслабивши м'язи тіла, рук, ніг.

Кожна вправа виконується 8—12 разів у повільному та середньому темпі.

Закінчувати розминку найкраще стройовим кроком, який дозволяє випрямити корпус, підняти підборіддя, виконувати махові енергійні рухи руками з великою амплітудою.

Зміст основної частини ранкової гімнастики визначається її спрямованістю. При цьому у ній враховуються стан та вік тих, хто займається, специфіка їх праці та навчання. Але для осіб будь-якого віку основна частина зарядки спрямовується передусім на розвиток, удосконалення основних фізичних якостей — витривалості, швидкості, сили та спритності. Різниця лише у підході, методиці, дозуванні, навантаженні, виборі засобів та їх співвідношення у плані того чи іншого варіанту ранкової гігієнічної гімнастики.

*Таблиця 1.
Орієнтовний тижневий цикл ранкової гігієнічної гімнастики
для юнаків та дівчат 16—18 років*

Загальний психічний стан і його самооцінка. Бали.	Основні психофункціональні показники			Стисла характеристики стану	Методичні рекомендації по проведенню психо-м'язового тренування та ранкової гігієнічної гімнастики
	Самопочуття	Настрій	Працездатність		
Стан піднесення					
1	Відмінне	Чудовий	Надзвичайно висока	Натхнення	Ранкова гігієнічна гімнастика проводиться із дозуванням великих та помірних фізичних навантажень

DEVELOPMENT OF MODERN SCIENCE IN THE CONDITIONS OF THE LATEST
PARADIGM OF FUNCTIONING OF SOCIETY AND THE STATE

Загальний психічний стан і його самооцінка. Бали.	Основні психофункціональні показники			Стисла характеристики стану	Методичні рекомендації по проведенню психом'язового тренування та ранкової гігієнічної гімнастики
	Самопочуття	Настрій	Працездатність		
2	Таке саме	Піднесений	Дуже висока	Творчий або душевний порив, відчуття легкості та упевненості в успіху	Такі ж
Бадьорий стан					
3	>>	Відмінний	Висока	Відчуття загальної бадьорості, активне прагнення досягти високих результатів	>>
4	>>	Такий же	Така сама	Звичайний робочий стан з відмінною працездатністю, результативністю та бажанням працювати	>>
Робочий стан					
5	Добре	Добрий	Вища за середню	Найзвичайший стан з відмінною	Зарядка проводиться з дозуванням помірних фізичних навантажень

Загальний психічний стан і його самооцінка. Бали.	Основні психофункціональні показники			Стисла характеристика стану	Методичні рекомендації по проведенню психо-м'язового тренування та ранкової гігієнічної гімнастики
	Самопочуття	Настрій	Працездатність		
				та доброю результативністю діяльності	
6	Таке саме	Такий же	Середня	Стан з доброю та задовільною результативністю у праці	Окрім самоконтролю, обов'язково потрібен медичний контроль. При серцевих хворобах вправи на швидкість та силу виключаються; при простудних — заняття проводяться лише у приміщенні, плавання виключається
7	Задовільне	Задовільний (поганий)	Нижче за середню	Стан із задовільною результативністю праці	Заняття проводять лише на свіжому повітрі у формі прогулянки та відпочинку на лаві (біля води, у сквері, у безлюдному місці)
Стан пригнічення та хвороби					
8	Погане	Задовільний	Низька	Фізична або нервова перевтома, сильні емоційні переживання	Те саме
9	Хворобливе	Поганий	Дуже низька	Патологічний середньої форми	Ранкова гігієнічна гімнастика не проводиться

Загальний психічний стан і його самооцінка. Бали.	Основні психофункціональні показники			Стисла характеристика стану	Методичні рекомендації по проведенню психо-м'язового тренування та ранкової гігієнічної гімнастики
	Самопочуття	Настрій	Працездатність		
10	Дуже хворобливе	Дуже поганий	Практично відсутня	Патологічний стан тяжкої форми	Те саме

Література:

1. Гелецкая Л.Н., Бирдигулова И.Ю., Шубин Д.А., Коновалова Р.И. Физическая культура студентов специального учебного отделения / ИНФРА-М. 2016. С. 219.
2. Физическая культура : учебник и практикум для прикладного бакалавриата / А. Б. Муллер [и др.]. — Москва : Издательство Юрайт, 2019. — 424 с.

Section 9.
LEGAL SCIENCES

ON THE QUESTION OF CONSIDERATION OF THE
CASE WITHIN A REASONABLE PERIOD

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗГЛЯД СПРАВИ
У РОЗУМНИЙ ТЕРМІН

Guyvan Petro Dmytrovych

*Professor of Poltava Institute of Business,
Candidate of Law Sciences, Honored Lawyer of Ukraine*

In the paragraph. 1 st. Article 6 of the 1950 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms declares that everyone has the right to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal in respect of his civil rights and obligations and to establish the merits of any criminal charges against him [1]. As we can see, the international legal act uses the term «reasonable time». From a methodological point of view, we can agree with the use of this concept, but its content must be established. However, the Convention does not disclose the essence of «reasonable time», so we need to clarify its definition through the prism of specific case law of the European Court of Human Rights, which according to the Law of Ukraine «On Enforcement and Application of European Court of Human Rights» national law. Elaboration of this practice is important for determining ways to improve the legislation on Ukrainian justice [2, p. 964].

To determine the appropriate length of proceedings and resolve disputes, the European Court uses the concept of «reasonable time».

For domestic scientific opinion and legislation, such an approach to resolving the issue is also quite symptomatic. At the same time, the shortest term of consideration and resolution of a court case, sufficient to provide timely (without unjustified delays) judicial protection of violated rights, freedoms and interests of a person, is interpreted as reasonable. However, if we analyze the issue more deeply, it is easy to see that there is a difference between the essence of a reasonable time in the sense of the Ukrainian and European legislators. Ukrainian procedural laws qualify a period as a period of time during which a party to a proceeding or a court must perform one or another significant action. In other words, a «reasonable» period is a set of procedural time limits established by law for resolving a case in order to protect violated, unrecognized or disputed rights, freedoms or interests without undue delay. At the same time, the ECtHR assesses a reasonable time as the duration of all proceedings, from its initiation to the full execution of a court decision. According to this concept, the reasonableness of the term is related to the result of justice - the achievement of justice and the restoration of rights. In other words, the term of the case is part of a «reasonable time».

Justice is, in essence, recognized as such only if it meets the requirements of justice and ensures effective restoration of rights [3]. And justice as a form of administration of justice should be conducted according to the rules built in accordance with these requirements, in order to promptly respond to those violations that are referred to in the appeal to the court [4, p. 36]. Unfortunately, we must state that the national judicial system is still far from being at the proper level. Thus, having analyzed the materials of cases in which reasonable deadlines were violated, the Supreme Court of Ukraine stated that such violations are due to the appointment of court hearings at long intervals, delays in transferring or transferring cases from one court to another, failure to discipline the parties, witnesses, experts, re-referral of the case for a new trial [5]. In some cases, courts unreasonably deny interested parties the right to judicial protection in civil cases, for example, by refusing to open proceedings and return the application. Often superficial consideration of civil cases and materials of criminal proceedings, ignoring the rules of substantive law leads not only to the cancellation of court decisions on appeal or cassation, but also to a significant violation of the deadlines for deciding on the merits [6].

We will illustrate this with examples from current law enforcement practice. Thus, the Oktyabrsky District Court of Poltava by a decision of March 30, 2017 declared unfiled and returned the claim of individuals to the Poltava City Council for recognition of property rights [7]. The reason for returning the statement was that the plaintiffs, in the opinion of the court, did not provide the evidence specified in the lawsuit and did not state in the statement of claim whether they had previously challenged the actions of the local government. Meanwhile, this decision of the local court was made with a significant violation of Ukrainian procedural law, and therefore, it violated the right to timely access to court and to consider the dispute within a reasonable time.

The right to judicial protection of a person in Ukraine is guaranteed by the Constitution (Articles 55, 124), the Civil Procedure Code of Ukraine (Articles 3, 4), and the Civil Code of Ukraine (Articles 15, 16). The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, which is the source of Ukrainian substantive law, also guarantees the individual's right to a fair and impartial trial. Interestingly, the court of first instance tried to justify its violations of the law by referring to certain instructions of the European Court of Human Rights that the right to a court is not absolute. The judge of the local court referred to specific cases of the European Court of Human Rights: «Ottoman v. The United Kingdom» [8, § 27] and «Cruz v. Poland» [9, § 53]. But in fact, these links turned out to be quite awkward and downright illiterate. After all, it is enough to simply read the texts of these cases to make sure that in them the European institution protects the right of a person to access justice, and is not limited, as a local court judge misunderstands.

For example, Mr Cruz appealed to the European Court of Justice against the refusal of Polish national courts to grant him judicial protection because he had failed to pay a court fee which he considered disproportionate and excessive. The ECtHR noted in its case: «The right to a court» is not absolute. It may be subject to restrictions permitted by the content, because the right of access to a court by its very nature requires regulation by the state. « However, «a restriction will not be compatible with Article 6 § 1 of the Convention if it has no legitimate aim and if there is no proportional relationship between the means employed and the aim pursued». In view of this, in the case of Cruz v. Poland, the

ECtHR unanimously ruled that there had been a violation of Article 6 § 1 of the Convention and that the respondent State should pay the applicant PLN 30,000 (thirty thousand) for non-pecuniary damage within three months. the right to a court.

It should be noted that the conclusions of the court of first instance, set out in the commented decision in the case № 554/2104/17-ts, did not meet not only the requirements of the law, but also the case file. Procedural requirements for the content of the statement of claim are defined in the Civil Procedure Code of Ukraine. According to them, the statement of claim must contain the name of the court to which the statement is filed; the name (title) of the plaintiff and the defendant, as well as the name of the plaintiff's representative, if the statement of claim is filed by a representative, their place of residence (stay) or location, postal code, means of communication, if known; the content of claims; the price of the claim for property claims; a statement of the circumstances in which the plaintiff substantiates his claims; indication of evidence confirming these circumstances; the existence of grounds for exemption from evidence; list of documents attached to the application. In this case, the plaintiff at its discretion justifies its claims by stating the relevant circumstances and indicating evidence that confirms such circumstances. The inconsistency of the circumstances specified in the statement or evidence to support the claims does not preclude consideration of the case, as it may be grounds for refusing to satisfy the claim on the merits, and not to declare the statement of claim unfiled. To the claim filed on March 15, 2017 in case № 554/2104/17-ц, the plaintiffs added documents certifying the ownership of the plaintiffs. Also added is a document proving that the other subject - the defendant Poltava City Council challenged this property right by making a decision on the disposal of the disputed property - a copy of the decision of the session of the council of July 22, 2016. Thus, both the fact that the plaintiffs have a property right and the fact of its violation by the defendant by non-recognition or challenge is confirmed by the evidence available in the case file.

According to Art. 189 of the CPC in the preparatory hearing the court may clarify the claims or objections to the claim, determine the facts to be established to resolve the dispute, find out what evidence submitted by each party, at the request of persons involved in the case, decides on the claim evidence. In addition, certain circumstances referred to by

the court of first instance in the decision and which it considers to be an obstacle to the acceptance of the statement of claim (such as the requirement to provide information on the appeal against the defendant's decision) are contrary to the current legislation and those that do not in any way affect the course of the case. Therefore, having incorrectly assessed the circumstances, the local court violated Art. 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The Court of Appeal of Poltava region, of course, overturned this decision and sent the case to the court of first instance for consideration on the merits. But in this way there was an illegal delay in the case for 4 months, which can be very important for the protection of property rights of the person.

We can draw some conclusions. In the context of the application of mechanisms to expedite court proceedings, the domestic judicial system should follow the example of the European Court. Given the heavy workload, the ECtHR was not afraid to change the rules and simplified certain procedures, which are general and repetitive, by introducing simplified and / or expedited procedures for dealing with minor or uncontested cases.

References:

1. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Official Gazette of Ukraine. 2006. № 32. Art. 2371
2. Soroka MO The essence of the term «reasonable time» in administrative litigation. Law Forum. 2011. № 1. S. 962–967.
3. Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional petition of the Supreme Court of Ukraine on compliance with the Constitution of Ukraine of the provisions of part three of Article 120, part six of Article 234, part three of Article 236 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Prosecutor) of January 30, 2003. Official Gazette of Ukraine. 2003. № 6. Art. 245.
4. Tacius L. The category of «reasonable time» in administrative proceedings: the concept and legal nature. Public law. 2014. № 1 (13). Pp. 36-41.
5. Regarding exceeding the reasonable deadlines for consideration of cases by the Supreme Court; Letter dated 25.01.2006 № 1-5 / 45. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v5_45700-06.

6. On some issues of observance of reasonable terms of consideration by courts of civil, criminal cases and cases on administrative offenses: Resolution of the Supreme Specialized Court of Ukraine of October 17, 2014. Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011740>.

7. Decision of the Oktyabrsky District Court of Poltava of March 30, 2017 in case № 554/2104/17-ts. Archive of the Oktyabrsky District Court of Poltava for 2017.

8. Judgment of the European Court of Human Rights of 28 October 1998 in the case of Ottoman v. The United Kingdom, application № 23452/94, URL: <http://swarb.co.uk/osman-v-the-united-kingdom-echr-28-oct-1998/>

9. Judgment of the European Court of Human Rights of 19 June 2001 in the case of CASE OF KREUZ v. POLAND, application no. 28249/95, URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_030

IMPROVEMENT OF REGULATORY REGULATION ENSURING THE COLLECTION OF EVIDENCE BY THE PROSECUTOR

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ СТОРОНОЮ ОБВИНУВАЧЕННЯ

Подкопась С.В.

*старший науковий співробітник відділу дослідження проблем
кримінального процесу та судуострою
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України,
м. Харків, Україна*

На сьогодні ч. 2 ст. 93 КПК України передбачено можливість збирання стороною обвинувачення доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок. Однак при цьому чітко не визначено, що є підставою для надання відповідних речей, документів чи відомостей, які витребовуються: це запит, вимога, вказівка, доручення прокурора або щось інше? Також, як зазначає В.О. Гринюк, законодавство не містить прямої заборони органам звертатися до юридичних і фізичних осіб із вищезазначеними запитами, проте відсутність такої заборони не означає існування зустрічного обов'язку останніх надавати документи, речі тощо, які у такому запиті вимагаються. В змісті таких запитів інколи міститься положення про обов'язковість надання речей та документів, що не відповідає чинному КПК України [1, с.99-100].

Отримання доказів стороною обвинувачення можливе шляхом проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України. О.Г. Шило звертає увагу на те, що серед заходів забезпечення кримінального провадження є такі, які безпосередньо спрямовані на збирання та збереження доказів: тимчасовий доступ до речей і документів; тимчасове вилучення майна; арешт майна [2, с.357]. Дійсно, в своїй практичній діяльності прокурори для отримання доказів фактично змушені звертатися із клопотанням до слідчого судді та отримувати тимчасовий доступ до речей і документів, однак рішення суддею може прийматися упродовж тривалого часу, адже строк розгляду слідчими суддями клопотань про тимчасовий доступ до речей та документів нормами КПК України у даному випадку не визначено.

Відповідно, існує реальна потреба у внесенні змін, якими слід врегулювати питання щодо витребування речей, документів тощо на підставі письмового запиту сторони обвинувачення та визначити при цьому обов'язкові його складові такого запиту, порядок та строки його розгляду відповідними органами. Приміром, ч. 2 ст. 93 КПК України може бути доповнена абзацами наступного змісту: «Письмовий запит сторони обвинувачення про витребування документів чи їх копій має містити номер кримінального провадження, у рамках розслідування якого подається письмовий запит та перелік відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок та документів, які витребуються у зв'язку з розслідуванням цього кримінального провадження.

У цьому сенсі слід також звернути увагу, що у парламенті знаходиться проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо регламентації запиту у кримінальному провадженні (реєстр. № 4481 від 10.12.2020), яким КПК України пропонується доповнити Главою 14 1 (Запит) та статтями 158 1 – 158 3 щодо нового заходу забезпечення кримінального провадження – запит про надання речей, документів та відомостей [3]. Він, як про це зазначено в пояснювальній записці, розроблений з метою удосконалення КПК в частині регламентації запиту у кримінальному провадженні і усунення певного дисбалансу повноважень між сторонами обвинувачення та захисту [4].

Таким чином вирішення питання щодо вдосконалення КПК України в частині забезпечення збирання доказів стороною обвинувачення потребує своєї активізації.

Література:

1. Гринюк В.О. Функція обвинувачення в кримінальному судочинстві України: правові, теоретичні та практичні проблеми реалізації : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 453 с.

2. Шило О.Г. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження з метою збирання доказів. Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка): матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 6-7 грудня 2012 р., м. Київ. Харків. : Видавець Строков Д.В., 2013. С. 356–358.

3. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо регламентації запиту у кримінальному провадженні № 4481 від 10.12.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70631

4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо регламентації запиту у кримінальному провадженні». URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=70631&pf35401=539869>

HUMAN RIGHTS FOR INFORMATION IN SOCIAL NETWORKS: MODERN REALITY

Prof. JUDr. Dmytry Byelov, DrSc,

Uzhhorod National University

Law Faculty

Department of Constitutional Law and Comparative Law

At the beginning of the XXI century social networks became very popular. People use them in order to keep in touch with their families and friends. These are such global social networks as MySpace, Friend-Wise, FriendFinder, Yahoo! 360, Facebook, Orkut, Classmates and many others. Each country has its own social network. In the USA, for example, users use LinkedIn in order to have various business contacts and monitor opportunities for career development [1].

Information disseminate via social networks much faster than via the network of real life. Information can be revealed for the group of people unexpectedly because digital information is easy to be copied, can be kept for a long time at no allowance and is available for search. Especially harmful for users are those occurrences where information “travels” through different spheres and gets through people it is not intended for [2].

According to the Art. 34 of the Constitution of Ukraine: 1) everyone is guaranteed the right to freedom of thought and speech, and to the free expression of his or her views and beliefs (§1); 2) everyone has the right to freely collect, store, use and disseminate information by oral, written or other means of his or her choice (§2); 3) the exercise of these rights may be restricted by law in the interests of national security, territorial indivisibility (§3) [3]. For the enforcement of this constitutional provision in the Art. 28 of the Law of Ukraine “On Information” on 2 October

1992 is established the injunction on the use of information, in particular, for calls for infringement of territorial integrity of Ukraine [4]. In this very relation there is established in the Art. 109 of the Criminal Code of Ukraine on prohibition to commit public appeals and distributing materials with appeals to commit actions aimed at the forceful change or overthrow of the constitutional order or take-over of government and Art. 110 of the Criminal Code of Ukraine on prohibition to commit public appeals and distributing materials with appeals to commit actions aimed at changing the territorial boundaries or national borders of Ukraine in violation of the order provided for in the Constitution of Ukraine. Both prohibitions are aimed at security of territorial integrity of Ukraine [5].

In accordance with notes to the Criminal Code of Ukraine, public appeals envisage at least one public appeal to indefinite but significant range of persons, which includes ideas, views or enforcement demands intended to spread them through the population or its separate categories (public authorities, military etc.) in order to persuade a number of people to certain actions. Therewith, publicity is an evaluative dimension and the question about its occurrence should be decided separately for each accident taking into account time, place, circumstances of committing appeals and so on.

For the purpose of revealing an objective aspect of this crime, it is important to define notions, which characterize it, namely: “public appeals”, “change”, “forceful”. Thus, Great Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian Language does not have the term “public appeals”, but includes a term “public”, which it interprets in the following manner: “Public 1) which is taking place at the presence of public, common, nationwide, publicly-disclosed, open; 2) intended for wide use” [8]. Herewith, most of scientists assert that publicity means that appeals are of open, easily understandable character (underlined by myself) and refer to general public [9].

Taking into consideration that the term “public appeals” used by the Criminal Code of Ukraine consists of two words: “public” and “appeals” (where in the context of disposition of the Article 109 of the Criminal Code of Ukraine they cannot be disconnected), thus it is also important to reveal the essence of the term “appeals”. The explanatory dictionary defines the category “appeals” as: 1) request, invitation to come, to arrive, to go somewhere (sound, exclamation, which calls, urges); 2) apply to a certain group of people, which briefly express a keynote of the time,

policy input, task, proclamation, slogan (demand for developing any activity, to behave in a certain manner) [8].

However, it is not enough; there is also a necessity to apply to the doctrine of criminal law, where are the following views: 1) appeal, which is mentioned in §2 Art. 109 of the CC of Ukraine – is an active impact (underlined by myself) on indefinite number of people (listeners, readers, viewers), or on members of a certain party, organization, or other group, aimed at inducing of forceful change of the constitutional order [9]; 2) appeals – are such a form of influence on consciousness, will and behaviour of people, when by means of direct address to them there is formulated an inducement to a certain type of activity (in this case appeals are intended specifically to unite people and direct their behaviour to forceful change of the constitutional order [10].

The interpretation of mentioned above terms gives grounds to assert that the term “change”, which is used in a disposition of the §2 Art. 109 of the CC of Ukraine should be used here in the following meanings: as an action; to force to fall down; to overturn by force; to kill; to destroy, to liquidate something (for example, political regime).

A subject of criminal legal protection provided by the Article 110 of the Criminal Code is the territorial integrity of Ukraine. Herewith, concerning the public appeals to commit actions aimed at changing the territorial boundaries or national borders of Ukraine in violation of the order provided for in the Constitution of Ukraine, public relations, upon which these actions impinge, have in our view some features. As expected, they lie in the fact that these relations occupy a relatively independent place in the system of national relations because there is also another subject of relation – it is information of that meaning, which perception by people can arouse a desire (intention) to commit actions aimed at changing the territorial boundaries or national borders of Ukraine in violation of the order provided for in the Constitution of Ukraine.

The presence of direct meaningful relation of analysed forms of encroachment with provisions of the Art. 34 of the Constitution of Ukraine requires a special consideration of the issue about guaranteeing of stated constitutional rights in solving questions about criminal responsibility according to the Art. 110 of the Criminal Code. These questions can be solved, in particular, with the help of defining a distinction of public appeals from related notions, which are concerned with enforcement of

rights envisaged by the Art. 34 of the Constitution. Among these notions we consider: “public utterances”, “rationale for committing actions”, “justification of need for actions” agitation”, “propaganda”. Thus, criminal legal prohibition is based on the notion that unambiguously expresses an individual’s abuse of constitutional right, in particular, right to information dissemination. This abuse must be reflected in the essence of disseminating information. It is the very essence of the notion of public appeals in the Articles 109 and 110 of the Criminal Code of Ukraine, which is characterized by direction of informational influence for arousing a desire (intention) of other persons to commit actions aimed at forceful change or overthrow of the constitutional order or take-over of government, change of the territorial boundaries or national borders of Ukraine in violation of the order provided for in the Constitution of Ukraine.

References:

1. Зернецька О. Глобальні соціальні мережі та кібербезпека особистості / Ольга Зернецька // Віче - №1, січень 2016 – С. 22-26.
2. Серьогін В. О. Соціальні мережі як загроза прайвесі / В. О. Серьогін // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 822-827 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11својзр.pdf>
3. Конституція України : Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XI [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
5. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Шашиса, В. Я. Тація. — К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. — 1196 с.
7. Баулін Ю.В., Борисов В.І., Тютюгін В.І. та ін. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Особлива частина. 5-те вид., допов. – Х.: Право, 2013. - 1040 с.

8. Великий тлумачний словник сучасної Української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003.

9. Чувакова О.А. Преступления против основ национальной безопасности Украины / О.А. Чувакова // Общая и Особенная части: Учебник / Под ред. Заслуженного деятеля науки и техники Украины, доктора юрид. наук, проф. Е.Л. Стрельцова. — Х. : ООО «Одиссей», 2002.

10. Хавронюк М.І. Злочини проти основ національної безпеки України / М.І. Хавронюк // Кримінальне право України. Особлива частина: підручник (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. — К. : Юридична думка, 2004.

11. Хавронюк М.І. Злочини проти основ національної безпеки. / М.І. Хавронюк // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 8 квітня 2001 р. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — К. : Канон, 2001. — (1104 с.).

THE STATE'S MAIN FUNCTIONS IN THE ECONOMIC SYSTEM: SOME QUESTIONS

Myroslava Hromovchuk,
*associate professor of the Department
of Constitutional Law and Comparative Law
SHEI Uzhhorod National University,
Doctor of Law Science*

Walter Eucken, the founder of the School of Ordoliberalism, believed that “social justice should be sought through the creation of a cumulative functional order... It must be understood that private property can cause disruption, the collective property must cause disruption” [19]. That is, W. Eucken believed that all forms of property should be involved to ensure the full economic development of the state.

In his works, Eucken harshly criticized the so-called *laissez-faire* – the principle of state non-interference in the economy. It was the *laissez-faire* policy that, in his opinion, caused a significant strengthening of power structures in the economy. W. Eucken believes that the *laissez-faire* principle underestimates the danger that an individual interest may turn against a common interest. The freedom to conclude contracts within the framework of the liberal order, in his opinion, leads to the denial of the basic principle of the competitive order. An individual interest, as he notes, is realized not only in the economic process but also in forming a position in the market in a certain form. Acquiring positions of power on the market comes into conflict with the common interest. In fact, “the more power is in the hands of individuals, the greater the danger that there will be a conflict between individual and public interests” [8].

Scholars' research on the system of power in the social and economic system allows drawing a conclusion that the latter includes the following

basic institutions as state power, user power and industrial power (corporate power).

State power in the economic system has the following construction logic. The Constitution of Ukraine, in particular, part 2 of article 5, establishes the provisions that people are the bearers of sovereignty and the only source of power in Ukraine. The people exercise power directly and through State and local authorities. In the scientific literature, there is a definition of the State as an organization with a comparable advantage in terms of using violence and extends to a geographical territory whose boundaries are defined by the authorities of that organization to tax people who reside there [9].

The state embodies a deliberately created, organized and consciously controlled power [11]. Formalization of the notion of "state power" is associated with a certain range of substantive problems. By its nature, the power of the State is delegated, such power acting on the basis of a social contract enshrined in the Constitution and other legislative acts. The main functions of the state, which should ensure the effective operation of the economic system, include integrative, motivational, social control, regulatory, unifying, repressive, stabilizing functions [6].

Based on the analysis of these functions, it can be concluded that the potential of state power is based on control over violence resources, ownership of economic resources (budget, state property) and ideological influence, while the power potential of the state is fixed in normative acts in the form of rights of power in relation to citizens and legal entities [21].

Some scientists, in particular, V.V. Dementiev believe that the power exercised by the state can be divided, firstly, into an arbitration power, the essence of which is to protect rights and freedoms of some citizens from arbitrariness on the part of others (i.e. protection of property rights and contracts), secondly, into hierarchical (administrative) power, based on the right of the state to issue prescriptions (norms) regulating public conduct and the right of control over their implementation, and thirdly, into economic power, which is to dispose of economic resources of the state. A state is an organization that exercises authority countrywide. The state exercises power through the so-called mechanism of the state - the system of bodies and institutions that constitute its organizational-political, organizational-economic basis. That is, through public authorities,

social institutions, as well as through the budget system, banking, monetary and other economic structures. The boundaries of state power for various objects of power are regulated by legal norms [8].

The state guarantees the exclusive property rights of individuals, groups and organizations, establishes fundamental rules of economic activity, creates and ensures observance of economic and civil rights (including those of state bodies). The Constitution of Ukraine stipulates that the State ensures the protection of the rights of all property rights holders and subjects of economic activity and the economy social orientation. All subjects of property rights are equal under the law. It should be noted that in the domestic scientific literature, the issue of state regulation of the economy has traditionally been considered through the prism of state functions, in particular, such as economic and organizational, regulation of labor and consumption. Scientists note that it is possible to interpret the state functions not only as directions of its activity but also as a mechanism of influence on social processes [17]. For example, according to N. Salishcheva, it was not taken into account in the process of reforms that “when proclaiming the freedom of private property, the state should have taken care of the protection of private production and property, of a reasonable system of taxation, of effective legal regulation” [4].

A. Komarov understands the state regulation of the economy as the system of economic, legal, organizational measures of the state, through which it influences the socio-economic development of the country and conducts socio-economic public policy through the system of government agencies and officials [13].

N.I. Bazilev mentions the following economic functions of the state: improvement of the system of socio-economic relations; forecasting of development; demographic management; orientation of production on the final results; elaboration of development programs; increasing the role of labour collectives; coordination of interests of subjects; promotion of economic activity; ensuring intellectual development, protection of life and human rights and freedoms; regulation of international integration processes.

V.I. Kushlin offers the following list of economic functions of the state: legal support of economic activity; organization of monetary circulation; production of public goods and services; minimization of transac-

tion costs; minimization of externalities; realization of national interests in the world economy; regional and social policy implementation [12].

I.L. Sokolova notes that the economic function of the state can be defined as the directions of state activity in the economic sphere aimed at ensuring economic growth, the stability of the national economy, foreign economic stability, means and ways of state influence [22].

R. Savatier introduced the notion of “economic public order” into the scientific community: “Public order is aimed at solving three tasks: firstly, to protect individual freedom, then to ensure the sovereignty of the state and the strength of the family, and finally to observe the general rules of morality” [20]. As a result of a significant expansion of public authority functions, two new areas of public policy application have emerged: social public policy aimed at mitigating class inequality and economic public policy aimed at creating a controllable economy.

Based on the aforementioned material, we have come to the conclusion that the economy of any country needs state regulation to some extent.

References:

1. Alebastrova Y. A. (2000) *Konstytutsyonnoe (hosudarstvennoe) pravo zarubezhnykh stran* [Constitutional (state) law of foreign countries]. Moskow. : Yurysprudentsyia. (in Russian).
2. Andreeva G. N. (1991) *Konstituciya i ekonomika v zarubezhnykh stranah: osnovnye parametry reglamentacii. Sovremennoe konstitucionnoe pravo zarubezhnykh stran.* [The constitution and economy in foreign countries: the main parameters of regulation. Modern constitutional law of foreign countries]. Part. 2. Moskow. : INION – MYuI. pp. 29-32. (in Russian)
3. Andreeva G. N. (2009) *Institut sobstvennosti v konstituciyah zarubezhnykh stran i Konstitucii Rossijskoj Federacii* [The Institute of Property in the Constitutions of Foreign Countries and the Constitution of the Russian Federation]. Moskow. : Norma. (in Russian).
4. Bachilo I.L. (2001) *Administrativno-pravovoe regulirovanie v sfere ekonomicheskikh otnoshenij* [Administrative and legal regulation in the field of economic relations] / I.L. Bachilo, N.Yu. Hamaneva; Akad. pravovoj un-t pri In-te gosudarstva i prava RAN. Moskow: MZ Press. (in Russian)

5. Belov D., Gromovchuk M., Blikhar V. (2019) The Constitution as the Basic Law of the State: Statics and the Possible Dynamics of Development. *Challenges and prospects for the development of legal systems in Ukraine and EU countries: comparative analysis: Collective monograph*. Riga : Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2019. pp. 22-39. (in English)
6. Chehovich T. V. (2005) Derzhavna vlada yak institut konstitucijnogo prava Ukrayini [State power as an institution of constitutional law of Ukraine]: avtoref. dis. ... kand. jurid. nauk: 12.00.01. Kyiv. (in Ukrainian)
7. Chirkin V. E. (2001) Sovremennoe gosudarstvo [The modern state]. Moskow, 2001. (in Russian)
8. Dementev V. V. (2003) Ekonomika kak sistema vlasti [Economic as a power system]. M-vo obraz. i nauki Ukrainy, Doneckij nac. tehn. un-t. Doneck : Kashtan. Donetsk. (in Russian)
9. Eggertsson T. (2001) Ekonomicheskoe povedenie i instituty [Economic behavior and institutions]. Moskow : Delo. (in Russian)
10. Gluhova M. (2012) Sobstvennost v Rossii: uzhe pravo, eshe ne svyashennoe. Promyshlennik Rossii [Property in Russia: already law, not yet sacred. Industrialist of Russia]. Available at: <http://promros.ru/magazine/2012/mar/sobstvennost-v-rossii-uzhe-pravo-eshe-ne-svyaschennoe.phtml>. (accessed: 01.12.19). (in Russian)
11. Hajek F.(2001) Individualizm i ekonomicheskij poryadok [Individualism and economic order]. Moskow : Izograf. (in Russian)
12. Karetnikov M. V. (1998) Gosudarstvennoe regulirovanie ekonomiki [State regulation of the economy]. Chelyabinsk, 1998. (in Russian)
13. Komarov A. (2000) Gosudarstvennoe regulirovanie ekonomiki [State regulation of the economy]. *Law and life*. no 31. pp. 134-142. (in Russian)
14. Konstituciya Grecii ot 11 iyunya 1975 goda [Greek Constitution of June 11, 1975]. Available at: <http://www.khanukaev.com/ru/Article/61.aspx> (accessed: 01.12.19). (in Russian)
15. Kozlova E. I. (2003) Konstitucionnoe pravo Rossii [Constitutional law of Russia]. Moskow : Yurist. (in Russian)
16. Kutafin O. E. (2001) Predmet Konstitucionnogo prava [Subject of Constitutional Law]. Moskow. (in Russian)
17. Melnikov V. V. (2011) Konstitucionnye osnovy regulirovaniya ekonomicheskikh otnoshenij v Rossii [Constitutional foundations of regu-

lation of economic relations in Russia]. Moskow: YuRKOMPANI. (in Russian)

18. Mochernij S. V. (2007) Politichna ekonomiya [Political economy]. K. : Znannya. (in Ukrainian)

19. Nureev R. M. (2007) Socialnoe rynochnoe hozyajstvo: koncepcii, prakticheskij opyt i perspektivy primeneniya v Rossii [Social market economy: concepts, practical experience and prospects of application in Russia]. Moskow. (in Russian)

20. Savate R. (1972) Teoriya obyazatelstv. Yuridicheskij i ekonomicheskij ocherk [Theory of Obligations. Legal and economic essay]. Moskow, 1972. (in Russian)

21. Shershun K.P. (2016) Konstitucijno-pravove reguluvannya ekonomichnih vidnosin: porivnyalno-analitichne doslidzhennya [Constitutional and legal regulation of economic relations: a comparative-analytical study]. Disertaciya kand. yurid. nauk zi spec. 12.00.02 – konstitucijne pravo; municipalne pravo. Uzhgorod. (in Ukrainian)

22. Sokolova I. L. (2005) Osobennosti ekonomicheskoy funkicii federativnogo gosudarstva [Features of the economic function of a federal state]. *Legislation and economics*. no 5. pp. 9-16. (in Russian)

23. Topornin B. N. (1992) Konstitucionno-pravovye problemy formirovaniya novej ekonomicheskoy sistemy. Konstitucionnyj stroj Rossii [Constitutional and legal problems of the formation of a new economic system. The constitutional system of Russia]. Moskow, 1992. (in Russian)

24. Ustimenko V. A., Dzhabrailov R. A., Kampo V. M. (2011) Konstitucijni zasadi ekonomichnoyi sistemi Ukrayini [Constitutional ambush the economic system of Ukraine]; NAN Ukrayini, In-t ekon.-prav. doslidzh. Doneck : Yugo-Vostok, 2011. (in Ukrainian)

25. Zlatopolskij D. L. (2000) Gosudarstvennoe pravo zarubezhnyh stran [State law of foreign countries]. Moskow. (in Russian)

PERSONAL FREEDOM AND THE RIGHT TO CHOOSE MEDICAL SERVICES

СВОБОДА ЛЮДИНИ ТА ПРАВО НА ВИБІР МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Ковач Ольга Юріївна,

студентка 1 курсу юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ»¹

Права людини зазвичай є невід'ємними від самого факту людського буття, засновані на гідності людини, можливості їх здійснення визначаються свободою.

Наявність права вибору є також реалізацією свободи людини у аспекті гідності, а також одним із прикладів соціальної справедливості та врахування прогресу суспільства в усіх галузях, особливо в сфері охорони здоров'я. Нехтування цим правом може спричинити людське невдоволення при отриманні послуг і навіть впливати на подальші дії людини, тобто суперечить цілям будь-якої системи охорони здоров'я [2]

В одній з публікацій ООН з прав людини на здоров'я та медичні послуги зазначається, що право на здоров'я містить свободи. Ці свободи включають право бути вільним від лікування без згоди, наприклад як медичні експерименти та дослідження або примусова стерилізація, і бути вільним від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність лікування або покарання [3].

¹ Науковий керівник: д.ю.н., професор Менджул Марія Василівна

² Elaheh Parnian, Ali Aboutorabi, Mohammadreza Sheikhy-Chaman, Arya Sakhidel Novasin, Zanyar Soltani. The People's Right To Choose their Healthcare Services: View Point of Health Manager. EBHPME. 2021. 5(1). P. 53-57.

³ Ivo Telec. Freedom to Choose One's Own Health Care. Journal: International and Comparative Law Review. 2017. 17(2). P. 148

Право на здоров'я є одним із набору міжнародно узгоджених стандартів прав людини, яке невіддільне або «неподільне» від цих інших прав. Це означає, що досягнення права на здоров'я є центральним і залежить від реалізації інших прав людини на харчування, житло, роботу, освіту, інформацію та участь.

Існують такі змістовні характеристики права на здоров'я:

1. Поступова реалізація з використанням максимально доступних ресурсів. Незалежно від рівня ресурсів, які вони мають у своєму розпорядженні, поступова реалізація вимагає, щоб уряди вжили негайних заходів у межах своїх можливостей для реалізації цих прав. Незалежно від ресурсного потенціалу, ліквідація дискримінації та вдосконалення правової та юридичної систем мають бути прийняті негайно.

2. *Нерегресія*. Держави не повинні допускати погіршення існуючого захисту економічних, соціальних і культурних прав, якщо немає вагомих виправдань для регресивних заходів. Наприклад, запровадження плати за навчання в середній освіті, яка раніше була безкоштовною, було б свідомим регресивним заходом. Щоб виправдати це, держава повинна була б продемонструвати, що вона прийняла цей захід лише після ретельного розгляду всіх варіантів, оцінки впливу та повного використання максимально доступних ресурсів.

3. Доступність. Йдеться про необхідність достатньої кількості функціонуючих закладів охорони здоров'я та , товарів і послуг, а також програм для всіх. Доступність можна виміряти шляхом аналізу даних за різними та складовими, включаючи вік, стать, місце розташування та соціально-економічний статус, а також якісні опитування, щоб зрозуміти розриви в охопленні та охоплення медичними працівниками [4].

Принцип доступності вимагає, щоб медичні заклади, товари та послуги були доступними для всіх. Доступність має чотири параметри: недискримінація; фізична доступність; економічна доступність; доступність інформації.

⁴ The Right to Health . Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights . World Health Organization. URL:file:///C:/Users/Admin/Desktop/%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0/factsheet31.pdf

Оцінка доступності може вимагати аналізу наявних перешкод – фізичних чи інших – і того, як вони можуть вплинути на найбільш уразливих верств населення, а також закликати до встановлення або застосування чітких норм і стандартів як у законодавстві, так і в політиці для подолання цих бар'єрів, а також надійні системи моніторингу інформації, пов'язаної зі здоров'ям, і чи охоплює ця інформація всіх груп населення.

4. Прийнятність. Відноситься з повагою до медичної етики, відповідності культури та чутливості до статі. Прийнятність вимагає, щоб заклади охорони здоров'я, товари, послуги та програми були орієнтовані на людину, гаранували їй повагу гідності, відповідали особливим потребам різних груп населення та відповідали міжнародним стандартам медичної етики щодо конфіденційності та інформованої згоди.

5. Якість. Об'єкти, товари та послуги мають бути науково та медично затверджені. Якість є ключовим компонентом універсального охоплення медичними послугами та включає досвід, а також сприйняття медичної допомоги. Якісні медичні послуги мають бути:

- 1) безпечними – уникнення травм людей, яким призначена допомога;
- 2) ефективними – надання медичних послуг на основі фактів тим, хто їх потребує;
- 3) орієнтована на людей – надання допомоги, яка відповідає індивідуальним уподобанням, потребам та цінностям;
- 4) своєчасними – скорочення часу очікування, а іноді й шкідливих затримок;
- 5) справедливими – надання допомоги, яка не відрізняється за якістю залежно від статі, етнічної приналежності, географічного положення та соціально-економічного статусу.

Підсумовуючи можна сказати, що людина є найвищою соціальною цінністю у суспільстві, що наділена певними правами, обов'язками та свободами, що забезпечують її гідне існування. До таких прав безпосередньо належить право на вибір медичних послуг, що є надзвичайно важливим у сучасності під час пандемії COVID-19.

UKRAINIAN EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION OF TRANSPLANTATION OF HUMAN ORGANS AND TISSUES: CERTAIN ASPECTS

УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ І ТКАНИН ЛЮДИНИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Попович Т. П.,

*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна*

Перш за все зауважимо, що на сьогодні Конституція України не містить положень, які б закріплювали принципи та засади здійснення трансплантації в Україні. Йдеться лише про норми загального характеру, згідно з якими «людина, її життя і здоров'я ... визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» (стаття 3), а також які закріплюють право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу й обов'язок держави створювати умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування (стаття 49) [1]. Основами законодавства України про охорону здоров'я передбачено лише відсилання до закону, який повинен регламентувати порядок трансплантації анатомічних матеріалів людині (стаття 47) [2]. Цивільний кодекс України серед особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, безпосередньо закріплює право на донорство (стаття 290). Ця норма встановлює, хто може бути донором, регулює питання конфіденційності донора та реципієнта, а також основні аспекти здійснення трансплантації [3]. У свою чергу, Закон України «Про поховання і

похоронну справу» визначає певні аспекти реалізації права особи на волевиявлення щодо належного ставлення до тіла після смерті, зокрема через згоду чи незгоду на вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації (стаття 6) [4].

Основу ж правового забезпечення відносин у трансплантаційній сфері в Україні становить Закон «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 2018 року. Окрім визначення низки дотичних до трансплантації понять, цей законодавчий акт містить основні засади організації трансплантації та здійснення діяльності, що з нею пов'язана, умови й порядок застосування трансплантації реципієнту, вилучення анатомічних органів у живих донорів, а також при посмертному донорстві, положення про використання анатомічних матеріалів і про заборону торгівлі анатомічними матеріалами людини, передбачає питання надання згоди чи незгоди на вилучення анатомічних матеріалів у померлих осіб, а також правового і соціального захисту живого донора й основи відповідальності за порушення законодавства про трансплантацію [5].

Поряд з цим слід зазначити, що Закон «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» в його первинній редакції передбачав низку перспектив, які не були реалізовані (незабезпечення системи трансплант-координаторів, підготовка яких розпочалась лише у 2019 році, неприйняття відповідних підзаконних нормативно-правових актів), а також низку обмежень (відсутність системи неродинного донорства, синхронізації єдиної державної інформаційної системи трансплантації зі світовою мережею), які не дозволили фактично запустити трансплантаційний процес [6; 7; 8; 9; 10]. Внаслідок чого до вищезазначеного Закону в 2019 році було внесено кілька значимих поправок, завдяки яким в Україні нарешті почали проводити операції з трансплантації.

Так, відповідно до Закону про внесення змін від 28.02.2019 року мала місце видозміна деяких понять («близькі родичі та члени сім'ї», «діяльність, пов'язана із трансплантацією», «живий донор», «фетальні матеріали людини»), було розширено порядок надання згоди живим донором на взяття від нього анатомічних матеріалів, порядок здійснення міждержавного обміну анатомічними матеріалами людини, визначено статус живого донора гемопоетичних стовбурових клітин. Окрім цього, було доповнено де-

які прикінцеві та перехідні положення Закону «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині». Йдеться про те, що до запровадження дії Єдиної державної інформаційної системи трансплантації її здійснення має відбуватися на основі інформації, що міститься на паперових носіях, яка протягом трьох місяців з дня початку роботи цієї системи повинна бути до неї внесена. Рішення про можливість або неможливість застосування трансплантації реципієнту анатомічного матеріалу від донора-трупа має прийматися консилиумом лікарів закладу охорони здоров'я, до листа (списку) очікування якого включено реципієнта, і в порядку черговості згідно з таким списком [11]. Відтак, Законом про внесення змін від 20.12.2019 року було запроваджено поряд з Єдиною державною інформаційною системою трансплантації органів та тканин дію ще однієї системи – Державної інформаційної системи трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин, дозволено соціальну рекламу з метою популяризації трансплантації анатомічних матеріалів людини тощо [12].

Варто також наголосити, що належну реалізацію відносин, що виникають під час трансплантаційної діяльності, забезпечують і ряд підзаконних нормативних актів, прийнятих органами виконавчої влади. До них відносимо: Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині»» від 27.12.2018 року (регламентує порядок надання й отримання згоди чи незгоди на вилучення анатомічних матеріалів людини) [13]; Накази Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Положення про Координаційний центр трансплантації органів, тканин і клітин» від 11.12.2006 року [14], «Про медичні центри (відділення) трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів» від 26.07.2004 року [15]; «Про затвердження нормативно-правових документів з питань трансплантації» від 25.09.2000 року [16]; «Про затвердження нормативно-правових документів з питань трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 04.05.2000 року [17].

Особливу увагу з-поміж підзаконних нормативно-правових актів звертає на себе Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 року, якою було затверджено Положення про Єдину державну інформаційну систему трансплантації органів та тканин

людини. Її прийняття сприяло тому, що вже з 1 січня 2021 року в Україні було запущено електронний реєстр трансплант-координаторів, донорів і реципієнтів, а також анатомічних матеріалів людини, що призначені для трансплантації. Доступ до інформаційної системи отримали користувачі – трансплант-координатори та працівники спеціалізованої державної установи «Український центр трансплант-координації» [18]. Наразі система дозволяє правильно підбирати пару донор-реципієнт для проведення трансплантації.

Таким чином, Україна, яка лише стала на «трансплантаційний шлях», за останні кілька років досить успішно проявила себе в цьому напрямку. По-перше, слід відзначити базовий акт – Закон «Про застосування анатомічних матеріалів людині» від 17.05.2018 року, до якого вносились відповідні зміни. По-друге, прийняття Постанови Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 року стало індикатором того, що в Україні з 1 січня 2021 року де-факто запрацювала Єдина державна інформаційна система трансплантації органів та тканин, завдяки якій в електронній формі зберігаються й накопичуються відомості про донорів та реципієнтів, а також про донорські органи та тканини. По-третє, з кожним роком, починаючи з 2019 року, спостерігається позитивна динаміка щодо кількості операцій із пересадки органів і тканин, проведених у нашій державі (якщо таких операцій у 2019 році було сімдесят вісім, у 2020 році – сто двадцять дев'ять, то за перше півріччя 2021 року – сто двадцять шість [19]).

Разом із тим, в Україні в контексті реалізації трансплантаційних процедур залишаються і надалі проблемні аспекти правового та організаційного характеру, серед яких, до прикладу, фахівці відзначають: наявність «презумпції незгоди» (яку доцільно би було замінити на «презумпцію згоди», як це має місце в низці зарубіжних країн); нестача трансплант-координаторів та фахівців у сфері трансплантації; відсутність можливості внесення згоди на донорство в водійських правах; складність процедури оформлення посмертного донорства; відсутність інформаційної кампанії, спрямованої на заохочення населення до донорства [20, с. 2656], враховуючи значну кількість осіб в Україні, що потребують нагальної пересадки органів і тканин.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 10.02.2021).

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 року № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 10.02.2021).

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.02.2021).

4. Про поховання і похоронну справу: Закон України від 10.07.2003 року № 1102-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-15#Text> (дата звернення: 10.02.2021).

5. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 року № 2427-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text> (дата звернення: 10.02.2021).

6. В Україні два місяці була заблокована трансплантація. URL: <https://www.dw.com/uk/в-україні-два-місяці-була-заблокована-трансплантація/a-47732487> (дата звернення: 17.07.2021).

7. Перша група перших трансплант-координаторів розпочала навчання. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/persha-grupa-majbutnih-transplant-koordinativ-rozpochala-navchannja> (дата звернення: 17.07.2021).

8. Нечипоренко О. Трансплантація в Україні: чому не спрацював пілотний проект на Харківщині. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46750896> (дата звернення: 17.07.2021).

9. Радущкий М. Трансплантація: як вилікувати українських пацієнтів на почати заробляти на іноземцях. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2020/06/4/241214/> (дата звернення: 17.07.2021).

10. Устинов А.В. Трансплантація в Україні: новий закон не можна вводити в дію з 1 січня 2019 року. URL: <https://www.umj.com.ua/article/132658/transplantatsiya-v-ukrayini-novij-zakon-ne-mozhnavvoditi-v-diyu-z-1-sichnya-2019-roku> (дата звернення: 17.07.2021).

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 28.02.2019 року № 2694-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-19#Text> (дата звернення: 16.07.2021).

12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людини: Закон України від 20.12.2019 року № 418-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/418-20#n11> (дата звернення: 16.07.2021).

13. Деякі питання реалізації Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині»: Постанова КМУ від 27.12.2018 року № 1211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1211-2018-п#Text> (дата звернення: 10.02.2021).

14. Про затвердження Положення про Координаційний центр трансплантації органів, тканин і клітин: Наказ МОЗ від 11.12.2006 № 812. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1380-06#Text> (дата звернення: 10.02.2021).

15. Про медичні центри (відділення) трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів: Наказ МОЗ від 26.07.2004 року № 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0374282-04#Text> (дата звернення: 10.02.2021).

16. Про затвердження нормативно-правових документів з питань трансплантації: Наказ МОЗ від 25.09.2000 року № 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0697-00#Text> (дата звернення: 10.02.2021).

17. Про затвердження нормативно-правових документів з питань трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людини: Наказ МОЗ від 04.05.2000 року № 96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0682-00#Text> (дата звернення: 10.02.2021).

18. Про затвердження Положення про Єдину державну інформаційну систему трансплантації органів та тканин: Постанова КМУ від 23.12.2020 року № 1366. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1366-2020-п#Text> (дата звернення: 16.07.2021).

19. Радуцький М. Трансплантація: як скоро Україна припинить фінансувати медицину інших країн? URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2021/07/9/245364/> (дата звернення: 16.07.2021).

20. Rogach O., Potapchuk A., Popovych T., Maslyuk O. Legal regulation of human organs and tissue transplantation: international and foreign experience. *Wiadomości Lekarskie*. 2021. Volume LXXIV. Issue 10. Part 2. P. 2651-2658.

Section 10.
POLITOLOGY

POLITICAL OPPOSITION AS A CONDITION
FOR STABILITY OF DEMOCRATIC DEVELOPMENT
OF THE STATE

ПОЛІТИЧНА ОПОЗИЦІЯ ЯК УМОВА СТАБІЛЬНОСТІ
ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Костюк Т.О.

*д.н.держ.упр., доцент,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
Україна*

Кушнір А.А.

*студент 4 к. кафедри політологія,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
Україна*

У соціально та політично неоднорідному суспільстві неможлива однодумність, а отже – і єдність дій усіх його складових. Розбіжність корінних інтересів є об'єктивним соціальним підґрунтям появи політичної опозиції з боку тих груп, які вважають себе ущемленими. Опозиція відносно дій і політики влади може виявлятися як у масових протестах, так і у різноманітних формах опонування владі з боку політичних партій, профспілок, громадсько-суспільних рухів, окремих груп, які представляють інтереси відповідних соціальних прошарків.

Демократичний політичний режим, не зважаючи на властиви

йому недоліки, наприклад, у вигляді можливого більш затяжного процесу прийняття необхідних рішень з актуальних для країни проблем, в більшій мірі відповідає інтересам людини, забезпечуючи їй свободу, та інтересам всього суспільства, надаючи йому досить ефективні важелі для контролю за владою.

Відображаючи соціальну диференціацію та потенціал соціальних конфліктів, що об'єктивно існують в суспільстві, демократичний режим не усуває цю диференціацію та конфлікти, але створює умови для їх відкритого виявлення у політичній сфері і має механізми для відносного узгодження соціальних інтересів і регулювання конфліктів. На відміну від інших форм правління демократія інституціоналізованої конкуренції і конфлікту вимагає надійних засобів мирного і конституційного управління конфліктами, утримування їх у відповідних межах пристойності та обмеження.

Демократія передбачає досить високу міру довіри між учасниками політичного процесу, що забезпечується загальним дотриманням встановлених формально чи неформально «правил гри» у політичній боротьбі. Таке глибоко вкорінене почуття взаємної довіри між політичними конкурентами є суттєво важливим для забезпечення іншої умови стабільної демократії: терпимості до опозиції. Політична опозиція не лише терпима, але й бажана як інститут, за допомогою якого артикулюються певні політичні інтереси і який є важливим засобом контролю за діями влади.

Опозиція була супутником влади протягом всієї історії людства, але до вступу суспільства в період демократичного розвитку її доля, як правило, була трагічною. Важко перелічити форми та методи переслідування та обмеження, які використовувала влада, прагнучи позбавитися опозиції. В свою чергу, опозиція постійно адаптувалася до умов боротьби, нав'язуваних владою. Змінювалися зовнішні форми та засоби дії опозиції, але вона ніколи не припиняла свого існування, чи то через прояви інакомислення, чи через мовчазний супротив.

Опозиція набувала різних форм. Відомий французький соціолог М. Дюверже стверджує, що ідеї опозиції «відповідало – принаймні, при зародженні – запровадження у Римській республіці посад трибунів плебса, наділених правом *intercessio*. Пізніше ту ж роль стосовно феодальних монархій відігравала церква. Починаючи

з XVIII ст., опозиція більше не існувала як окрема інституція; місце опозиційних інститутів, створюваних державою і спрямованих проти урядових інститутів, зайняло протистояння самих інститутів» [1, с.497].

В подальшому розвиток інституту опозиції пішов таким шляхом, що вона втілювалася і у вигляді стихійних і організованих масових виступів, і у вигляді окремих організацій (профспілок, політичних партій), і через розкол політичної еліти, коли одна її частина починала протидіяти іншій. За демократичних режимів опозиція стає одним із визначних політичних інститутів. «Сутнісною характеристикою західної демократії, - зауважує М. Дювереже, - є наявність організованої опозиції, а демократії східної – її відсутність» [1, с.497]. Зрозуміло, що поділ демократії на західну і східну достатньо умовний, її принципи та норми загальні, але вірним є те, що організована опозиція є маркером демократії.

Історично офіційне визнання й інституціональне закріплення місця політичної опозиції у суспільному житті вважалося одним з серйозних досягнень британської політичної системи, але згодом будь-яка система з претензією на звання демократичної стала визнавати опозицію як свій атрибутивний елемент. Затвердився консенсус відносно легітимності норм політичної опозиції, і політична опозиція не є більше ні виключно вестмінстерською моделлю політичної конкуренції між групами в парламенті, ні політико-системною боротьбою між правими та лівими класами у континентальній Європі.

Що стосується політичної сфери, то у вітчизняній літературі опозиція визначається як «протидія, опір політичних сил держави, спрямованих проти існуючої влади...Опозиція становить іманентну характеристику демократичного суспільства, яке передбачає, що владу мають політичні сили, підтримані більшістю виборців, а меншість представлена легальною опозицією» [2, с. 227]. Політична опозиція визначається також як явище, що означає протиставлення своєї політики іншій політиці або виступ проти пануючої думки, політичного курсу або позиції більшості. Разом з тим розуміння «політичної опозиції» як засобу протиставлення своєї політики іншій політиці, не зовсім коректне, і досвід України є тому підтвердженням, адже опозиція інколи не має альтернативної політики та/ або яких

конструктивних пропозицій. Така деструктивна опозиція відкидає заради популізму та досягнення на його основі власних цілей будь-яку політику або будь-які конкретні пропозиції лише тому, що вони лунають від представників супротивної сторони. Такого принципу у своїй діяльності дотримувалися в нашій державі усі політичні сили, які називали себе політичною опозицією. Донині у сучасному українському парламенті за таким принципом функціонує «Опозиційний блок», який сам себе назвав політичною опозицією.

Окрім цього, об'єктом опозиції можуть бути не лише інша політика, але й політичні ідеї, соціально-економічна і політична системи або окремі інститути, конкретний політичний державний діяч, особовий склад уряду. Врахування об'єкту-подразника для опозиції надзвичайно важливе для пошуку компромісів.

Опозицію дійсно складає меншість, особливо у законодавчих органах влади, але не завжди. В умовах соціальної напруги і загрози соціального вибуху в країні може виникнути масова активна або пасивна опозиція існуючій владі або конкретному напрямку її політики. Достатньо згадати події «Революції гідності» в Україні або масовий опозиційний рух під лозунгом «Україна без Кучми» 2002-2004 рр. Відповідно, не зовсім правильно зображувати опозицію, як організацію або рух меншості. По-перше, політична опозиція – це не діяльність, а, в першу чергу, група людей (іноді величезна), яка бере участь у політичному житті, має свої інтереси, що не співпадають, а іноді і протиставляються інтересам влади або інших політично активних груп. По-друге, достатньо помилковим вважати, що політична опозиція – це явище, властиве лише відкритому, демократичному суспільству. Вітчизняний досвід радянських часів дозволяє констатувати, що політична опозиція існує і за недемократичних режимів, виконуючи важливі та позитивні для суспільства функції. Інша справа, що в умовах обмежень, створених режимами для політичної опозиції, або переслідувань, яких вона зазнає, опозиція може діяти у формах, не властивих демократичному суспільству. По-третє, помилковим також є твердження, що в умовах тоталітарних й авторитарних режимів політична опозиція може діяти тільки нелегально або напівлегально.

Деякі дослідники вважають, що під «опозицією» зазвичай розуміють політичний інститут, створений для виявлення і відстоювання інтересів, які, формуючись у центрі та регіонах, відрізняються

від інтересів, що реалізуються у політиці центральної влади [3, с. 98]. Таке розуміння опозиції є обмеженим.

З-поміж іншого, важливо зазначити, що не будь-яке протистояння в суспільстві є політичною опозицією. Опозиція стає політичною, якщо вона зачіпає питання політики і влади і, як група, протиставляє себе іншим учасникам політичного життя. Іншими словами, органічний зв'язок з політичними процесами та інститутами, з іншими суб'єктами політики складає основну кваліфікаційну характеристику політичної опозиції. Опозицію в політиці не можна обмежувати лише протистоянням владі, вона може виявлятися у протистоянні політичним партіям, рухам, іншим учасникам політичного життя.

Серед передумов формування політичної опозиції варто виокремити два види: соціальні та інституціональні. Основою виникнення політичної опозиції є суперечливість між соціальними інтересами великих суспільних груп. Оскільки одні інтереси репрезентуються правлячим режимом, то, відповідно, протилежні їм інтереси також потребують свого політичного представництва і відображення у політичній боротьбі.

Що стосується України, то у перші роки незалежності чітко простежувалась суперечність між об'єктивними потребами розвитку країни шляхом ринкових реформ і авторитарним режимом, що перейшов у стадію стагнації і був органічно пов'язаний з використанням старих традиційних методів управління. За об'єктивними потребами суспільного розвитку, як і за авторитарним режимом стояли цілком конкретні соціальні сили, інтереси яких радикально розходилися. Сили, зацікавлені у прогресі, природно, створили політичну опозицію режиму. Згодом, в кінці 90-х рр. XX ст. суспільство знову розкололося на тих, хто у результаті економічних реформ здобув власність і владу, і тих, хто опинився на узбіччі зигзагоподібного руху країни в майбутнє. Нажаль, протягом років незалежності елітогенез не вирізнявся показниками якості, кваліфікаційної селекції та ефективністю функціонування, забезпечуючи просту ротацію облич при владі і не при владі, спрощено маркуючи їх звичними назвами «еліта»/ «контреліта». Подолання подібного статусу кво становить важливе завдання для наступної генерації політиків.

Література:

1. Дюверже М. Политические партии. Пер. с франц. М.: Академический Проект, 2000. 538 с.
2. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. 256 с.
3. Шляхтун П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. К.: Либідь, 2002. 576 с.

Section 11.
PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY

INNOVATIVE FORMS AND METHODS
OF SOCIAL WORK WITH FAMILIES

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ І МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ З СІМ'ЯМИ

Ясточкіна І.А.

*доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна*

Поняття «інновація» є похідною від лат. слова «innovatio», яке перекладається як «оновлення» чи «зміна». Інновація може виступати як:

- нововведення, раціоналізаторська пропозиція, тобто зміна технології, організації виробництва або самого продукту, що здійснюється з метою досягнення вищої ефективності або створення нової цінності;
- процес здійснення новацій.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV під інноваціями слід розуміти новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3].

Під «інновацією» розуміється комплексне явище, яке торкається усіх аспектів людської діяльності (економічної, соціальної, екологічної тощо) та передбачає впровадження нововведення з метою отримання різних ефектів.

Поняття «соціальна інновація» можна визначити як свідомо організоване нововведення або нове явище в практиці соціальної роботи, що формується на певному етапі розвитку суспільства відповідно до соціальних умов, які змінюються, і що має за мету ефективні позитивні перетворення в соціальній сфері [1].

Тематичне видання «Стендфордський вісник соціальних інновацій» (Stanford Social Innovation Review) проголосив соціальну інновацію як «процес віднаходження, забезпечення підтримки і впровадження оригінальних рішень для соціальних потреб і проблем» [1, с. 95].

Джерелами соціальних інновацій є зміни зовнішнього середовища, соціальні проблеми, що повсякчас виникають і які неможливо вирішити за допомогою традиційних методів, а також зміни потреб суспільства і його членів.

До сучасного трактування поняття «соціальна інновація» також можна віднести:

- 1) ідеї, стратегії, концепти, форми організації в соціальній сфері;
- 2) процес здійснення змін (впровадження нових рішень), тривала соціальна зміна, нестандартні рішення соціальної проблеми;
- 3) здійснення змін у поведінці та уподобаннях людей, у процесах впливу на зміни, у регулюванні економічних, соціальних та політичних процесів.

До найважливіших характеристик інновацій науковці відносять:

- «пріоритетність – показує потенційну практичну корисність і економічну безпеку, як наслідок – конкурентоспроможність інновації;
- універсальність – означає потенційну можливість інновації застосовуватись в різних сферах підприємництва;
- комерційна складова – характеризує величину інвестиційного попиту на нововведення і його потенційну прибутковість (з урахуванням можливих ризиків);

- безпека – характеризує екологічну безпеку при використанні нововведення, гарантію безпеки людей і надійність техніки;
- технологічність – здатність нововведення включатися в технологічну систему, покращуючи при цьому її характеристики;
- соціальність – характеризує можливий соціальний ефект від використання нововведення» [4, с. 232].

Інноваційні соціальні технології являють собою методи, засоби інноваційної діяльності, що спрямовані на створення та матеріалізацію нововведень у суспільстві, на реалізацію ініціатив, що викликають якісні зміни в різних сферах соціального життя, призводять до раціонального використання матеріальних та інших ресурсів у суспільстві.

«Інноваційні соціальні технології – методи і прийоми діяльності, спрямовані на нововведення у суспільстві. Це інноваційна діяльність, у результаті якої створюються та матеріалізуються суспільні ініціативи, котрі приводять до якісних змін в різних сферах життя, раціонального використання матеріальних, економічних і соціальних ресурсів. Особливого значення набувають інноваційні соціальні технології в кризові, перехідні періоди, коли практично повністю змінюються технології соціальних процесів та виникає гостра потреба в удосконаленні виробництва і управління, політичної й духовної сфер суспільного життя» [5, с. 15].

У сучасній психолого-педагогічній науці описано багато форм інноваційної роботи з сім'ями, але найбільш актуальними, лишаються наступні [2]:

Батьківський лекторій – сприяє підвищенню педагогічної культури батьків, їх психолого-педагогічної компетентності в сімейному вихованні, вироблення єдиних підходів сім'ї та закладу освіти до виховання учнів. У визначенні тематики заходів беруть участь батьки.

Тематичні конференції – форма просвіти батьків, яка розширює, поглиблює і закріплює їх знання про виховання дітей з якоїсь тематики. Найбільш ефективними і змістовними є конференції з обміну досвідом у вихованні дітей, теоретичні конференції, в ході яких одна і та ж проблема розглядається з різних сторін. Темі конференції повинні носити конкретний і практичний характер.

Батьківські університети – цікава і продуктивна форма психологічної просвіти батьків, спрямована на озброєння їх основами педагогічної і психологічної культури, на знайомство з актуальними питаннями виховання і педагогічної науки, встановлення контактів батьків з громадськістю та освітянами, на взаємодію педагогів, батьків і громадських організацій у виховній роботі.

Батьківські ринги – активна форма психолого-педагогічної просвіти батьків, що дає можливість обговорити різні ситуації у вихованні дітей, вивчити досвід подолання конфліктних ситуацій, познайомитися з різними точками зору батьків на ту чи іншу запропоновану для обговорення проблему виховання дітей. В аналізі ситуації вивчаються різні точки зору батьків на проблему.

Тренінги – як форма корекції взаємин між дітьми і батьками. Участь дітей та батьків в спільному тренінгу можлива тільки на добровільній основі. Тренінгові заняття дітей і їх батьків дозволяють по-новому будувати взаємини, сприяють розумінню інтересів і потреб дітей та вимог батьків, змінюють значимість авторитету обох батьків і кожного з них окремо.

Вечори запитань і відповідей проводяться із залученням психологів, юристів, лікарів та інших фахівців. На них запрошуються батьки.

Диспут, дискусія – обмін думками з проблем виховання – одна з цікавих для батьків форм підвищення педагогічної культури. Вона дозволяє включити їх в обговорення найважливіших проблем, сприяє формуванню вміння всебічно аналізувати факти і явища, спираючись на накопичений досвід, стимулює активне педагогічне мислення.

Індивідуальні та тематичні консультації проводяться за запитом самих батьків, якщо вони стикаються з проблемою у вихованні дитини, яку самостійно вирішити не можуть.

Батьківський клуб проводиться в формі зустрічей і вимагає від організаторів спеціальної підготовки. Мета клубу – залучити батьків в обговорення питань виховання. Головна умова успіху таких зустрічей, дискусій – добровільність і взаємна зацікавленість.

Широке поширення в діяльності клубів отримують сімейні свята та фестивалі, ігрові сімейні конкурси, спільна діяльність у творчих об'єднаннях різної спрямованості, музеях і т.п.

Специфіка практики соціальної роботи полягає ще й у тому, що зміна об'єктивних умов надання соціальної допомоги та підтримки неминуче породжує нові соціальні ситуації, зміну в стосунках між людьми в процесі соціальної роботи. Це зумовлює необхідність використання адекватних новим ситуаціям методів, технологій і стратегій втручання, впровадження інноваційних підходів.

Література:

1. Бойко-Бойчук Л. В. Поняття «соціальна інновація»: типи значень, приклади застосування. Наука та інновації. 2009. Т. 5. № 3. С. 94–99.
2. Інноваційні підходи до організації роботи з сім'ями учнів у навчальній групі. URL : http://www.mgtk.mogilev.by/documentation/kuratoru/rab_sem.pdf (дата звернення: 01.12.21).
3. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/40-15#Text> (дата звернення: 02.12.21).
4. Платонова Н. М. Инновации в социальной работе : учеб. пособие для студ. учреждений высш. проф. образования. Москва : Издательский центр «Академия», 2012. 256 с.
5. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 464 с.

Section 12.
CULTURE AND ART

TO THE ISSUE OF THE LATEST METHODS OF
COMMUNICATION INTERACTION IN LIBRARIES:
REGIONAL EXPERIENCE OF ZAPORIZHZHA

ДО ПИТАННЯ НОВИТНІХ МЕТОДІВ КОМУНІКАЦІЙНОЇ
ВЗАЄМОДІЇ У БІБЛІОТЕКАХ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД
ЗАПОРІЖЖЯ

Ковпак В.А.

*професор кафедри соціальних комунікацій
та інформаційної діяльності факультету журналістики
Запорізького національного університету,
м. Запоріжжя, Україна*

Таточенко К.П.

*студентка ОП «Інформаційно-комунікаційна справа»
факультету журналістики
Запорізького національного університету,
м. Запоріжжя, Україна*

Упровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій впливає на суспільство, змінює соціальні практики, формує нові методи комунікаційної взаємодії, впливає на соціальні групи та індивідів, а відтак і на інформаційно-комунікаційну діяльність бібліотечного простору. Окрім традиційних форм спілкування, такого як міжособистісне, бібліотеками почали використовуватися інтерак-

тивні платформи електронної комунікації, які дозволяють користувачам отримати необхідні їм знання та інформацію оперативно, у необхідному вигляді та комфортному місці.

Нині в бібліотечній сфері спостерігаються поєднання усталеної практики з можливостями нових інформаційних і комунікаційних технологій, традиційне бібліотечне обслуговування збагачується наданням користувачам електронних продуктів і послуг за допомогою телекомунікаційних засобів [1].

Сучасна комунікація між бібліотекою та користувачем реалізується за допомогою: сайтів бібліотек, соціальних мереж, репозитаріїв, бібліотечних каталогів тощо. Також бібліотека надає довідкові послуги, організовує доступ до електронних ресурсів, пропонує послуги замовлення літератури через Інтернет.

Інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотеки акумулює в собі різні процеси інформаційної діяльності, такі як формування, використання і поширення інформаційних продуктів, надання інформаційних послуг, котрі в свою чергу забезпечуються на основі різних типів, видів і форм соціальної комунікації [2].

Наразі бібліотеки пропонують нові форми соціальної комунікації: бібліофреш, айстопер, літературний пінг-понг, бібліоквест, флешмоб, буккросинг, буктрейлер, бібліобус та інші форми роботи бібліотеки [2].

Наприклад, айстопер (від англ. eye stopper – дослівно «той, що зупиняє очі») – «це використання об'єктів (живих/неживих), що привертають увагу користувача» [3]. Наприклад, бібліотекарка та художниця з Мелітополя Олена Сердюк реалізувала креативно цю технологію через створення власних унікальних айстоперів: «Щоб привернути увагу до книги, Олена намагається "виманити" її головних героїв, зобразити та розташувати їх за межами видань. Таким чином, твори наче оживають (*авт.* – динозаври із книги «Лінія часу», монстрики з книжки «Монстрик і його кольори»; персоніфіковані сади з «Ботанікуму»). Це дуже тішить маленьких відвідувачів бібліотеки» [4].

«Сучасною формою реклами є буктрейлер – короткий відеоролик за мотивами книги, він є сучасною формою реклами книги та засобом її просування, а також заохоченням до читання» [3]. Зокрема, до Всесвітнього дня книги і авторського права поточного року

«Бібліотека для дітей № 8» м. Запоріжжя запропонувала до перегляду новий буктрейлер, створений бібліотекарями за популярною книгою Анджея Сапковського «Відьмак» (http://bibl8zoza.ucoz.ua/index/biblioteka_v_smi/0-29).

Для бібліографічного огляду новинок використовується бібліофреш (англ. fresh – свіжий) [5]. Центральна бібліотека для дорослого населення в Запоріжжі останні роки саме в такий спосіб ознайомлює користувачів із новими надходженнями, актуальними добірками, профільною літературою тощо [5]. Популярною формою комунікації бібліотек є буккросинг – хобі та громадський рух, що діє за принципом соціальних мереж і близький до флешмобу [3]. Прочитавши книгу, користувач залишає її, для того щоб її знайшла та прочитала інша людина, остання, у свою чергу, повторює процес передання книги. Відслідковувати наявність книг можна через спеціалізований сайт в інтернеті. Наприклад, це стало актуально у карантинні часи: «Під час локдауну оновлена бібліотека Заводського району (вул. Історична, 45) пропонує запоріжцям живий обмін різноманітними корисними книжками на вулиці. Буккросингову полицю в місті можна відшукати за адресою...» [7].

У сучасних реаліях бібліотеки перетворюють частку свого простору на майданчики для публічних заходів та коворкінгу («англ. co-working – спільна робота, в якій учасники, залишаючись незалежними і вільними, використовують загальний простір для своєї діяльності») [8]. Практика введення подібних просторів демонструє зростання інтересу до бібліотеки та кількості її відвідувань. Так бібліотеки стають майданчиками для молоді, фрілансерів, активістів та інших спільнот. І хоча коворкінг змінює фокус і розмиває кордони між поняттями культури, науки, знанням і роботи, в уявленнях людей бібліотека все ще залишається перш за все культурним простором [8]. Саме цей комунікаційний досвід активно використовується в Запоріжжі.

Важливо зазначити, що в місті створили єдину універсальну бібліотечну систему, що відповідає потребам часу. Публічні, сімейні, дорослі та дитячі бібліотеки з відповідним зонуванням простору та інноваційними формами роботи є складниками однієї системи – одного закладу. І хоча існує міф, про те, що місце розташування є запорукою відвідування цільової аудиторії, у процесі реформування

бібліотечної системи у Запоріжжі було закрито 10 філій, що дало змогу перерозподілити навантаження, сконцентрувати ресурс, вдосконалити сферу обслуговування, покращити якість та умови бібліотечного простору і збільшити кількість відвідувачів на 30 % за рік. Простір коворкінгу запорізьких бібліотек – майстер-класи, лекції, виставки, тренінги, воркшопи, мовні курси, зокрема платні та безоплатні послуги – збільшився в десятки разів, що залучає нових відвідувачів, зацікавлює партнерів та, зрештою, посилює тренд читання та увагу до книжкової продукції. Зона uniqueness, так звана зона унікальності бібліотек, – ідея, що актуалізується в Запоріжжі, а саме створення крафтових музеїв на базі кожної бібліотеки. Вже відкрито Музей архітектури міста (на базі Центральної міської бібліотеки для дорослих), у розробці Музей спорту та Музей сили.

Наприклад, у листопаді поточного року були запропоновані такі спеціальні проекти: літературний табір «BiblioFun» (читання, майстер-клас, робота відеозалу, для дітей віком 6–9 років); проект вихідного дня «Бібліоняня» (зазвичай щосуботи: читання, квест, майстер-клас (наприклад, з нетрадиційного малювання «Кляксографія»), мультфільми за мотивами книг, вікторина, рухливі ігри за темою, зустрічі із гостями (наприклад, «Патрульна поліція в гостях у Бібліоняні»); експерименти тощо). Попередня реєстрація дає змогу контролювати безпеку карантинних заходів.

Надзвичайно полегшує комунікацію з аудиторією сторінка бібліотечної системи Запоріжжя у Фейсбуці: <https://www.facebook.com/bibliozp/> («Бібліотеки Запоріжжя»), де найактуальнішим є хештег щодо афіші заходів за різними адресами бібліотек Запоріжжя (#бібліоафіша_Запоріжжя): наприклад, у листопаді поточного року за цією рубрикою можна знайти такі івенти: фуд-фотовиставка «Їжа в об'єктиві» від Олени Смірної – керівника лабораторії візуального мистецтва; творча зустріч з ілюстраторкою Лілією Мартинюк; до дня толерантності «Жива книга з Мухаммадом Мамутовим. Поважай та сприймай різність людей та ідей з гідністю!» (спікер – Мухаммад Мамутов, представник кримських татар та імам (голова) мусульманського центру Запорізької області); «F.R.I.E.N.D.S PARTY» з Олександром Мінаєвим; мовленнєвий експрес-курс «Прокачаймо українську»; English zone у бібліотеці «Читання на подушках» та інші.

Отже, усі представлені форми комунікації не тільки допомагають бібліотеці реалізувати комунікацію з користувачами, а й є дієвим засобом для її просування та популяризації. Для того, щоб утримувати свої позиції у сучасному комунікаційному просторі, бібліотеки потребують введення новітніх, креативних форм комунікації та комунікаційних технологій.

Література:

1. Таєнчук М., Ковальський Г. Особливості комунікації бібліотеки в епоху цифровізації. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2019. Т. 1 (№ 11). С. 165–170.
2. Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. 410 с.
3. Нарольська К. Сучасні форми роботи бібліотеки. Експрес-бюлетень фахової інформації. КУ «ММК». Київ, 2017. 19 с. URL: https://mmk.edu.vn.ua/uploads/images/articles/Biblio/express_bullet_Narolska_sichen_2017.docx (дата звернення: 03.12.21).
4. Незвичайна виставка – айстопер. Моя сучасна бібліотека. Міські бібліотеки Мелітополя. URL: <http://library.mlt.gov.ua/index.php/повуну/496-nezvychaina-vystavka-aistoper> (дата звернення: 02.12.21).
5. Скарбничка–методичка. Методист ОБУ Херсон : блог науково-методичного відділу Обласної бібліотеки для юнацтва імені Б. Лавренюва. URL: http://metobuks.blogspot.com/p/blog-page_4.html (дата звернення: 03.12.21).
6. У Центральній бібліотеці для дорослого населення відбувся бібліофреш «В майбутнє з книгою!». Запоріжжя. Культура. URL: <https://cultura.city/news/u-centralnij-biblioteci-dla-doroslogo-naselenna-vidbuvsja-bibliofres-v-majbutne-z-knigou> (дата звернення: 03.12.21).
7. Буккросинг від бібліотеки Заводського району. Запоріжжя. Культура. URL: <https://cultura.city/media/bukkrosing-vid-biblioteki-zavodskogo-rajonu-vulistoricna45>
8. Головаха С. Коворкінг у бібліотеках як експеримент в умовах кризи. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2016. Вип. 44. С. 215–222. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nrnbuimviv_2016_44_20 (дата звернення: 04.12.21).

Section 13. ECONOMY

DIRECTIONS FOR SOLVING THE PROBLEM OF
ACCESS TO INFORMATION BETWEEN PARTICIPANTS
LEADING FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES AND
STATE CUSTOMS SERVICE

НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДОСТУПНОСТІ
ІНФОРМАЦІЇ МІЖ УЧАСНИКАМИ, ЯКІ ВЕДУТЬ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ТА
ДЕРЖАВНОЮ МИТНОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ

Герзанич В.М.

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Молнар О.С.

*кандидат економічних наук, доцент
завідувач кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Тимко В.В.

*студентка 2 р.н. ОС «Магістр», кафедра економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Микулянець В.І.

*аспірантка 3-го курсу,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Державна митна служба України останніми роками набуває пріоритетного значення для формування Державного бюджету Укра-

їни. У 2020 році митні платежі склали 296.6 млрд грн, основна частина яких пов'язана з експортно-імпортними операціями.

Для учасників зовнішньоекономічної діяльності, які взаємодіють з митницею щодня, особливо важливим аспектом є отримання якісної, повної та точної інформації щодо митного законодавства: інформування, роз'яснення, рекомендації, щодо змін про тарифне та нетарифне регулювання тощо. Доступність інформації впливає і на інвестиційну привабливість країни в цілому та є прямим зобов'язанням України відповідно до чинної угоди СОТ про спрощену процедуру торгівлі.

Основними аспектами взаємодії учасників зовнішньоекономічної діяльності та митних органів України в напрямку інформаційної обізнаності є:

- Тексти нормативних документів з питань митної справи;
- Чіткі та зрозумілі роз'яснення митного законодавства;
- Вимоги тарифного та нетарифного регулювання, ставки мита та інших податків, пов'язані зі змінами у законодавстві України.

Інформацію пов'язану з митними платежами надає Державна податкова служба України (<https://tax.gov.ua/>) та Державна митна служба України (<https://customs.gov.ua/>). Проте якість такої інформації, зручність користування нею потребує удосконалення та повноти, своєчасного внесення законодавчих змін та доповнень.

Основними аспектами, які потребують удосконалення є:

- Актуальність інформації та її регулярне оновлення;
- Зручність інтерфейсу та систематизованість інформації;
- Повнота інформаційного забезпечення.

Прикладом простих, доступних і зрозумілих роз'яснень у сфері митної справи є інформація Митної та податкової адміністрації Великобританії на сайті gov.uk (процедури імпорту та експорту, визначення митної вартості, класифікація коду товару тощо).

Для представники бізнесу необхідні консультації, які мають носити офіційний характер з метою використання їх під час здійснення митного контролю та оформлення. Існуючу систему телефонних консультацій необхідно удосконалити, щоб гарантувати, що надані поради є точними та компетентними.

Тісна співпраця суб'єктів господарювання та митних органів заохочується в багатьох країнах світу. Наприклад, митна служба

США реалізує програму Account Management щодо співпраці з бізнесом вже 20 років. У рамках цієї програми призначаються спеціальні контактні особи серед співробітників CBP (National Account Manager) для великих імпортерів та експортерів.

Важливим аспектом є створення можливості прямих запитів в Інтернеті, подібно до механізму Е-декларування, а також залученням посадових осіб відповідних підрозділів митниці для надання повної та компетентної інформації.

Відповідальні особи мають виступати в якості контактних осіб з питань митного законодавства для учасників зовнішньоекономічної діяльності (включаючи консультації, скарги, запити тощо). Вони повинні володіти повною актуальною інформацією з питань діяльності Державної митної служби України та бути обізнаними із відповідним сектором економіки. Таким чином митна адміністрація підвищить ефективність своєї діяльності (у тому числі аудит, аналіз ризиків, консультації з бізнес-спільнотою тощо) на основі досвіду та знань своїх співробітників.

Для того, щоб митні органи та бізнес-спільнота краще розумілися та постійно були на зв'язку доцільно організовувати «круглі столи» між представниками Державної митної служби України та учасниками зовнішньоекономічних процесів, проводити онлайн-тренінги та інформативні семінари з питань митного законодавства.

Крім того, потребує удосконалення формат, якість та доступність інформації на інтернет ресурсах офіційних установ та організацій, чітка законодавча ініціатива зокрема:

1. Зрозумілі та конкретні роз'яснення законодавства з питань митної справи;
2. Надання компетентної консультаційної підтримки;
3. Постійні зміни в законодавстві потребують своєчасного внесення змін в інформаційні джерела.

Всі ці фактори можуть суттєво вплинути на активність учасників зовнішньоекономічних операцій, наповнення Державного бюджету України, методів господарювання, орієнтування економіки України на здійснення взаємовигідних операцій та стимулювання національного виробника.

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE DOMESTIC REINSURANCE MARKET

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ

Димніч О. В.

*к.е.н., доцент кафедри банківської справи та страхування
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

Німич В. Є.

*«Страхування та ризик менеджмент» 6 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

Серед ринків фінансових послуг ринок страхових послуг посідає друге місце за капіталізацією. Щороку, у відповідності до договорів перестраховання, значна частина страхової премії сплачується згідно з договором перестраховання ризиків перестраховикам-нерезидентам. Наприклад, частка первинного перестраховання щодо загальної премії становить близько 30% [1, с.31].

Перестраховання стало не лише чинником впливу на динаміку розвитку страхового ринку, а й фактором, що впливає на економічну безпеку всього ринку фінансових послуг. Важливою тенденцією, що визначає розвиток попиту перестраховання в Україні, є глобалізація світового страхового ринку. Відкритість українського ринку перестраховання та можливість іноземних перестрахових компаній спричинили багато позитивних змін на ринку, зокрема збільшилася його загальна капіталізація, значно розширився спектр

перестраховальних послуг і в цілому якість послуг зростає. Проте існують і певні негативні фактори: через збільшення присутності іноземних компаній, спостерігається відтік капіталу за кордон, що негативно впливає на платіжний баланс української економіки.

Таким чином, глобалізація страхового ринку має як позитивні так і негативні наслідки для України, серед позитивних – зростання капіталізації ринку, збільшення якості послуг, до негативних віднесемо відтік капіталу з українського ринку.

В Україні наразі необхідно реформувати та покращити стан регулювання ринку страхування та перестраховування. У відповідності до внесених змін, з 2020 р. НБУ дістав повноваження здійснювати нагляд за страховою діяльністю учасників ринку. Як наслідок, можемо очікувати зростання контролю діяльності учасників страхового ринку, що позитивно вплине на стабільність системи та загальну якість страхових та перестрахових послуг. Цей Закон дасть можливість забезпечити збалансований і системний підхід у напрямі ефективного розвитку небанківського фінансового сектору, переходу від секторальної моделі регулювання до ефективнішої інтегрованої моделі.

Ще однією тенденцією розвитку перестрахового ринку України є те, що вітчизняні страхові компанії в даний час переважно (понад 75%) перестраховують ризики перестраховиків-резидентів. В основному це страхування майнового ризику, страхування фінансових ризиків та страхування відповідальності третіх сторін [2].

Цілком очевидно, що вітчизняні страхові компанії отримують виплати за договорами перестраховування переважно від компаній-нерезидентів. Як правило, це перестрахові компанії з високими рейтингами фінансової надійності з Австрії, Німеччини, Франції, Великобританії, Швейцарії та Польщі. Водночас вітчизняні страхові компанії також виступають у ролі перестраховальних компаній для забезпечення перестрахового захисту перестрахових компаній-нерезидентів.

На фоні негативних тенденцій на ринку перестраховування спостерігаються й певні позитивні прояви: збільшення розміщень страхових ризиків на внутрішньому страховому ринку; діяльність на території України відомих іноземних перестраховиків, наприклад, «Marsh», «HeathLamGroup», «Oakeshott» та ін. Не зважаючи на труднощі на страховому ринку України, розвиток перестраховування знаходиться в активній стадії.

До характерних особливостей вітчизняного перестрахового ринку можна віднести: невеликі обсяги власних коштів і, відповідно, незначні перестраховальні місткості; універсальний характер вхідного портфеля і слабка спеціалізація за видами страхування; існування фронтуючих компаній; приймання ризиків переважно від страхових компаній із Росії та країн СНД [2].

З іншої точки зору, для страхових компаній України отримання зарубіжного перестраховального захисту є важливою необхідністю. На нашу думку, при перестрахованні ризиків за кордоном вітчизняний страховик отримує перестраховальний захист, а також спеціальні ноу-хау, розроблені перестраховиком. Без міжнародного перестраховання український ринок не зможе розвиватися швидкими темпами. На нашу думку, державне регулювання даного питання полягає в знаходженні оптимального співвідношення інтеграції національного страхового ринку у світову страхову систему з механізмами, що перешкоджатимуть витоку національних капіталів і за допомогою яких відбуватиметься прилив коштів з закордону [3].

Отже, основними тенденціями розвитку вітчизняного ринку перестраховання на сучасному етапі розвитку є вплив процесів глобалізації, поглиблення участі перестраховиків-нерезидентів на вітчизняному ринку та зміна вектору державного регулювання на ринку фінансових послуг.

Література:

1. Усачов, Б.О. Сучасні тенденції розвитку страхового ринку України [Текст]: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавр; спец.: 072 - фінанси, банківська справа та страхування / Б.О. Усачов; наук. О.С. Журавка. – Суми: СумДУ, 2020. – 49 с.
2. Sofiia K. Вітчизняні реалії перестраховання [Електронний ресурс] / Kucherivska Sofiia // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія Економіка. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/140>.
3. Сидоренко А. І. РОЗВИТОК РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс] / А. І. Сидоренко // ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ІХ Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції – 2020. – Режим доступу до ресурсу: http://www.vtei.com.ua/doc/2020/16_06_2020zb.pdf#page=238

TRANSPORT LOGISTICS IN A PANDEMIC

ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Розман І.В.

*студентка 2-го курсу економічного факультету
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна*

Булеца Н.В.

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна*

Логістика у світі виконує підтримуючу функцію – обслуговує бізнес. А економіка працює тільки тоді, коли проводять торговельні операції, обмінюються товарами [2]. На сьогодні логістика, як і інші сфери бізнесу, переживає турбулентність в результаті поширення Covid-19 в світі та в Україні [1].

У світових ланцюгах постачань багато залежало від Азії. При цьому все почалося в Китаї, звідки Європа та інші регіони замовляли товари. Попри попит, Китай не міг виконати замовлення, бо тут були зупинені порти та введені карантинно-санкційні заходи. Згодом ситуація змінилася на протилежну: Китай підняв економіку і готовий був відправляти товар, але ввели карантин в інших країнах. Створюваний десятиліттями механізм зупинився [2]. Літаки не літають, контейнерні та круїзні лайнери стоять у портах, поїздки суворо обмежені, а багато фабрик тимчасово скоротили виробництво [3].

Спочатку прийняла удар морська логістика. Головний фактор – зниження логістичних потоків із Китаю. Пік зниження товарообігу становив 30–40% [2]. Однак, останнім часом спостерігається збільшення вантажопотоку у зв'язку з тим, що почали приходити ті вантажі, які довгий час були заблоковані на китайських кордонах. Більше того, морські контейнерні лінії ввели додаткову надбавку за вивезення контейнерів до всіх країн Азії. Незважаючи на усі труднощі, порти продовжують працювати у звичайному режимі, дотримуючись вимог індивідуального захисту співробітників. Також, логістична галузь стикнулася із проблемою відсутності зворотніх контейнерів, що безпосереднім чином вплинуло на вартість експорту та призвело до його удорожчання, так як виникла необхідність подачі прямих контейнерів. Серед позитивного - більш активне використання системи електронного документообігу в портах [1].

Другою постраждала авіалогістика. Головний фактор – зупинення товарообігу, навіть на рівні відвантажень, через закриття неба [2]. У галузі вантажних авіап перевезень у всьому світі спостерігалось зниження попиту на 15%. Так, скасування пасажирських рейсів вплинуло і на вартість послуг доставки вантажів, оскільки більшість із них раніше доставлялись пасажирськими літаками. Вантажних літаків немає практично ні в одній авіакомпанії світу через дуже високу собівартість. Таким чином, тарифи підвищились більше ніж у 2 рази: раніше - 4 дол/кг, наразі ж стартують від 11 дол/кг. Можливим рішенням в існуючій ситуації може бути альтернатива мультимодальних (змішаних) перевезень або залізничні перевезення із Китаю [1].

Що стосується автомобільних перевезень, введення карантинних обмежень призвело до закриття більшості підприємств та фабрик в Україні та Європі. Це, в свою чергу, вплинуло на обсяги міжнародних автомобільних перевезень. Ще в березні відчувався попит на транспорт, та ставки зростали, а вже у квітні попит почав падати. Таким чином, спад в автомобільній галузі на травень 2020 року становив близько 20% (відповідно до песимістичного прогнозу). Водночас, наразі спостерігається ситуація поступового відновлення роботи [1].

Проте попри негативний вплив пандемії на транспорт та логістику, спостерігається також і позитивний. Насамперед збільшив-

ся сегмент доставки останньої милі. В Україні «Укрпошта», «Нова Пошта», Zakaz.ua, Glovo зробили стрибок вперед за рахунок того, що люди довгий час не готові були виходити на вулицю і взаємодіяти один з одним. Британський ритейлер Tesco взяв у штат близько 2500 водіїв і 5000 працівників складу, щоб впоратися з обсягами. Попит на сегмент доставки збільшився, але не кожен бізнес може його задовольнити [2].

Одне можна сказати точно: логістичні ланцюжки продовжували функціонувати, незважаючи на обмеження, а постачання товарів повсякденного попиту не припинялося. Криза наочно продемонструвала життєву важливість логістичної індустрії [3].

Література:

1. Логістика в умовах карантину: чи є шанс на відновлення. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/195323_logstika-v-umovakh-karantinu-chi--shans-na-vdnovlennya (дата звернення 06.12.2021)
2. Коронавірус vs бізнес: як карантин вплинув на логістику. URL: <https://mind.ua/openmind/20211508-koronavirus-vs-biznes-yak-karantin-vplivuv-na-logistiku> (дата звернення 06.12.2021)
3. Коронавирус и его последствия: логистика в кризисном режиме. URL: <https://index1520.com/analytics/koronavirus-i-ego-posledstviya-logistika-v-krizisnom-rezhime/> (дата звернення 06.12.2021)

ADDED VALUE FORMATION MANAGEMENT IN AGRICULTURAL PRODUCTION

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Світовий О.М.

*доктор економічних наук, професор кафедри маркетингу,
менеджменту та управління бізнесом Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна*

Пріоритетом вітчизняного агропромислового виробництва має стати нарощення виробництва і реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках такої продукції як борошно, макаронні вироби, крупи, комбікорми, соняшникова олія, переробка продукції тваринництва тощо. Звичайно, реалізація зерна як сировини буде і надалі займати значну частку нашого експорту, проте нарощення продажу продукції з високою доданою вартістю збільшить валютні надходження, а, відповідно, і наповнення державного бюджету.

Як стверджують дослідники, обсяги виробництва комбікормів в Україні та їх асортимент тісно пов'язаний з потребами вітчизняного тваринництва, що природно обмежує подальший розвиток цієї галузі. Нарощення експортного її потенціалу стримується відсутністю національного виробництва вітамінів, ферментів, амінокислот, преміксів та білкових компонентів. Залежність від імпорту цих складових суттєво впливає на собівартість комбікормової продукції, що не дає змоги формувати конкурентні переваги в ціновому сегменті при експорті [1, с. 12]. Іншими словами, виробництво

комбікормів необхідно розглядати не тільки як один із основних факторів розвитку тваринництва, а також як перспективний ресурс для збільшення експорту продукції з високою доданою вартістю.

Для кращого розуміння процесу вдосконалення управління формуванням доданої вартості в агропромисловому виробництві розглянемо її складові. До складу валової доданої вартості у галузях виробництва та переробки входять такі основні елементи: заробітна плата з нарахуваннями, рента (орендна плата), амортизаційні відрахування, відсоток на капітал і прибуток.

Враховуючи те, що додана вартість включає в себе декілька економічних елементів, то можна вважати, що управління доданою вартістю є системним економічним поняттям. Запропоновану нами загальну схему управління формуванням доданої вартості в агропромисловому виробництві відображено на рис. 1.

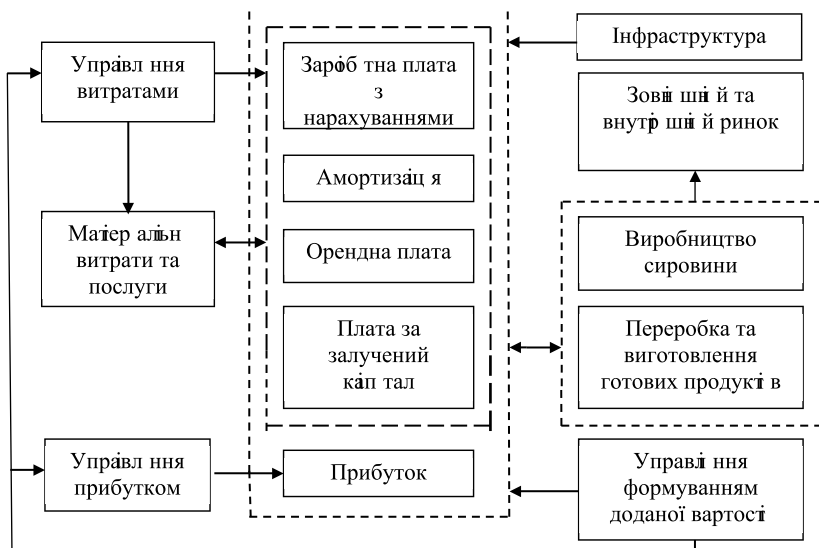

Рис. 1. Загальна схема управління формуванням доданої вартості в агропромисловому виробництві

Джерело: побудовано автором.

Розвиток харчової промисловості повинен узгоджуватися з темпами зростання платоспроможного попиту населення на харчові продукти, а також із прогнозованими обсягами виробництва сільськогосподарської сировини й експортних поставок. Згідно з розробленими науковцями ННЦ «Інститут аграрної економіки» прогнозними показниками «Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року» очікувалися такі обсяги виробництва зерна (тис. т): 80000 за оптимістичним варіантом, 60000 – за песимістичним [2, с. 35]. У 2020 році, згідно із даними Державної служби статистики України, виробництво зерна склало 64933 тис. тонн, хоча за попередній рік цей показник становив 75143 тис. тонн [3]. Тобто, вказані прогнозні показники виявилися справедливими і знаходяться в межах фактичних даних.

За нашіти дослідженнями, Україна може наростити виробництво зерна до 100 млн. тонн вже найближчих 6–7 років, в основному за рахунок підвищення урожайності. Звичайно, необхідне нарощування елеваторних та логістичних потужностей для належного зберігання для покращення кондицій зерна та продуктів його переробки, однак, на наше переконання, є сенс поки що збільшувати експорт зернової продукції як сировини з огляду на постійне зростання ціни. Крім того збільшаться обсяги переробки зерна. За нашими прогнозами за оптимальним варіантом до 2027 року, наприклад, виробництво та реалізація крупів зросте на 170 тис. тонн, макаронних виробів – на 104 тис. тонн, а борошна – майже на один мільйон тонн.

Для збільшення експорту сільськогосподарської продукції та зростання доданої вартості вітчизняним експортерам необхідно також знаходити нові ринки збуту. Вітчизняні вчені впевнені, що розвиток зовнішньої торгівлі агропродовольчими товарами передбачає диверсифікацію ринків збуту шляхом закріплення на існуючих та відкриття нових ринків, провадження активних дій з боку держави, спрямованих на полегшення доступу вітчизняних експортерів до потенційно привабливих ринків [4, с. 11].

Більшість країн світу краще імпортують зерно як сировину ще й з тієї причини, що кожна країна демонструє свої специфічні вимоги до продуктів переробки із зерна, зокрема до борошна, через

національні особливості приготування готових продуктів. Комбікорми, наприклад, у кожному конкретному випадку мають свою рецептуру виготовлення та певні біологічні застереження, тому це є ще одним чинником, щоб імпортувати сировину.

Отже, щоб досягти оптимальної суми доданої вартості від реалізації агропромислової продукції необхідно наростити потужності переробки та збільшити виробництво готових продуктів. Для цього потрібно, у першу чергу, покращити управління цими процесами, зокрема, удосконалити управління формуванням доданої вартості. Водночас необхідно звернути увагу на зменшення собівартості виробування агропромислової продукції та її переробки шляхом впровадження новітніх ресурсощадних технологій, оптимізації логістичних потоків, покращення виробничої інфраструктури. Перспективним, на нашу думку, є комплекс заходів щодо посилення вертикальної та горизонтальної інтеграції між виробниками сировини та підприємствами переробної промисловості.

Література:

1. Гулавський В. Т. Перспективи створення додаткової вартості при переробці зернових культур. Зернові продукти і комбікорми. 2016. Том 63. № 3. С. 10-15. DOI: <https://doi.org/10.15673/gpmf.v63i3.214>
2. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Мель-сель-Веселяка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.
3. Державна служба статистики України : сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 30.11.2021)
4. Пугачов М. І. Розвиток зовнішньої торгівлі агропродовольчими товарами. Економіка АПК. 2019. № 3. С. 6–13.

Section 14. PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

THE CONCEPT OF FRONTEND

ПОНЯТТЯ ФРОНТЕНД

Гутлебет С.С.

*Студент 4 року навчання,
кафедра системного аналізу і теорії оптимізації
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Front-end — це інтерфейс для взаємодії між користувачем і back end. Front-end та back end можуть бути розподілені між однією або кількома системами.

В програмній архітектурі може бути багато рівнів між апаратним забезпеченням та кінцевим користувачем. Кожен з цих рівнів може мати як front-end, так і back-end. *Front* — це абстракція, спрощення базового компоненту через надання користувачу зручного (user-friendly) інтерфейсу.

У проектуванні програмного забезпечення, наприклад, архітектура Модель-Вид-Контролер надає front-end та back-end для бази даних, компонентів обробки користувачів і даних. Розділення програмних систем на front-end та back-end спрощує розробку і розділяє підтримку. Емпіричне правило полягає в тому, що front (чи «клієнтська») сторона — це будь-який компонент, яким керує користувач. Код серверної сторони (чи «back-end»-у) знаходиться на сервері. Плутанина виникає, коли хтось повинен зробити front-end зміни файлів на боці серверу. Більшість HTML-дизайнерів, напри-

клад, не повинні бути на сервері під час розробки HTML; і навпаки, серверні інженери, за визначенням, не повинні бути ніде крім серверу. Потрібні обидва розробники, щоб в кінцевому результаті створити функціональний, інтерактивний веб-сайт [1].

Front-end частина може створюватись за допомогою фреймворків (react, vue, jquery, тощо), або основами fronta це html, css, bootstrap, javascript.

HTML (англ. HyperText Markup Language — мова розмітки гіпертексту) — це мова тегів, якою пишуться гіпертекстові документи для мережі Інтернет

Веб-браузери отримують HTML-документи з веб-сервера або з локальної пам'яті і передають документи в мультимедійні веб-сторінки. HTML описує структуру веб-сторінки семантично і спочатку включені сигнали для зовнішнього вигляду документа.

Елементи HTML є будівельними блоками сторінок HTML. За допомогою конструкцій HTML, зображення та інші об'єкти, такі як інтерактивні форми, можуть бути вбудовані у візуалізовану сторінку. HTML надає засоби для створення структурованих документів, позначаючи структурну семантику тексту, наприклад заголовки, абзаци, списки, посилання, цитати та інші елементи. Елементи HTML окреслені тегами, написаними з використанням кутових дужок. Теги, такі як і безпосередньо вводять вміст на сторінку. Інші теги, такі як `` `<input />` `<p>` оточують і надають інформацію про текст документа і можуть включати інші теги як піделементи. Браузери не показують теги HTML, але використовують їх для інтерпретації вмісту сторінки.

HTML може вбудовувати програми, написані на мові сценаріїв, наприклад JavaScript, що впливає на поведінку та вміст веб-сторінок. Включення CSS визначає вигляд і компонування вмісту. World Wide Web Consortium (W3C), які супроводжують як HTML і CSS стандартів, заохочує використання CSS над явним презентаційним HTML з 1997 року.

CSS (англ. *Cascading Style Sheets*, укр. *Каскадні таблиці стилів*) — це спеціальна мова стилю сторінок, що використовується для опису їхнього зовнішнього вигляду. Самі ж сторінки написані мовами розмітки даних. CSS є основною технологією всесвітньої павутини, поряд із HTML та JavaScript.

Найчастіше CSS використовують для візуальної презентації сторінок, написаних HTML та XHTML, але формат **CSS** може застосовуватися до інших видів XML-документів. Специфікації CSS були створені та розвиваються Консорціумом Всесвітньої мережі.

CSS має різні *рівні та профілі*. Наступний рівень CSS створюється на основі попередніх, додаючи нову функціональність або розширюючи вже наявні функції. Рівні позначаються як **CSS1**, **CSS2** та **CSS3**.

Профілі — сукупність правил CSS одного або більше рівнів, створені для окремих типів пристроїв або інтерфейсів. Наприклад, існують профілі CSS для принтерів, мобільних пристроїв тощо.

CSS (каскадна або блочна верстка) прийшла на заміну табличній верстці веб-сторінок. Головна перевага блочної верстки — розділення змісту сторінки (даних) та їхньої візуальної презентації.

JavaScript (JS) — динамічна, об'єктно-орієнтована прототипна мова програмування. Реалізація стандарту ECMAScript. Найчастіше використовується для створення сценаріїв веб-сторінок, що надає можливість на стороні клієнта (пристрої кінцевого користувача) взаємодіяти з користувачем, керувати браузером, асинхронно обмінюватися даними з сервером, змінювати структуру та зовнішній вигляд веб-сторінки.

JavaScript класифікують як прототипну (підмножина об'єктно-орієнтованої), скриптову мову програмування з динамічною типізацією. Крім прототипної, JavaScript також частково підтримує інші парадигми програмування (імперативну та частково функціональну) і деякі відповідні архітектурні властивості, зокрема: динамічна та слабка типізація, автоматичне керування пам'яттю, прототипне наслідування, функції як об'єкти першого класу [2].

Література:

1. Difference between the Front-end and back-end- електроний ресурс – режим доступу – <https://www.pluralsight.com/blog/film-games/whats-difference-front-end-back-end>
2. ТОП 10 лучших фреймворков для Front-end – електроний ресурс – режим доступу – <https://web-academy.com.ua/stati/336-10-front-end-dev-2018>

Scientific edition

**Collection of theses of scientific
and methodical reports of scientific
and pedagogical internship**

Layout: Ivanna Polianska

Signed for printing 17.01.2022 p. Size 60x84/16 Offset Paper.
Font Cambria. Conventional printed sheets 9.